

ವಿಷಯಸೂಚಿ

ಬೃ. ಅ. ಳ. ಬ್ರಾ. ೪-೫-೬ ಪೂರ್ತಿ

ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ ವಿವರಣೆ

ಈ ಮಂತ್ರದ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ವಿದ್ಯಾಸಾಧನವನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಮುನಿಯು ಉದಾಹರಿಸಿ ಇದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಂಥಾ: ಎಂಬುದರಿಂದ ತಿಳಿಸಿರುವನು. ಇದರಲ್ಲಿ ಈ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವು ಅಣು, ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಹೇಗೆ? ಜ್ಞಾನದ ವಿಷಯ ಪರಬ್ರಹ್ಮ, ಸ್ಥೂಲ, ಹ್ರಸ್ವ, ದೀರ್ಘ ಇತ್ಯಾದಿ ಬಾಹ್ಯಾಕಾರಗಳಾಗಿರುವ ಎಲ್ಲಾಭೇದಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಅತಿಸೂಕ್ಷ್ಮ, ದುರ್ಬೋದ, ಮತ್ತು ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪವಾದದ್ದರಿಂದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ, ಅದರಿಂದ ಜ್ಞಾನವೂ ಅಣುಸೂಕ್ಷ್ಮವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ, ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವು ವಿತತ = ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದೆ. ಹೇಗೆ? ಅಪರಿಚ್ಛಿನ್ನವಾದ ಆತ್ಮಬ್ರಹ್ಮವೆಂಬುದು (ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿದ್ದು) ನಿರತಿಶಯಮಹತ್ವವುಳ್ಳವಾದದ್ದರಿಂದ ಅದರ ಜ್ಞಾನವೂ ವಿತತ = ವಿಸ್ತಾರವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅನಾದಿಯಾದ ವೇದದಿಂದ ಈ ಜ್ಞಾನವು ಹುಟ್ಟಿದೆಯಾದ ಕಾರಣ ಪುರಾಣವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಪುರಾಣ ಎಂದರೆ ಹಳೆಯದು ಬಹಳ ಹಿಂದಿನದ್ದು ಎಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಅರ್ಥ ವೇದವು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಉಸಿರಾದಿ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅನಾದಿ, ನಿತ್ಯ, ಅದರಿಂದ ಬಂದ ಜ್ಞಾನವೂ ಅನಾದಿ, ಪುರಾಣ ಎಂದು ಅರಿಯಬೇಕು. ಮಾಂಸಸ್ಪೃಷ್ಠಃ = ನನ್ನನ್ನು ಈ ಜ್ಞಾನವು ಮುಟ್ಟಿಗೊಂಡಿದೆಯೆಂದರ್ಥ, ಅದು ಹೇಗೆ? ನನ್ನ ಆತ್ಮನು ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವೇ ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದಜ್ಞಾನವು ನನ್ನನ್ನೂ ಮುಟ್ಟಿದಂತೆಯೇ ಆಯಿತು ಎಂದರ್ಥ. 'ಅನುವಿತ್ತೋ ಮಯೈವ' ಅಂದರೆ ನನ್ನಿಂದಲೇ ಇದು ಪಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು, ನಾನೂ ಬ್ರಹ್ಮ ಎರಡೂ ಒಂದಾಗಿರುವಾಗ ನನ್ನಿಂದ ಮೊದಲೆ ಪಡೆದಿರಲು ಪುನಃ ನನ್ನಿಂದ ಪಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯೆಂಬುವ ಅರ್ಥ ಹೇಗೆ ಸರಿ? ಮಯೈವ ಎಂಬ ಏಕಕಾಶವು ಹೇಗೆ ಯುಕ್ತ? ಬ್ರಹ್ಮನೂ ಇದನ್ನು ಪಡೆದಿರಲು ನನ್ನಿಂದಲೇ ಪಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದೆಂಬುದಾದರೂ ಹೇಗೆ ಸರಿ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರೆ ಉತ್ತರವಿದು ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮೂಲಕ ಅಜಾಯೋಪದೇಶವಾದ ನಂತರ ನಾನು ಪಡೆದುಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ 'ಅನುವಿತ್ತ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ಸರಿ. ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ ಒಂದು ಜ್ಞಾತ ಎಂಬುವನು ಇಲ್ಲ. 'ನಾನ್ಯೋಽತೋಽಸ್ತಿದ್ರಷ್ಟಾ ನಾನ್ಯೋತ್ಯೋಸ್ತಿವಿಜ್ಞಾತಾ' ಎಂದು ಬೇರೆಯೊಬ್ಬನು ಸಾಕ್ಷಿ ದ್ರಷ್ಟ ಎಂಬುವನಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಶ್ರುತಿಯು ನಿರಾಕರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಏವ ಎಂದು ಎಂದು ಅವಧಾರಣ ಮಾಡಿದ್ದು ಸರಿಯೆ ಅದರಿಂದ ನನ್ನಿಂದಲೇ ಪಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು, 'ತೇನಧೀರಾ:- ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥ:- ಪ್ರತ್ಯಾನಾತ್ಮನ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವ ಅಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗದಿಂದ ಧೀರರು ಅಂದರೆ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಯಾವಾಗಲೂ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಸೇರುತ್ತಾರೆ. ಅಂದರೆ ಅದರೊಡನೆ ಏಕವಾಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ಮೊದಲೆ ಪಡೆದ ಇದ್ದ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಪುನಃ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ ಸೇರುತ್ತಾರೆಂಬುದು ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡದ್ದರಿಂದಲೇ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ, ಆತ್ಮನೆ ಬ್ರಹ್ಮ, ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಆತ್ಮನೆಂದು ಸ್ವರೂಪಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಇಟ್ಟು ಹೇಳಿದೆ. ಅದರ ಯಥಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವು ತಿಳಿಯದೆ ಇದ್ದಕಾರಣ ಅದೆ ಬೇರೆಯೆಂಬ

ಭ್ರಮೆಯೂ ಬ್ರಹ್ಮವು ನನಗೆ ದೊರೆತೆ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಭ್ರಮೆಯೂ ಹುಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಈಗ ಬಂದಿರುವ 'ಅಹಂಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ಮಿ' ಎಂಬ ಜ್ಞಾನವು ಸಮಸ್ತ ಭ್ರಮೆಯನ್ನೂ ಅದರ ಮೂಲಕಾರಣವಾದ ಅವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿರುವುದು. ಅದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆ ಜ್ಞಾನವೂ ಇಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಪಡೆದಿದ್ದನ್ನೆ ಪಡೆದಿದೆಯೆಂದು ಔಪಚಾರಿಕವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ:

‘ಸ್ವರ್ಗಂ ಲೋಕಮಿತ ಉದ್ಧೃಂ ವಿಮುಕ್ತಾಃ’

ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥ- ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗಪದಕ್ಕೆ ಪರಮಾನಂದಾರ್ಥ, ಮೋಕ್ಷ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಸ್ವರ್ಗಭೂಮಿಯೆಂಬ ಅರ್ಥವು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಬರುವ ಸ್ವರ್ಗವೆಂಬ ಸುಖವೂ ಇಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಲ್ಲ, ಅದು ಅನಿತ್ಯ, ಇಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಬರುವ ಮೋಕ್ಷದ ನಿತ್ಯ ಸುಖವೇ ಬೇಕಾಗಿದೆ. ಹಾಗಾದರೆ ‘ಲೋಕಂ’ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಗತಿಯೇನು ಎಂದರೆ; ‘ಲೋಕೃದರ್ಶನ’ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನ ಅರ್ಥ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದರ್ಶನ ಎಂಬುದು, ಪ್ರಕೃತ ಅಪರೋಕ್ಷವಾದ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶವೆಂದರ್ಥ. ಲೋಕೃತ ಇತಿಲೋಕಃ ಎಂಬ ವೃತ್ತಿ ಯಿಂದ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರಕಾಶಾನುಭವವಾಗುವ ಸುಖ ಪರಮಾನಂದವೆಂದು ಒಟ್ಟರ್ಥ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದವೆಂದರೂ ಇದೇ, ಇಂತಹ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೊಂದುವರೆಂದು ಮಂತ್ರಾರ್ಥ.

‘ಇತಉದ್ಧೃಂ ವಿಮುಕ್ತಾಃ’

ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಅರ್ಥ- ಇತಃ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದಿಂದ ಉದ್ಧೃಂ = ಅಜ್ಞಾನವು ನಶಿಸಿದನಂತರವೆ, ಮುಕ್ತರಾಗುವರೆಂದರ್ಥ, ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಸ್ವತಃ ಮೊದಲೆ ಇವರ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವು ಮುಕ್ತವೆ ಆಗಿದ್ದು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಈ ಬಗೆಯ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮವು ತಿಳಿಯದೆ ಹೋದ್ದರಿಂದ ಮುಚ್ಚಿದ್ದು ಜ್ಞಾನದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆಯೋ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಈ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಒಂದು ತಡೆಯಿಲ್ಲವೋ, ಅದರಿಂದ ಸ್ವಯಂ ಮುಕ್ತರಾದವರೆ ಮುಕ್ತರಾದರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಇತ ಉದ್ಧೃಂ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ದೇಹವು ಬಿದ್ದು ಹೋದ ಮೇಲೆ ಮುಕ್ತರಾದರೆಂಬ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವುದು ಅನುಚಿತ. ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಅಜ್ಞಾನ ನಾಶವೆಂಬ ಮೋಕ್ಷವಾಗಲು ದೇಹಪಾತದ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲ, ಯಾವ ನಿರೀಕ್ಷೆಯೂ ಇಲ್ಲ ಸೂರ್ಯೋದಯವಾಗಿ ಕತ್ತಲೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೆನು ಬೇಕು? ಏನೂ ಬೇಕಿಲ್ಲ ಎಂಬುವಂತೆ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಾದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೂ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದಿದೆಯೆಂದು ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ -- ಹೇಳುವ ಮತಾಂತರಗಳು.

ಶ್ರುತಿ

೧. ಕೆಲವರು ಶುಕ್ಲ ಎಂದರೆ ಅತಿಶುದ್ಧವಾದ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು
೨. ಶರತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಕಾಶವು ಇರುವಂತೆಯೆ ಅಂದರ ಮೋಡವಿಲ್ಲದೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ನೀಲವಾಗಿರುವಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮ ನೀಲವರ್ಣದ್ದೆಂದು ಹೇಳುವರು, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು
೩. ಬೆಂಕಿಯ ಜ್ವಾಲೆಯಂತೆ ಹೊಂಬಣ್ಣವಾಗಿರುವುದೆಂದೂ

೪. ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಕೆಂಪುದಾಸವಾಳದ ಹೂವಿನಂತೆ ಕೆಂಪಾಗಿರುವುದೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಈ ಮತಾಂತರಗಳ ನಿರಾಕರಣೆ -- ನಾಡಿಗಳ ಬಣ್ಣ ಬಿಳಿಪು, ಕಪ್ಪು, ಹಳದಿ, ಕೆಂಪು ಈ ಬಗೆಯಿರುವುದು ಅವುಗಳ ರೂಪಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಆತ್ಮರೂಪಗಳೆಂದು ಇವರು ಭ್ರಮಿಸಿದ್ದು ಅಷ್ಟೇ ನಿಜವಾಗಿ ಆತ್ಮನಿಗೆ (ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ) ರೂಪವೇ ಇಲ್ಲ “ಅಶಬ್ದ ಮಸ್ಪರ್ಶ ಮರೂಪನುಷ್ಯಯಮ್” ಎಂದು ರೂಪವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಶ್ರುತಿಯೇ ಬೇರೆ ಕಡೆ ಹೇಳಿದೆ. ತತ್ತ್ವವೆಂದರೆ ಏಕರೂಪವಾಗಿ ಏಕವೇ ಆಗಿರುವ ನಿರ್ದೋಷವಾದ ವಸ್ತು. ಅದು ಸಚ್ಚಿದಾನಂದರೂಪವಾದದ್ದು ಬಾಹ್ಯರೂಪಗಳಿಲ್ಲದ್ದು ಅಂತಹ ವಸ್ತುವನ್ನು ಹುಟ್ಟುಕರುಡನು ಎಚ್ಚರಾಗಿರುವಾಗ ತನಗೆ ತೋಚಿದಂತೆ ಹೇಗೆ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಹೇಳುವನೋ ಅವೆಲ್ಲವು ಕಣ್ಣಿದ್ದು ನೋಡುವವರಿಗೆ ಸುಳ್ಳೆ ಆಗುವವು ಅಲ್ಲದೆ ಅದರಿಂದ ಈ ವಾದಿಗಳು ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಒಂದೊಂದು ಬಣ್ಣವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಕಲ್ಪಿಸಿಹೇಳಿದ್ದು ಸತ್ಯವಲ್ಲ. ‘ನೇತಿನೇತಿಯೆಂದು ಬಾಹ್ಯದ ಸಕಲ ದೃಶ್ಯಾಕಾರಗಳನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂದೂ ಹಾಗಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಬೋಧಿಸಿರುವಾಗ ಇವರು ಕಂಡ ನಾನಾ ರೂಪಗಳು ಹೇಗೆ ಸತ್ಯವಾದವು? ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಭಾವವೇ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಉಪಾದಾನಕಾರಣದ ಧರ್ಮವಾಗಲಿ ಕಾರ್ಯದ ಧರ್ಮವಾಗಲಿ ಇದರಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ತತ್ವತಃ ಸಂಭವಿಸಿತು? ಅದರಿಂದ ಶುದ್ಧ ಸಚ್ಚಿದಾನಂತ ವಸ್ತುವೇ ಪರಮೋರ್ಥ, ಅದರ ಜ್ಞಾಪೇ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ ಇತರ ಜ್ಞಾನಗಳು ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವಲ್ಲವೆಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತವು -- ಇದರ ಉಪಸಂಹಾರವನ್ನು ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು ||

ಯಾವಾತನು ವೇದದಲ್ಲಿ ವಿಹಿತವಾದ ಯಜ್ಞಾದಿ ಸಾಧನಗಳಿಂದ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಕಳೆದು ಕೊಂಡಿರುವನೋ ಆತನು ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಆಗಿದ್ದು ಶವನಿಂದ ಗುರೂಪದೇಶದ ಮೂಲಕ ತಿಳಿಯುವ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನವೇ, ‘ಜೀವೇನ ಅನುವಿತ್ತ’; ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿದ್ದರೂ ಜೀವನೂ ಬ್ರಹ್ಮನೂ ನಿಜವಾಗಿ ಒಂದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ‘ಬ್ರಹ್ಮಣಾ’ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಡೆ, ಅಲ್ಲದೆ ವಿದ್ಯೆಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಯಾದವನು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಬೇರೆಯಾಗಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಎಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವೇ ಆದ ಎಂದರ್ಥ, ತೃತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿಯು ಅಭೇದಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ‘ಇತ್ಯಂಭೂತಲಕ್ಷಣೇ’ ತೃತೀಯಾ ಎಂದು ಪಾಣಿನಿಸೂತ್ರದಂತೆ ‘ಧಾನ್ಯೇನಧನವಾನ್’ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಧಾನ್ಯವೆಂಬ ಧನವುಳ್ಳವನೆಂದು ಅರ್ಥ, ಇದು ಅಭೇದಾರ್ಥದಲ್ಲಿದೆ, ಅದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಬೋಧಮಾರ್ಗವೂ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪವೇ ಆಗಿದೆ ಹೇಗೆ? ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಈ ಭೋಧದಲ್ಲಿ ಗೋಚರಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮರೂಪವೆಂದು ಹೇಳುವುದು. ಇದೂ ಸಹ ಗುರೂಪ ದೇಶವಾ ನಂತರವೇ ಮುಮುಕ್ಷುವು ಪಡೆಯುವ ಜ್ಞಾನಮಾರ್ಗ, ಅದಿಲ್ಲದೆ ಲಭಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಜ್ಞಾನರೂಪವಾದ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ‘ಪುಣ್ಯಕೃತ್, ತೈಜಸಶ್ಚ ಅದೌಭೂತ್ವಾತತಃ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್’ ಭವೇತ್ ಎಂದು ಅನ್ವಯ ಮಾಡಿ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ತೇಜಸ್ಸೆಂದರೆ ಶುದ್ಧವಾದ ಅಂತಃಕರಣವೆಂದರ್ಥ. ಮೊದಲು ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದು ಅದರಿಂದ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದವನು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವನು ಈತನು ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನೆಂದು ಒಟ್ಟುಮಂತ್ರದ ಅರ್ಥವು. ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣವು ಹೀಗಿದೆ.”

ಇವುಗಳಲ್ಲಿ (ಜಾತಕರ್ಮಾದಿ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ)

‘ಗರ್ಭಾಧಾನಾದಿಪಂಚದಶಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಂದಲೂ, ಮಹಾಯಜ್ಞವೆಂದು ಪಂಚಮಹಾಯಜ್ಞಗಳಿಂದಲೂ ಇತರೆ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಾದಿ ಹವನಗಳಿಂದಲೂ, ದರ್ಶಪೂರ್ಣಮಾಸಾದಿವಿಹಿತ ಯಾಗಗಳಿಂದಲೂ ಈ ಬಗೆಯ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಮಾನವರಿಗೆ ಪಾಪವು ಕ್ಷಯಿಸದ ಮೇಲೆ ಶುದ್ಧವಾದ ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಿಯಂತೆ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಆತ್ಮನನ್ನು ಕಾಣುವನೆಂದು ಅರ್ಥವಿರುವುದು’. ಅಥವಾ ‘ತೈಜಸ’ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಯೋಗಿಯೆಂದರ್ಥ, ಪ್ರತ್ಯಗ್ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಇರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ತೈಜಸ ಎಂಬುದು ಯೋಗಿಯನ್ನು ಹೇಳುವುದು, ಪ್ರಪಂಚ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಆಕರ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನ ಬುದ್ಧಿಯು ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನನ್ನು ನೋಡಲು ಸಮರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈತನು ಯೋಗಿಯಾಗಲಾರನು. ಪ್ರಕೃತ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯು ಪುಣ್ಯಪುರುಷನೆಂದೂ ಯೋಗಿಯೆಂದೂ ಹೊಗಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವನು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಹೊಗಳಿದ್ದು ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಂಟಾಗಲೆಂದು, ಕೆಲವರು ಯೋಗ, ಕರ್ಮ, ವಿದ್ಯೆ ಈ ಮೂರೂ ಸಮುಚ್ಚಿತವಾಗಿ ಒಟ್ಟು ಸೇರಿಯೆ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳಿ ಅಸಮುಚ್ಚಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದೆಯೆಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುವರು. ಅದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ, ಜ್ಞಾನಕ್ಕೂ ಕರ್ಮಕ್ಕೂ ಯೋಗಕ್ಕೂ ಒಬ್ಬನಲ್ಲಿ ಮೇಳನಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ ಪ್ರಕಾಶತಮಸ್ಸುಗಳಂತೆ ಅವು ವಿರುದ್ಧವಾದವುಗಳು ಸೇರುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನವು ಬಂದ ನಂತರ ಕರ್ಮವಾಗಲಿ ಯೋಗವಾಗಲಿ ಯಾವುದೂ ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಹಿಂದಿನಂತೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೆ ಯುಕ್ತ, ಸಾಧಕನೂ ಕರ್ಮಸಂನ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಯೋಗದ ಸಾಧನದಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು. ಯಮ ನಿಯಮಾದಿಗಳು ಸಾಧಕನಿಗೆ ಅವಶ್ಯ. --

ಎಂದು ಈ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಸರ್ವಕರ್ಮ ಸಂನ್ಯಾಸಮಾಡಿಯೆ ಜ್ಞಾನವು ಉದಯಿಸುವುದೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಸಮುಚ್ಚಯ ಬರಲಾರದು. ಈ ವರೆಗೂ ಎರಡನೆ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕಾಮವಾದ ಕರ್ಮವು ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣವೆಂದೂ, ಅಣಿಮಾಡಿ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಕಾಮಿಸದೆ ಸಾಧಿಸುವ ಯೋಗವು ಏಕಾಗ್ರತೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಮೂಲಕ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುದೆಂದೂ ಹೇಳಿದ್ದಾಯಿತು. ಇನ್ನುಮುಂದೆ ಮೂರನೆ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮವೂ ಕಾಮ್ಯವಾದ ಯೋಗವೂ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣನೆಂದೂ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಲ್ಲವೆಂದೂ ಹೇಳುವುದು--

ಅನ್ಯಂತಮಃ ಪ್ರವಿಶನ್ನಿ

ಎಂಬ ಮಂತ್ರದ ತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥ ದೇಹಭ್ರಾಂತಿಯೇ ತಮಸ್ಸು, ಈ ದೇಹಭ್ರಾಂತಿಯು ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ಬರುತ್ತಲಿದ್ದರೆ ಇದೇ ಅಂಧತ್ವ ಅವಿದ್ಯೆಯೆಂದರೆ ಅವಿದ್ಯಾಮೂಲಕವಾದ ಕಾಮ್ಯ ಕರ್ಮ, ಜನ್ಮಾಂತರವನ್ನು ಕೊಡುವ ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಯಾರು ನಿರಂತರ ಸೇವಿಸುವರೋ ಅವರು ದೇಹಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಪಡೆಯುವರು ಯಾರು ಅಣಿಮಾಡಿ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಯೋಗವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲೇ ಆಸಕ್ತರಾಗಿರುವರೋ ಅವರು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಅಂಧತಮಸ್ಸನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹೊಂದುವರು. ಅಂದರೆ ಎಂದಿಗೂ ಇವರು

ಮುಕ್ತರಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದರ್ಥ, ಏಕೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ, ಅದರಿಂದ ಮಹತ್ವದ ದುಃಖವೇ, ಇದನ್ನು ನಾಲ್ಕನೆ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದು--

ಆನಂದಾ ಎಂಬ ಲೋಕಗಳು ತೀವ್ರದುಃಖಗಳಿಂದ ಕೂಡಿವೆ. ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದ ಅವಿದ್ವಾಂಸರು = ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದವರೂ ಮತ್ತು ಅಬುದ್ಧರು = ಆತ್ಮಾನುಭವವಿಲ್ಲದವರೂ ಸಹ ಸತ್ತಮೇಲೆ ಈ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವರು. ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರಿಗೆ ಸಕಲದುಃಖಗಳು ಕ್ಷಯಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಮುಂದಿನ ಐದನೆ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದು. --

ಪರಿಪೂರ್ಣವಾದ ಪರಮಪುರುಷನೇ ನಾನಾಗಿರುವೆನೆಂದು ತನ್ನ ಆತ್ಮನನ್ನು ಯಾರು ಅನುಭವಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರೋ, ಅವರು ಏನನ್ನು ಬಯಸಿ ಯಾರ ಭೋಗಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಶರೀರದ ತಾಪವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ದುಃಖಪಡಬೇಕು? ಯಾರಿಗಾಗಿಯೂ ದುಃಖಪಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನೆಂದರೆ -- ಅಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು ದೇಹಾತ್ಮ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ತತ್ತ್ವಸ್ವರೂಪವಾದ ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಇದ್ದರೆ. ಭೋಗಪಡುವ ತನ್ನ ಭೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಭೋಗವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಾ ಶರೀರದ ಉಪಾಧಿಯಿಂದ ಆಗುವ ದುಃಖವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ದುಃಖಪಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಯಾರಿಗೆ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವಾಗಿರುತ್ತದೆಯೋ ಅವನಿಗೆ ತಾನು ಸರ್ವಾತ್ಮನೆಂದು ಅನುಭವವಿರುವುದರಿಂದ ಭೋಕ್ತೃ, ಭೋಗ್ಯಗಳೆಂಬ ಎರಡು ರಾಶಿಗಳೂ ಬಾಧಿತವಾಗುವುದು ಮಿಥ್ಯೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವವು. ಅದರಿಂದ ಭೋಗದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯ ಹುಟ್ಟದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ದುಃಖಕ್ಕೆ ತಾನು ಒಳಗಾಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಭೋಗ್ಯವೇ ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ ತಾನು ಭೋಕ್ತೃನಲ್ಲವೆಂದೂ ಗೊತ್ತಿರುವಾಗ ಭೋಗದ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯು ಹುಟ್ಟುವ ಸಂಭವವೇ ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಸಕಲ ದುಃಖಗಳೂ ಮಾಯವಾಗುವವೆಂದರ್ಥ ಮತ್ತು ಸ್ವತಃ ಸಂಗರಹಿತನಾದ ಆತ್ಮನಿಗೆ ದೇಹದ ಸಂಯೋಗ ಸಮದಾಯಗಳಾಗಲಿ ಅವಿದ್ಯಾ ಮೂಲಕವಾದ ತಾದಾತ್ಮ್ಯ ಸಂಬಂಧವಾಗಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳ ದುಃಖದಿಂದ ಪ್ರತಗಾತ್ಮನಿಗೆ ದುಃಖವು ಲೇಪಿಸುವಂತಿಲ್ಲ ಹೀಗೆ ಸರ್ವದುಃಖಗಳು ಕ್ಷಯಿಸುವವೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಶರೀರದ ತಾಪವೆಂದರೆ ವ್ಯಾಧಿಗಳಿಂದಲೂ ನೀರು, ಬೆಂಕಿ, ಮರ, ಗಾಳಿ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದಲೂ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ಆಗುವ ತಾಪ ಮತ್ತು ಹುಲಿ ಚಿರತೆ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದಲೂ ಆಗುವ ತಾಪ, ಇದು ಯಾವುದೂ ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಅಂಟದು ಮತ್ತು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಶರೀರವಾದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆಗುವ ಅದ್ವಿ = ಮನೋವೃಥೆಯೂ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಶರೀರ, ಮನಸ್ಸು ಇವುಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಆತ್ಮಭ್ರಾಂತಿಯೇ ಇಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಯಾವ ತಾಪವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು, ಜ್ಞಾನಿಯು ಜಗತ್‌ಕರ್ತನೆಂದೂ ಸರ್ವಲೋಕಸ್ವರೂಪನೆಂದೂ ವರ್ಣಿಸುವುದು.

ಶ್ರುತಿ: ಸಂದಿಹ್ಯತ ಇತಿ ಸಂದೇಹ

ಅಂದರೆ ಪಂಚಭೂತಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಅವುಗಳಿಂದ ಬೆಳೆದ ಶರೀರವೆಂದರ್ಥ: ಉಪಚಯ ಸಮ್ ಉಪಸರ್ಗಸಹಿತ ದಿಹಧಾತುವಿನ ರೂಪವಿದು, ಈ ಶರೀರವು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಮೊದಲಾದ ಕ್ಲೇಶಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಗಹನವಾದದ್ದು ಕಷ್ಟಕರವಾದದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ

ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಯಾವ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಗುರುಪದೇಶದಿಂದ ನಂತರವೆ ಲಭಿಸಿರುವನೋ ಅಂದರೆ ಪ್ರತಿಬುದ್ಧನೋ, ಸಾಕ್ಷತ್ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವನೋ, ಅವನು ಜಗತ್ತನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಈಶ್ವರನೆ ಆಗಿರುವನು. ಈಗ ತಾನು ಜೀವನೆಂಬ ಭ್ರಮೆಯು ಹೋಗಿರುವುದರಿಂದ ಈಶ್ವರ ಸರ್ವಸ್ವತಂತ್ರನೆಂದಾಗಿರುವನು. ಮತ್ತು ಅವನು ಎಲ್ಲವನ್ನು ಮಾಡಿದವನೆ 'ಸಹಿ ಸರ್ವಸೃಕರ್ತಾ'-- ಎಂಬುದರಿಂದ ತಾನು ಕೃತಕೃತ್ಯಧನ್ಯನೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವನು. ಸಮಸ್ತ ಪುರುಷಾರ್ಥವೂ ಲಭಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಕರ್ತವ್ಯವಾದದ್ದು ಒಂದೂ ಉಳಿದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಮಾಡಿದವನೆಂದರ್ಥ. ಅಥವಾ ಅಜ್ಞಾನದ ಬೇರೆ ಜನರು ಈ ಜ್ಞಾನಿಯನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮೀಭೂತನಾದವನನ್ನು ಈಶ್ವರನೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದರಿಂದ ಅವರ ದೃಷ್ಟಿ ಸಮಸ್ತವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದವನಾದ್ದರಿಂದ ಸರ್ವಕರ್ತನೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವನೆಂದು ಅರ್ಥ.

'ತಸ್ಯಲೋಕಃ ಸಲುಲೋಕಏವ' ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲಾ ಲೋಕವು ಅವನ ನಿರ್ಮಾಣವೇ ಇದು ಎಂಬುದು ಜನರ ದೃಷ್ಟಿಯಾಗಿದೆ. ವಸ್ತು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಿಜವಾಗಿ ಹೇಳಿದರೆ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಯೂ ಲೋಕವೂ ಒಂದೆ ಬೇರೆಯಾಗಿಲ್ಲ. 'ಬ್ರಹ್ಮೈವೇದಂ ವಿಶ್ವಮಿದಮ್' ಎಂದಂತೆ

ಶಾಸ್ತ್ರಾಧಿಕಾರವಿರುವ ಈ ಮಾನವ ದೇಹದಲ್ಲಿ ತತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಹಾನಿಯೆ ಎಂದು ಮುಂದೆ ಹೇಳುವುದು.

ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಇರುವಾಗ ನಾವು ಅಪರತತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು ನಾವು ತಿಳಿಯದೆ ಇದ್ದರೆ ನಮಗೆ ಮಹತ್ವಾದ ಹಾನಿಯಾಗುವುದು. ಯಾರು ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯುವರೋ ಅವರು ಅಮೃತರಾಗುವರು. ಇತರರು ದುಃಖವನ್ನೇ ಹೊಂದುವರು. ಸಂಸಾರವೆಂಬುದು ದುಃಖಮಯ, ಸುಖವಿದ್ದರೂ ಅಲ್ಪ ಅದನ್ನು ವಿವೇಕಿಗಳು ಬಯಸರು.

ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವಾಗುವುದೆ ಮೊದಲಾದ ನಿಂದನೆಯು ರಕ್ಷಣೇಚ್ಛೆಯು ಸಹ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಿಗೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ, ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಮುಂದೆ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಿಸಿದೆ

ಯಾವಾಗ ಈ ಆತ್ಮನನ್ನು ಗುರುಪದೇಶವಾದ ಮೇಲೆ ನೇರಾ ಸಾಕ್ಷಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದು ಅಂದರೆ ಭೂತಭವಿಷ್ಯತ್ ವರ್ತಮಾನಕಾಲದ ಎಲ್ಲಾ ಜಗತ್ತಿಗೂ ನಿಯಾಮಕನಾದ ಪರಮೇಶ್ವರನೆಂದೆ ತಿಳಿಯುವನೋ ಅವನು ಅವನಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಯಾವಾತನು ಈಶ್ವರನಿಂದ ತನಗೆ ರಕ್ಷಣೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುವನೋ ಅವನು ಭೇದಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದಕ್ಕೆ ಹೆದರುವನು. ಈ ಜ್ಞಾನಿಯು ಮಾತ್ರ ಈಶ್ವರನಿಗೂ ತನಗೂ ಏಕತ್ವವನ್ನೇ ಕಾಣುವನು. ಸರ್ವತ್ರ ಏಕತ್ವವನ್ನೇ ಕಾಣುವನು. ಅದರಿಂದ ಯಾರಿಗೂ ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಹೆದರುವುದಿಲ್ಲ. 'ನಭಿಭೇತಿ ಕುತಶ್ಚನ' ಎರಡನೆಯದೊಂದು ಇದ್ದರೆ ಅದರಿಂದ ಬೆದರಬೇಕು. ಇವನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಎರಡನೆಯದೆಂಬುದೇ ಇಲ್ಲ. "ದ್ವಿತೀಯಾದ್ವೈ ಭಯಂಭವತಿ" ಎಂದಲ್ಲವೇ? ಅದರಿಂದ ಜ್ಞಾನಿಯು ತನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಬೇಡುವ ಪ್ರಸಂಗವೇ ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು 'ನ

ವಿಜುಗುಪ್ತೆ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಒಂದರ್ಥವೂ ಇದೆ. ಜುಗುಪ್ತೆ ಪಡುವುದಿಲ್ಲ ನಿಂದಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಈಶ್ವರನನ್ನು ಈತನು ತನ್ನ ಆತ್ಮವೆ ಎಂದು ಕಾಣುವನು ಒಂದನ್ನು ನಿಂದಿಸುವುದಿಲ್ಲ ತನಗೆ ಬೇರೆ ಯಾಗಿ ಹೇಯವಾಗಿದ್ದದ್ದು ಒಂದಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಆವಾಗ ನಿಂದಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಅದು ಅಜ್ಞಾನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಆತ್ಮವೆ ಎಂದು ಕಾಣುವವನಿಗೆ ಇಲ್ಲ ಹೀಗಿರಲು ಈತನು ಯಾವುದನ್ನು ನಿಂದಿಸಬೇಕು? ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲವೆಂದರ್ಥ ||

ಒಂಭತ್ತನೆ ಮಂತ್ರದ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಸಮಸ್ತ ಪರಿಣಾಮಗಳಿಗೂ ಕಾರಣವಾದ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದು ಕಾಲಪರಿವರ್ತನೆಗೆ ಕಾರಣವಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ದೇವತೆಗಳೂ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವರೆಂದು ಇದರಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಕಾಲವು ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ಈಚೆಗೆ ಅವಿದ್ಯಾಕಲ್ಪಿತವಾದ್ದರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವುದು. ಆ ಕಾಲವು ಅಖಂಡಸಂವತ್ಸರವೆಂಬುದು ಇದು ಅಹೋರಾತ್ರಿಗಳೆಂಬ ತನ್ನ ಕಾಲಾವಯಗಳಿಂದ ಪರಿವರ್ತಿಸುವುದು. ದೇವತೆಗಳೂ ತನಗೆ ಅಭಿಮತವಾದ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಈ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವರು. ಹೇಗೆ? ಜ್ಯೋತಿಗಳಿಗೂ ಜ್ಯೋತಿ ಪ್ರಕಾಶವೆಂದೂ ಅಯು ಎಂದೂ ಅಮೃತವೆಂದೂ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವರು. ಆದಿತ್ಯಾದಿ ಸಕಲಜ್ಯೋತಿಗಳನ್ನು ಬೆಳಗುವುದರಿಂದ ಜ್ಯೋತಿಗಳಿಗೂ ಜ್ಯೋತಿ, ನಮ್ಮ ಬದುಕಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ್ದರಿಂದ ಅಯು, ಮರಣವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅಮೃತವೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದು.

ಸಕಲಚೇತನಾ ಚೇತನಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಆತ್ಮನು ಆಧಾರ ಅದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಹತ್ತನೆ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದು--

ಗಂಧರ್ವರೂ ಪಿತೃಗಳು, ದೇವತೆಗಳು, ರಾಕ್ಷಸರು, ಅಸುರರೆಂಬ ಪಂಚಜನರೂ ಐದುಬಗೆಯ ಜೀವರೂ ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡಿರುವರೂ ಹಾಗೂ ಭೌತಿಕವಾದ ಆಕಾಶವೂ ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ನಿಂತದೆಯೋ ಆ ಸರ್ವಾಧಾರವಾದ ಆತ್ಮನನ್ನು ಅಮೃತ ಸ್ವರೂಪವಾದ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿದಿರುವೆನು. ಆವಾಗಲೇ ಜ್ಞಾನಿಯು ಬ್ರಹ್ಮವೆ ಆಗಿದ್ದು ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪನಾದ್ದರಿಂದ ಅಮೃತನಾಗಿರುವುನೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು “ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪಂಚಜನ ಎಂಬುದರಿಂದ ಸಮಸ್ತ ಚೇತನಗಳನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಹಾಗೂ ಆಕಾಶವೆಂಬ ಪದದಿಂದ ಜಡ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಅಜ್ಞಾತವಾದ ಆತ್ಮನು ಜಡ ಚೇತನಗಳಿಗೆ ಆಧಾರನಾದನು ಜಡಚೇತನವರ್ಗಗಳೆರಡೂ ಇದೇ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದರೂಪವಾದ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳವುಗಳು, ಈ ಆತ್ಮನಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸ್ವತಃ ಸತ್ತ್ವಾಸ್ಥೂರ್ತಿಗಳಿಲ್ಲದೆ ಶೂನ್ಯವಾಗಿಬಿಡುವವು. ಈ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಪಂಚವೂ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಮುಂಚೆಯೂ ಸದ್ವಿಜ್ಞಾನವಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮವಾಗಿದ್ದವು. ಸ್ಥಿತಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸತ್ತಾಗಿಯೂ ಆನಂದವಾಗಿಯೂ ತೋರುತ್ತವೆ. ಲಯವಾದಗಲು ಸತ್ತಾಗಿಯೆ ನಿಲ್ಲುವವು. ತ್ರಿಕಾಲಗಳಲ್ಲೂ ಹೀಗೆಯೆ ಇವೆ. ಕಲ್ಪನಾಧಾರವಾದ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಮರಣವೆಂಬುದನ್ನು ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಲ್ಲ ಸಂಭಾವಿತವಾಗಿಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಅಮೃತವೆಂದೆನಿಸಿದೆ. ಪ್ರಾಣಾದಿಕಾರ್ಯಕರಣ ಸಂಪ್ರಾಪ್ತವೇ ಆತ್ಮವಾಗಲಿ, ಹಾಗಾದರೆ ಅದು ಬ್ರಹ್ಮವಾಗುವುದು ಹೇಗೆ? ಎಂಬ ಶಂಕೆಯು ಬಂದರೆ ಅದರ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ”

ಪ್ರಾಣ ಇಂದ್ರಿಯ (ಶರೀರ) ಸಮುದಾಯವು ಆತ್ಮವಲ್ಲ, ಆದರೆ ಈ ಪ್ರಾಣಸಮುದಾಯದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುವ ಮತ್ತೊಂದು ಆತ್ಮವೆಂಬುದು ಇದೆ ಅದೇ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂದು ಅಭಿಜ್ಞರು ದೃಢವಾಗಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಣ, ಕಣ್ಣಿಗೂ ಕಣ್ಣು, ಕಿವಿಗೂ ಕಿವಿ, ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಮನಸ್ಸೆಂ ಯಾರು ಹೇಳುವರೋ ತಿಳಿದಿರುವರೋ ಅವರು ಅನಾದಿಯಾಗಿಯೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪರಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಾಣವೆಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರಾಣವಾಯುವಿಗೂ ಆತ್ಮನಿಗೂ ಹೇಗೆ ಬಂದಿತು? ಹಾಗೆಯೇ, ಚಕ್ಷು ಎಂದೂ ಶ್ರೋತ್ರ, ಮನಸ್ಸು ಎಂಬ ಹೆಸರು ಇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೂ ಆತ್ಮನಿಗೂ (ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಕೂ) ಹೇಗೆ ಬಂದಿತು? ಎಂದರೆ ಪ್ರಾಣದ ಶಕ್ತಿಯು ಜೀವದಾನ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ಇದೂ ಚಕ್ಷುರಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಇರುವ ರೂಪ, ಶಬ್ದ ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯ ಗ್ರಹಣ ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿಗಳೂ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಇವೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಣವೆಂದೂ ಚಕ್ಷು ಎಂದೂ ಶ್ರೋತ್ರವೆಂದೂ ಮನಸ್ಸೆಂದೂ ಆತ್ಮನನ್ನು (ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು) ಕರೆದಿರುವುದು. ಆ ಶಕ್ತಿಗಳು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ಆರೋಪಿಸಿ ಕಲ್ಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೆ. ಒಂದೆ ಪ್ರಾಣವೆಂಬ ಹೆಸರು ಶಕ್ತಿಗೆ ಆಧಾರವಾದ ಶಕ್ತ ವಸ್ತುವಿಗೂ ಇವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಚಕ್ಷು ಶ್ರೋತ್ರ, ಮನಸ್ಸು ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳೂ ಶಕ್ತಿಗಳಿಗೂ ಶಕ್ತಿಗಳ ಆಧಾರವಾದ ಆತ್ಮನಿಗೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೂ ಬಂದಿವೆ. ಅದರಿಂದ ಪ್ರಾಣಾಶಕ್ತಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಾದ್ದರಿಂದ ಆತ್ಮ ಪ್ರಾಣವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವನು. ಆತ್ಮನ ಈ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಣಾವಾಯುವು ಹುಟ್ಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಾಣವೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳದಾಯಿತು. ಹಾಗೆ ಆಯಾಯ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಆತ್ಮನ ರೂಪಾದಿಗ್ರಹಣ ಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಹುಟ್ಟಿವೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಚಕ್ಷು, ಶ್ರೋತ್ರ, ಮನಸ್ಸು ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವವು ಅದರಿಂದ ಪ್ರಾಣಾದಿನಾಮಗಳಿಂದ ಆತ್ಮನನ್ನು ಕರೆದಿರುವುದು ನ್ಯಾಯವಾಗಿದೆ. ಅದಕ್ಕೊಂದು ಆದಿಯಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಪುರಾಣ (ಅನಾದಿ) ವೆಂದು ಕರೆದಿದೆ. ಅಗ್ರ್ಯ ಎಂದರೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದರ್ಥ. ನೀಚವಾದ ಜೀವರೂಪವನ್ನ ಬಿಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪ್ರಾಣ-ಚಕ್ಷು, ಶ್ರೋತ್ರ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೂ ಅಂತರಿಂದ್ರಿಯವಾದ ಮನಸ್ಸಿಗೂ ಯಾವ ಆತ್ಮನು ಮೂಲ ಕಾರಣನಾಗಿರುವನೋ ಅಂತಹ ಪ್ರಾಣಾದಿ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆದ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಆ ಆತ್ಮನನ್ನು ಒಂದಾಗಿ ತಿಳಿದವರು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳೆಂದು ಈ ಮಂತ್ರವು ಹೇಳಿದೆ. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯ ಸಾಧನ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರವಾಗಿ ---- ಎಂಬ ಮಂತ್ರವು ಬಂದಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾಸಾಧನವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವುದು

ಮನಸ್ಸೆಂಬುದು ಆತ್ಮಅನಾತ್ಮ ಎರಡು ಪದಾರ್ಥಗಳ ಜ್ಞಾನವು ಹುಟ್ಟುವುದಕ್ಕೂ ಸಾಧನವಾಗಿರುವುದು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡಿದೆ, ಸಾಧನ ಮನಸ್ಸು ಸಮಸ್ತ ಜ್ಞಾನಗಳಿಗೂ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದೇ ಸಾಧನ, ಸಾಧನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶಂಕೆ ಈ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪರತ್ಯಕ್ ಚೇತನದ ಆಕಾರವಿರುವುದು ನಿತ್ಯ. ಪುಟದಲ್ಲಿ ಆಕಾಶದ ಆಕಾರವು (ಟೋಳ್ಳು) ನಿತ್ಯವಾಗಿರುವಂತೆ, ಅಲ್ಲದೆ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಾದಿಗಳ ನಿಮಿತ್ತದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ಆತ್ಮವೂ ಆಗಿದ್ದು ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸದಾ ಸರಿನಿಹಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ ಚೇತನಾಕಾರವು ನಿತ್ಯವೆಂದೆ ಹೇಳಬೇಕಲ್ಲವೇ? ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶಬ್ದ ಸ್ಪರ್ಶಾದಿ ಬಾಹ್ಯವಿಷಯಗಳ ಆಕಾರವು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬೇರೆಯಾಗಿಯೂ ದೂರವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿಯೂ ಕಾಲದೇಶಗಳಿಗೆ

ಅನುಸಾರವಾಗಿಯು ಹುಟ್ಟುವುದು. ಅಂದ ಮೇಲೆ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವು ಹುಟ್ಟಲು ಮನಸ್ಸು ಏತಕ್ಕೆ? ಆತ್ಮಾಕಾರವು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಮೊದಲೆ ಇಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಶಂಕೆ ಹುಟ್ಟುವುದು. -- ಇದಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವಿದು.

ಚೈತನ್ಯಾಕಾರವು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧವೇ ಆಗಿದ್ದರೂ 'ಅಹಮ್' (ನಾನು) ಎಂಬುದಾಗಿ ಅಪರೋಕ್ಷವಾಗಿಯೆ ತೋರುತ್ತಲಿದ್ದರೂ ಬ್ರಹ್ಮವೆ ತಾನೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಂದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಗುರುವಿನ ಮೂಲಕ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಆಧಾರದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಾಕಾರವು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಈ ಮೇಲಿನ ಶ್ರುತಿಯು 'ಮನಸೈವಾನುದ್ರಷ್ಟದ್ಯಮ್' ಎಂದು ಭೋಧಿಸಿರುವುದು. ಇತರ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಶಬ್ದಾದಿ ಆಕಾರದಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಹೊಳೆಯ ಬೇಕಾದರೆ ಅವಶ್ಯಬೇಕು. ಆದರೆ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳು ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಲು "(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) " ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೆ ಅದನ್ನು ಗುರೂಪದೇಶಾನಂತರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು ಮತ್ತೊಂದರಿಂದ ಅಲ್ಲವೆಂದು ಏವಕಾಶದಿಂದ ಸೂಚಿಸಿದೆ. ಆಕೆಂದರೆ; ಇದಕ್ಕೊಂದು ಕಾರಣವನ್ನು ಶ್ರುತಿಯು ಕೊಟ್ಟಿದೆ 'ನೇಹನಾಸ್ತಿಕಿಂಚನ' ಎಂದು ಇಹ ಈ ಪರಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ನಾನಾ = ಶಬ್ದ ಮೊದಲಾದ ದ್ವೈತವು ಒಂದೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಬಾಹ್ಯಂದ್ರಿಯವು ಇಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗವಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೆ ಅದನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕೆಂದರ್ಥ. ಶಬ್ದಾದಿ ಭೇದಗಳಿಲ್ಲವಾದರೂ ದ್ರಷ್ಟ, ದ್ರಷ್ಟವ್ಯ (ನೋಡುವನು, ನೋಡಲ್ಪಡುವ ಕರ್ಮ) ಈ ಎರಡು ಭೇದಗಳು ಇರಬಹುದಷ್ಟೆ; ಅವಾಗ ಜೀವಾತ್ಮನು ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ನೋಡಬೇಕಾದದ್ದು, ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಬೇಕಾದದ್ದೆಂದು ಅರ್ಥವಾಗುವುದು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಜೀವೇಶ್ವರ ಭೇದವನ್ನು ಇಟ್ಟು ಹೇಳುವ ಮತವು ಸರಿಯಲ್ಲ -- ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ "(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) " ಎಂದು ಭೇದ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದೆ. ಯಾವ ಸಾಧಕನು ತನಗಿಂತಲೂ ಬೇರೆಯಾಗಿಯೆ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಇರುವಂತೆ ಕಾಣುವನೋ, ಅವನು ಅನೇಕ ಯೋಗಿಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಹುಟ್ಟಿ ಸಾವಿನ ಮೇಲೆ ಸಾವನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ಜೀವೇಶರ ಭೇದವೇ ಕಲ್ಪಿತ, ಸ್ಥತಃ ವಾಸ್ತವವಲ್ಲ ಇದನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇವ ಶಬ್ದವು. ಆತ್ಮಂತ ಭೇದವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಭೇದ ಮತ್ತು ಅಭೇದಗಳೆರಡೂ ಇರಬಹುದಲ್ಲ ಎಂದು ಮತಾಂತರದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಂದರೆ ಅದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲು ಹದಿಮೂರನೆ ಮಂತ್ರವು ಬಂದಿರುವುದು.

ಸ್ವಪ್ರಕಾಶವಾದ ಚೈತನ್ಯ ರೂಪವೆಂಬ ಒಂದೆ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರಾನುಸಾರ ಹಾಗೂ ರೂಪದೇಶದಿಂದ ಮುಮುಕ್ಷುವು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ ಬ್ರಹ್ಮ -- ಮತ್ತು ಆತ್ಮವೆಂಬುದರ ಸ್ವರೂಪ ಲಕ್ಷಣವು ಒಂದೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಭೇದ ಗಂಧವೂ ಇಲ್ಲ, ಭೇದಾ ಭೇದಗಳೆಂಬುದೂ ಇಲ್ಲ ಏಕರೂಪವೆ ಅಂದ ಮೇಲೆ ಎರಡು ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕು. ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವೂ ಧ್ರುವ ನಿತ್ಯ ಆತ್ಮನೂ ನಿತ್ಯ, ಧ್ರುವತ್ವವೆಂದರೆ ವಿಕಾರವಿಲ್ಲದ ಸ್ವರೂಪ, ಇದು ಆತ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮ ಈ ಎರಡಕ್ಕೂ ಸಮಾನ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ ಚೈತನ್ಯರೂಪವೂ ಆತ್ಮತ್ವವೂ, ಬ್ರಹ್ಮತ್ವವೂ (ಅಂದರೆ ಅಪರಿಚ್ಛಿನ್ನರೂಪವೂ) ಸರ್ವಕಾರಣತ್ವವೂ ಅದರಂತೆ ಸಮಾನವಾಗಿವೆ. ಹೀಗೆ ಲಕ್ಷಣವು ಒಂದೆ ಆಗಿರುವಾಗ ವಸ್ತು ಒಂದೆ ಆತ್ಮ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂಬುದು ಎರಡು ತತ್ವಗಳಲ್ಲ. ಜೀವಬ್ರಹ್ಮವೆಂಬ ಭೇದ ವ್ಯವಹಾರ ಮಾತ್ರ ಆತ್ಮತತ್ವದ ಅಜ್ಞಾನ ಮೂಲಕವಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಒಂದೆ ರೀತಿಯಾಗಿ ಅದ್ವಿತೀಯವಾಗಿದೆಯೆಂದೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇದು ಅಪ್ರಮೇಯ = ಪ್ರಮೇಯವಲ್ಲ

ಏಕಲ್ಲ? ಎಂದರೆ ಪ್ರಮಾ ಎಂದರೆ ಅನುಭವ ಅದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾದದ್ದು (ವಿಷಯವಾದ್ದು) ಪ್ರಮೇಯ ಜಡವಸ್ತುಗಳು, ಬ್ರಹ್ಮ ಅನುಭವಾಧಾರವಲ್ಲ ಸ್ವಾರ್ಥಿಯೆಂಬುವ ಅನುಭವ ರೂಪವೇ ಅದು ಅದರಿಂದ ಪ್ರಮೇಯವಲ್ಲ. ಪ್ರಮಾತ್ಮ-ಪ್ರಮೇಯಭೇದವೂ ಅದರಲ್ಲಿಲ್ಲ, ಪ್ರಮೇಯವಲ್ಲವಾದರೆ ಅದನ್ನು ನೋಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದು “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ)” ಎಂದು ವಿಧಿಸಿದ್ದು ಹೇಗೆ? ಅಂದರೆ ಅಖಂಡಾಕಾರವಾದ ಚಿತ್ತ ವೃತ್ತಿಗೆ ವಿಷಯವಾಗುವುದರಿಂದ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದು, ಹೇಗೆ ಘಟಾಕಾರವಾದ ವೃತ್ತಿಯು ಹುಟ್ಟಿದಾಗ ಘಟವು ವೃತ್ತಿಯ ವಿಷಯವಾಗುವುದೋ ಹಾಗೆಯೇ “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ)” ಎಂಬ ಅಖಂಡಾಕಾರವೃತ್ತಿಗೆ ವಿಷಯವಾದ್ದರಿಂದ ಹಾಗೆ ಹೇಳುವುದು, ಆದರೆ ಘಟಾದ್ಯಾಕಾರ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಘಟಾದಿ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನಿವೃತ್ತಿಯೂ ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಫಲವೂ ಉಂಟಾಗುವುದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನ ನಿವೃತ್ತಿಯೊಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಅನುಭವ ಎಂಬ ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಮಾಣದ ಫಲವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ? ಸ್ವಪ್ರಕಾಶ ನಿತ್ಯಚೈತನ್ಯ ಸ್ವಯಂ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಾಗ ಮತ್ತೊಂದರಿಂದ ಹೊಸದಾಗಿ ಜ್ಞಾನವಾಗಬೇಕಾದದ್ದಿಲ್ಲ. ವೃತ್ತಿವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿದ್ದರೂ ಫಲವ್ಯಾಪ್ತಿಯಿಲ್ಲವೆಂದು ವೇದಾಂತ ನಿಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು.

ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಯಾವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಅನಾತ್ಮವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವೋ ಜ್ಞಾತ, ಜ್ಞೇಯಗಳೆಂಬ ಭೇದವು ಇರುವುದು. ಅನಾತ್ಮವಸ್ತು ಘಟಾದಿಗಳು ಜ್ಞೇಯ, ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನು ಜ್ಞಾತಾ ಎಂದು ಭೇದ, ಇದು ಆತ್ಮಬ್ರಹ್ಮವೆಂಬುದು ಒಂದೇ ಎಂದು ಏಕಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪವು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಜ್ಞಾತಾ ಯಾರು, ಜ್ಞೇಯ ಯಾವುದು? ಸರ್ವವು ಆತ್ಮವೆ ಎಂದು ತಿಳಿದ ಮೇಲೆ ಈ ಭೇದವೆಲ್ಲಿ? “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ)” ಎಂಬುದೇ ಸಿದ್ಧಾಂತ, ವೇದವಾದರೂ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಹೇಗೆ? ತಿಳಿಸುವುದೆಂದರೆ? ಭೇದವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳದೆ ಆಗಮವು ತಿಳಿಸಬಲ್ಲದು ಅದು ಹೇಗೆ?

ಆಗಮವು ಭೋಧಿಸುವ ರೀತಿ

ಅಂತರಿಂದ್ರಿಯ ಬಹಿರಿಂದ್ರಿಯಗಳೆರಡೂ ಲಯವಾಗಿ ತನಿನ್ನಿದೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಕೂಗಿ ಎಬ್ಬಿಸುವುದುಂಟು, ‘ರಾಮ ಏಳು, ಕೃಷ್ಣ ಏಳು’ ಎಂದು ಕೂಗಿದಾಗ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಮಲಗಿದವನು ಎದ್ದು ಬಿಡುವನು, ಆವಾಗ ತನಗೂ ತನ್ನ ಹೆಸರಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಅರಿಯದೆ ನನ್ನನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಶಬ್ದ ಕೇಳಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಎದ್ದು ಕೂರುವನು. ‘ತತ್ಸಮಸಿ’ ಎಂದು ಗುರುವು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ವಾಕ್ಯ ಶ್ರವಣದಿಂದಲೇ ಜ್ಞಾನವಾಗಿ ಅಜ್ಞಾನ ನಿವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಾನೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿದು ನಿಲ್ಲುವನು, ಶಬ್ದ ಶಕ್ತಿಯು ಅಚಿಂತ್ಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ನಿರ್ವಿಶೇಷ ಬ್ರಹ್ಮವು ತನ್ನ ಆತ್ಮವೆ ಆಗಿದ್ದರಿಂದಲೂ ಈ ಮೇಲಿನ ಅನುಭವವಾಗುವುದು, ನಿರ್ವಿಶೇಷಬ್ರಹ್ಮವು ವಾಚಾಮಗೋಚರವಾದ್ದರಿಂದ ನೇರಾ ಶಬ್ದಾರ್ಥವಾಗಿಲ್ಲ, ಜಾಗ್ರಿ, ಗುಣ, ಕ್ರಿಯಾದಿಗಳು ಪ್ರವೃತ್ತಿ ನಿಮಿತ್ತಗಳು ಅದು ಯಾವುದೂ ಅದ್ವಿತೀಯ ನಿರ್ಗುಣ, ನಿಷ್ಕ್ರಿಯಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲನಾದ್ದರಿಂದ ನಾಮರೂಪತೀತವಾದ್ದರಿಂದ ಇತರ ಅನಾತ್ಮ ವಸ್ತುಗಳಂತೆ ಶಬ್ದದ ವಾಚಾರ್ಥವಾಗುವುದಲ್ಲ ಅದರಿಂದ ಲಕ್ಷಣ ವೃತ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಅದು ತಿಳಿಯುವುದೆಂದು ಬೇರೆ ಕಡೆ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲೂ

ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಬೇಕು.

‘ವಿರಜ’: ಎಂದರೆ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳಿಲ್ಲದ್ದು, ರಜಸ್ಸೆಂದರೆ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳು ರಜಸ್ಸಿನಂತೆ ಧೂಳಿಯಂತೆ ರಜೋಗುಣದ ಪರಿಣಾಮವಾದ ಚಿತ್ತದ ಮಲಗಳು ಇವು. ಈ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳನ್ನು ತಾನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ‘ವಿರಜ’ ಎಂದೂ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅಜ ಎಂದೂ ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು. ಬ್ರಹ್ಮದ ಯಥಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯದಿರುವಾಗ ಆಕಾಶಾದಿಯಾಗಿ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಉಪಾದಾನ ಕಾರಣನಾಗುವುದರಿಂದ ಅಜ್ಞಾತ ಆತ್ಮನೆ ಆಕಾಶದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಡುವನು. ಹುಟ್ಟುವ ಪಂಚಭೂತಗಳಿಗೂ ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಮೂಲಕಾರಣ ಅವ್ಯಾಕೃತವೆಂಬುವ ಆಕಾಶ **“(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ)”** ಎಂಬಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಅವ್ಯಾಕೃತ ಆಕಾಶ, ಆತ್ಮವಿದ್ಯೆ, ಮೂಲಾಜ್ಞಾನ, ಪ್ರಕೃತಿ, ಮಾಯೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಡುವುದು, ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದದ್ದು ಅಕ್ಷರ ಪರಬ್ರಹ್ಮ, **“(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ)”** ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಂದ ತಿಳಿದ ನಿರ್ವಿಶೇಷವಸ್ತು, ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ **“(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ)”** ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಇದು ಅವ್ಯಾಕೃತಕ್ಕೂ ಆಧಾರವಾದದ್ದು, ಅಜ ಎಂದು ಜನ್ಮವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಸಕಲಭಾವವಿಕಾರವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದಂತೆ ಆಯಿತು. ಪೂರ್ವ ಅಪರವೆಂಬ ಕಾರಣ ಕಾರ್ಯಗಳೆರಡೂ ನಿಜವಾಗಿಲ್ಲದ ವಸ್ತುವಾದರಿಂದ ಸರ್ವಧಾ ನಿರ್ವಿಕಾರವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದು.

ಅವ್ಯಾವೃತ್ತ, ಅನನುಗತನಾದ್ದರಿಂದ ‘ಮಹಾನಾತ್ಮಾ’ ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುವನು, ಅವ್ಯಾವೃತ್ತ ಎಂದರೆ ವಿಶೇಷವಲ್ಲದ್ದು, ಅನನುಗತ ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ರೂಪದಿಂದ ಇಲ್ಲದ್ದು ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಸಾಮಾನ್ಯ ಎಂಬ ರೂಪಗಳಿಲ್ಲದ್ದು, ಅದರಿಂದಲೇ ಮಹಾನ್ ಆತ್ಮವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ, ನಿರ್ವಿಕಾರವಾದ್ದರಿಂದ ಧ್ರುವಃ ನಾಶವಿಕಾರ ಮುಂತಾದ ವಿಕರವಿಲ್ಲದ್ದು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಮೇಯವಲ್ಲದ ಶಾಶ್ವತವಾದ ನಿರ್ವಿಕಾರ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳು ಇಲ್ಲದೆ ಅವ್ಯಾಕೃತಾಕಾಶಕ್ಕೂ ಮೇಲಾಗಿ ನಿತ್ಯವಾಗಿರುವ ನಿರತಿಶಯ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳ ಆತ್ಮನನ್ನು ಸ್ವಪ್ರಕಾಶವಾದ ನಿತ್ಯಚೈತನ್ಯ ರೂಪವೆಂಬ ವಿಕರೂಪದಿಂದಲೇ ಶಾಸ್ತ್ರ ಗುರೂಪದೇಶಗಳ ನಂತರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಮಂತ್ರಾರ್ಥವು.

ಜ್ಞಾನವಾದ ನಂತರವೂ ಮಾಡತಕ್ಕ ಕರ್ತವ್ಯವೇನಾದರೂ ಇರಬಹುದು; ಎಂಬ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿವಾರಿಸುವುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಮಾಪ್ತಿ ಮಾಡಿದೆ. ಅನ್ವಯ ವಯತಿರೇಕಗಳಿಂದಲೂ ಇದಕ್ಕೆ ಮೂಲಭೂತ ಶ್ರುತಿಯಿಂದಲೂ ಮೊದಲು ಜೀವನು ಸರ್ವ ಸಾಕ್ಷಿಯಾದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ ಸ್ವರೂಪನೆಂದೂ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಂದ ನಿತ್ಯ, ವಿರಜ, ಅಜ, ನಿರ್ವಿಕಾರ ಎಂದು ತಿಳಿದು, ತತ್ವ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವ ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ್ದೆಲ್ಲವೂ ತಿಳಿಯತೆಂದು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂದರೆ ಏನು? ಎಂಬ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ನಿವೃತ್ತವಾದರೆ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ವಿಷಯವು ಸಮಾಪ್ತಿಗೊಳ್ಳುವುದು. ಅದರಿಂದ ಇತರ ಶಬ್ದಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕು. ಇತರ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಆಡುವುದು ಕೇವಲ ಬಾಯಿ ನೋಯಿಸುವುದು ಅಷ್ಟೆ.

ಭರ್ತೃಪ್ರಪಂಚರು ಮಾಡಿದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ಮೊದಲು ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದು ಅನಂತರ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಜ್ಞಾನ ಸಂತತಿಯಿಂದ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಪರತತ್ವದಲ್ಲಿ ಏಕವಾಗಲು ಶುದ್ಧವಾದ ಕೇವಲ ವಿಜ್ಞಾನವು ಸ್ವಸ್ವರೂಪವಾದ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ನೆಲೆ ನಿಲ್ಲುವುದು. ಅಂದರೆ ಮನಸ್ಸು ಲೀನವಾಗಲು ಜೀವನ ಸ್ವರೂಪವು ಸ್ವಸ್ವರೂಪವಾದ ನಿರತಿಶಯಾನಂದ ಸ್ವರೂಪದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವುದು. ದ್ವೈತವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವ ಯಾವ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಧ್ಯಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸಬಾರದು. ಈ ಶಬ್ದಗಳು ಏಕತತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುವ ವೇದ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಪೀಡಿಸುವವು. ವಿರೋಧಿಸುವವು ಎಂದು ಮೇಲಿನ ಮಂತರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಭರ್ತೃಪ್ರಪಂಚದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ.

ಈ ಭರ್ತೃಪ್ರಪಂಚಮತ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ನಿರಾಕರಣೆ

‘ವಿಜ್ಞಾಯ’ ಎಂಬಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾನವೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನವೋ! ಭಾವನೆಯೋ! ಜ್ಞಾನವೆಂದರೆ ಕೇವಲ ವಸ್ತುತಂತ್ರ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಅಧೀನ ವಸ್ತು ಇದ್ದಂತೆ ತೋರುವುದು ಜ್ಞಾನ. ಅದು ಕರ್ತೃತಂತ್ರವಲ್ಲ ಕರ್ತೃವಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿದ್ದು ಕರ್ತೃವು ತನ್ನ ಇಜ್ಞಾನುಸಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಲ್ಲ, ಭಾವನೆಯೆ ಅಂದರೆ ಒಂದು ಸಲ ಜ್ಞಾನವು ಉದಯಿಸಿತೆಂದರೆ ಈತನು ಕೃತಾರ್ಥನಾಗುವನು. ಮುಕ್ತನಾಗುವನು. ಅನಂತರವೇನೂ ಮಾಡಬೇಕಾದದ್ದಿಲ್ಲ. ಸಮಸ್ತ ಪುರುಷಾರ್ಥವು ಲಭಿಸುವುದು. ಸಮಸ್ತ ಸಂಸಾರ ದುಃಖಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅಡಗಿಹೋಗುವುದು. ಅದರಿಂದ ಪುನಃ ಪುನಃ ಆವೃತ್ತಿಮಾಡಿ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಬ್ರಹ್ಮಸಿದ್ಧಿಕಾರ ಮಂಡಲ ಮಿಶ್ರರ ಮತ

ಮಹಾವಾಕ್ಯದಿಂದ ಮೊದಲು ಸಂಸೃಷ್ಟವಾಗಿ (ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಕೂಡಿ)ದ್ದು ಬ್ರಹ್ಮವು ತಿಳಿಯುವುದು. ಇದಾದ ನಂತರ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಬಂಧಿಸದೆ ಅಸಂಸೃಷ್ಟವಾದ ಅಖಂಡ ಬ್ರಹ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಭಾವನೆಯೆಂಬುವ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದನ್ನೇ ‘ವಿಜ್ಞಾಯ ಪ್ರಜ್ಞಾಂಕುರ್ವೀತ’ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ:-- ಸಮಸ್ತ ವಾಕ್ಯಗಳೂ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿಯೇ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಸರ್ಗಾತ್ಮಕವಾದ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನವನ್ನೇ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದು. ಅದರಲ್ಲೂ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿಯೇ ಜ್ಞಾನಮಾಡಿಕೊಡುವುದು ಅದರಿಂದ ಸಂಸರ್ಗವೆ ಇಲ್ಲದ ಅಖಂಡ ವಸ್ತುವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಭಾವನೆಯ ಅವಶ್ಯವೇಕು. ಬೇರೆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲೂ “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ)” ಎಂದು ಧ್ಯಾನರೂಪವಾದ ಇದೇ ಸಾಧನವನ್ನು ವಿಧಿಸಿರುವುದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅದ್ದರಿಂದ ಭಾವನೆಯು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಮಂಡನಮಿಶ್ರರ ಸಿದ್ಧಾಂತ (ಮತ)

ಬ್ರಹ್ಮಸಿದ್ಧಿಕಾರ ಮತ ನಿರಾಕರಣೆ

ಸುರೇಶ್ವರರು ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ ಮೊದಲು ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿಯೇ (ಇನ್ನೊಂದರ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಕೂಡಿಯೇ) ಬ್ರಹ್ಮವು ತಿಳಿಯುವುದಾದರೆ ಅದನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಒಪ್ಪಬೇಕಾದದ್ದು ಏಕೆಂದರೆ, ವೇದವಾಕ್ಯವೆಂಬ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ತಿಳಿದಿದೆ, ಅದನ್ನು ಬಿಡಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ಮತ್ತು ಅದರಂತೆಯೇ 'ತತ್ವಮಸಿ' ಇತ್ಯಾದಿ ಮಹಾವಾಕ್ಯದಂತೆಯೇ 'ನೇತಿನೇತಿ' ಎಂದು ಸಕಲಸಂಸರ್ಗವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಭೋಧಿಸುವ ಪ್ರಮಾಣ ವಾಕ್ಯವೂ ಇದೆ. ಅದರಿಂದ ಅಸಂಸ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಅಖಂಡ ಬ್ರಹ್ಮವು ಸರಿಯಾಗಿ ನಿಜವಾಗಿ ಭೋಧಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆಯೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಲ್ಲವೇ? ಹಾಗಾದರೆ ಸಂಸ್ಕೃಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಭೋಧಿಸುವ ವಾಕ್ಯ ಅಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುವುದು, ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ ಎಂದು ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಅಪ್ರಮಾಣವಾಕ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿದವಸ್ತುವನ್ನು ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಪ್ರಮಾತೃಕವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಹೇಗೆ ಹುಟ್ಟಿತು? ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪದಪದೇ ಅವೃತ್ತಿಹಾಕುವುದರಿಂದ ನಮ್ರಜ್ಞಾನವೆಂಬ ತತ್ವವು ಹುಟ್ಟುವ ಸಂಭವವಿಲ್ಲ, 'ಸ್ಥಾಣು ಪುರುಷ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪದೇ ಪದೇ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದರೆ ಸ್ಥಾಣು ತತ್ವ ಜ್ಞಾನವು ಯಾರಿಗೂ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ, ಹಾಗಾದರೆ ಪ್ರಯತ್ನವೇ ಇಲ್ಲದೆ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಮುಕ್ತಿಯಾಗಿ ಬಿಡುವುದು, ಏಕೆಂದರೆ ಸಂಸಾರ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನವನ್ನು 'ಅಹಂಮಮ' ಎಂಬುವುದನ್ನು ಸತತ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಜಂತುಗಳೂ ಮಾಡಿಕೊಂಡೆ ಬಂದಿವೆ. ಅದರಿಂದ 'ತತ್ವಮಸ್ಯಾದಿ ಮಹಾವಾಕ್ಯದಿಂದ ಅಖಂಡಾರ್ಥಜ್ಞಾವೇ ಉದಯಿಸುತ್ತದೆಯೆಂದೂ, ಅದರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ, ಆವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ, ತತ್ವಜ್ಞಾನೆಂದು (ಸ್ವಭಾವವಾಗಿಯೇ) ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿಯೇ ಅರ್ಥಜ್ಞಾನ ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಸ್ವಭಾವವೆಂಬ ನಿಯಮವೇನೂ ಇಲ್ಲ. "(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) " ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ 'ನಾನೆ ಹತ್ತನೆಯವನೆಂಬ ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಆಗುವುದು ಕಂಡಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಮಹಾವಾಕ್ಯದಿಂದಲೂ 'ಅಹಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ಮಿ ಎಂಬ ಅಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನವು ಆಗಬಹುದು.

'ವಿಜ್ಞಾನ ಪ್ರಜ್ಞಾಕುರ್ವೀತ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲದಂತೆ ಈ ಮಂತ್ರ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ತರಹ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿರುವುದು. ವಾಕ್ಯದ ಮಹತ್ವದಿಂದ ವಿಜ್ಞಾನವು ಹೇಗೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಮೇಯದ (ವಿಷಯದ) ಮಹತ್ವದಿಂದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಉಂಟಾಗುವುದು. ಇದು ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ಭಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ, ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗ ಪದದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯು ವಿಷಯಾಕಾರವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದು. ವೇದ ಇತಿಹಾಸ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸುವ ಸ್ವರ್ಗವಚನವನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯು ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಸ್ವರ್ಗ ಸುಖವೆಂಬುದನ್ನು ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ವಾಕ್ಯದ ಶಬ್ದದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ನೇರಾಕಾಣುವ ಘಟಪಟದಿವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯು ವಿಷಯಾಕಾರವನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಿಳಿಯುವುದು ಇದು ವಿಷಯವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವಿಷಯದ ಮಹತ್ವದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯುವುದು. "(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) " ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಮಹತ್ವವೂ ಇರುವುದರಿಂದ ನಾನೆ ಹತ್ತನೆಯವನೆಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜ್ಞಾನವಾಗುವುದು ಶಬ್ದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ ಹತ್ತನೆ ಮನುಷ್ಯನೆಂಬ

ವಿಷಯದ ಯೋಗ್ಯತೆ (ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ) ಇರುವುದಷ್ಟೆ. ಒಂದೇ ಜ್ಞಾನವು ಶಬ್ದದಿಂದ ಹುಟ್ಟಲೂ ಬಹುದು ಅಪರೋಕ್ಷವೂ ಆಗಬಹುದು ಒಂದು ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಅಪರೋಕ್ಷತ್ವ ಇರುವಂತೆ ಶಬ್ದಜನ್ಯತ್ವವೂ ಇರಬಹುದು. ಅದರಂತೆ ಮಹಾವಾಕ್ಯ ಜನ್ಯವಾದ ಬುದ್ಧಿಯು ಶಬ್ದಜನ್ಯವೂ ಅಪರೋಕ್ಷವೂ ಆಗಿದೆ, ಆತ್ಮನು ಅಪರೋಕ್ಷನೆಂಬುದು ಸ್ವಭಾವವಾಗಿಯೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧನು. ವಿಜ್ಞಾನ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಎಂಬ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಎರಡು ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದೆ. ಮಹಾವಾಕ್ಯವೆಂಬ ಶಬ್ದ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಅಖಂಡ ಏಕಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪ ಪರ್ಯಾವಸಾಯಿವಾಗುವಂತೆ ಸಕಲ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ನಿವರ್ತಕವಾಗುವಂತೆ “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ)” ಎಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಪ್ರಮಾತೃ ಪ್ರಮಾಣ ಪ್ರಮೇಯಗಳ ಭೇದದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ವಾಕ್ಯವೂ ಅದ್ವೈತವನ್ನು ಭೋಧಿಸಲು ಪ್ರವರ್ತಿಸುವುದು, ಅದರಿಂದ ತಿಳಿದ ಅದ್ವೈತ ತತ್ವವು ಮೊದಲಿದ್ದ ಭೇದವನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವುದು. ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಬುದ್ಧಿವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿರುವ ಅಜ್ಞಾನವು ನಾಶವಾಗುವುದು. ಬ್ರಹ್ಮವು ಜ್ಞಾತವಾದರೆ ಅದರಿಂದ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ದ್ವೈತವು ನಾಶವಾಗುವುದು. ಜ್ಞಾನಕ್ಕೂ ಅಜ್ಞಾನಕ್ಕೂ ಸಹಜವಾಗಿ ವಿರೋಧವಿರುವಂತೆ ಅದ್ವೈತದ್ವೈತಗಳಿಗೂ ವಿರೋಧವಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಅದ್ವೈತವು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿದ್ದು ದ್ವೈತವನ್ನು ಬಾಧಿಸುವುದು. ಒಂದೇ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲೂ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ವಿಚಾರ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೆಂಬ ಶಾಬ್ದಜ್ಞಾನದ ಫಲ ಅಜ್ಞಾನಿವೃತ್ತಿಯೆಂಬ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜ್ಞಾನ ಫಲ ಈ ಎರಡರಿಂದ ಭೇದವಿರುವುದು.

ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ

ವಿಜ್ಞಾನ ಎಂಬುದರಿಂದ ಶ್ರವಣ ಮನನಾದಿಗಳಿಂದ ಬರುವ ಜ್ಞಾನ, ಪ್ರಜ್ಞಾ ಎಂದರೆ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನ, ಆತ್ಮಾನುಭವ, ಮೊದಲಿನ ಜ್ಞಾನವು ಶಾಸ್ತ್ರ ಆಚಾರ್ಯ ಉಪದೇಶಗಳಿಂದ ಆಗುವುದರಿಂದ ಪರತಂತ್ರವಾಯಿತು. ಆತ್ಮಾನುಭವವು ಅನ್ಯಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಯಿತು.

ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ

ಆತ್ಮನ ನಿಜಸ್ವರೂಪ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಆತ್ಮನೆಂದೆ ಅದ್ವಿತೀಯವಾಗಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದರ್ಥ. ಈ ಅರ್ಥವು ವಿಶೇಷಣಗಳ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಸಿಕ್ಕುವುದು, “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ)” ಎಂಬ ಏಕಾಕ್ಷರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಸ್ವರೂಪವೆಂದೂ, ‘ಅಜ ಆತ್ಮಾಮಹಾನ್’ ಎಂತೆಂಬ ವಿಶೇಷಣದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನು ಬ್ರಹ್ಮವೆ ಎಂಬುದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ರೀತಿಯ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ

ಪ್ರಜ್ಞಾ ಎಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮ “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ)” ಎಂಬ ಐತರೆಯದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದಿದೆ, ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ಈ ಆತ್ಮನನ್ನು ಜೀವಾತ್ಮನನ್ನು ದೇಹಾದಿಗಳಿಗಿಂತ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ ಮಾಡಿ ತಿಳಿದು ಅನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವೆಂದೆ ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅರ್ಥ.

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಮಂತ್ರದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರೂ ಆತ್ಮತತ್ವವು ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಎಂದು ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಬೋಧಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಭೋಧಕವೇ ಆಗಿದ್ದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನೂ ಸರ್ವಧಾ ತೃಪ್ತಿಸಬೇಕು ಅಂದ ಮೇಲೆ ಕರ್ತವ್ಯ ಬೇರೆಯೆನಿಸಿದ್ದರೂ ತೃಪ್ತಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಿಲ್ಲ “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂಬುದರಿಂದ ಈ ಅರ್ಥವು ಸೂಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ.

ಎಂಬ ಸ್ತುತಿಗಳು ಬತ್ತ ಮುಂತಾದ ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಬಯಸುವವನು ಬತ್ತದ ತೆನೆ ಹುಲ್ಲನ್ನು ಬಿಸಾಡುವಂತೆ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿ ಮೇಧಾವಿಯಾದವನು ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಅನುಭವವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಆಸಕ್ತಿಯಿದ್ದವನು ಸಮಸ್ತ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಬೇಕು. ಹಾಗೂ ವೇದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕಲಿತು ಪುನಃ ಪುನಃ ಆವೃತ್ತಿಮಾಡಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಅದರಿಂದ ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳಿಯನ್ನು ಹೊರಗೆ ಎಸೆಯುವಂತೆ ಆಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕೆಂದರ್ಥ, ಇತರೆ ಶಬ್ದೋಚ್ಚಾರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾಲೆ ಇದ್ದರೆ ವಾಕ್ಯಿಗೂ ಶೋಷಣೆಯಾದೀತು. ಮನಸ್ಸೂ ಇತರ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಗ್ಲಾನಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದು. ಅದರಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಬಿಟ್ಟು ಆತ್ಮನನ್ನೇ ಸತತ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂತ ಚಿಂತಿಸಬೇಕು॥

ಅಲ್ಲದೆ ಮೌನ, ಯೋಗಾಸನ, ಯೋಗ ತಿತಿಕ್ಷಿ (ದ್ವಂದ್ವಸಹನೆ) ಏಕಾಂತವಾಸವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು. ನಿಷ್ಕೃಷ್ಟ ಹತೆ, ಸಮತ್ವ- ಇವು ಏಳೂ ಏಕದಂಡಿಗೆ ಸೇರಿದ ಸಾಧನಗಳೆಂದು “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂಬ ಸ್ತುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಮೌನವನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ವಿದಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಜ್ಞಾನಿಯಾದವನಿಗೆ ಬೇರೆ ಕರ್ತವ್ಯವು ಇಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ಮಿತಿಯಲ್ಲೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಜ್ಞಾನಾಮೃತದಿಂದ ತೃಪ್ತನಾದವನಿಗೆ ಕರ್ತವ್ಯವೊಂದೂ ಇಲ್ಲ, ಇದ್ದರೆ ಅವನು ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಯೆ ಅಲ್ಲ ವೆಂದರ್ಥ “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂದು ಭಗವಂತನೂ ಹೀಗೆಯೆ ಬೋಧಿಸಿರುವನು.

ಈವರೆಗೂ ತತ್ವೋಪದೇಶವನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿಯೂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ಬೋಧಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಮಂತ್ರಬ್ರಾಹ್ಮಣಗಳ ಸಮುದಾಯದಿಂದ ಹಿಂದೆ ನಿರೂಪಿಸಿದ ತತ್ವವನ್ನೂ ತತ್ತ್ವ ವಿದ್ಯಾಸಾಧನವನ್ನು ಪುನಃ ಮುನಿಯು ಹೇಳಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಿರುವನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ವೇದ್ಯವಾದ ತತ್ವವನ್ನು ಅನುವಾದಮಾಡಿ ಪುನಃ ಅದರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಲು “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಆರಂಭವಾಗಿದೆ

ಕಿಂಚೋತಿ

ಎಂಬುವ ಜ್ಯೋತಿರ್ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಲ ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಆತ್ಮನೆ ಇಲ್ಲಿ ‘ಸಃ’ ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಡುವನು. ಅಣು: ಪಂಥಾ ಇತ್ಯಾದಿ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದ ಆತ್ಮನೆ ಇವನೆಂದು ಏಷ: ಎಂಬುದರಿಂದ ಅರಿಯಬೇಕು. ವೈಶಬ್ದವು ಅಭೇದ ಸೂಚಕ ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ; ಮಂತ್ರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗಳ ಭೇದದಿಂದ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ ವಸ್ತು ಭಿನ್ನವೆಂದು ಶಂಕಿಸಬಾರದು, ಎರಡರಲ್ಲೂ ಅದೇ ಆತ್ಮನನ್ನೇ ಹೇಳುವುದೆಂದು “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂದು ಜೋಡಿಸಿ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಅಥವಾ ವಃ:- ಎಂದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರ

ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಬ್ರಹ್ಮ ಏಷ:- ಎಂದರೆ ಈ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಆತ್ಮವೆಂದರ್ಥ, ವೈ = ಅವೆರಡೂ ಒಂದೇ ಎಂದರ್ಥ ಮಹಾನ್ ಎಂದರೆ ಅಪರಿಚ್ಛಿನ್ನ, ವ್ಯಾಪಕ, ಸಣ್ಣದಲ್ಲ ಎಂದರ್ಥ, ಬುದ್ಧಿರೂಪವಾದ ಉಪಾಧಿಯಿಂದ ಕಾಣುವ ಅಲ್ಪತೆಯೂ ಇಲ್ಲದವನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಅಜ:- ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲದವನು ದೇಹೋಪಾಧಿ ಮೂಲಕವಾದ ಜನ್ಮವೂ ಇಲ್ಲದವನು.

ನಾಲ್ಕನೆ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಗಾರ್ಗನಿಗೆ ಅಜಾತಶತ್ರುವು ಹೇಳಿದ ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪೈಕ್ಯವನ್ನು ಅದೆ “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೇ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿ ಹೇಳಿದೆ ಜೀವನು ಬ್ರಹ್ಮವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಭ್ರಮೆಯಿಂದ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ ಜೀವತ್ವವು ನಿವಾರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಧರ್ಮವಾದ ಸರ್ವವಶಿತ್ವ (ಸರ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ) ಮುಂತಾದ ಗುಣಗಳು ಜೀವನಿಗೂ ಇವೆಯೆಂದು ಉಪದೇಶಿಸದಂತಾಯಿತು ಅದರಿಂದ ಯಾವ ವಿಜ್ಞಾನಮಯನೆಂಬ ಜೀವಾತ್ಮನಿರುವನೋ ಅವನು ಈ ಈಶ್ವರನೆ ಯದೃಶಿ ಜೀವತ್ವದಂತೆಯೆ ವಶಿತ್ವಾದಿ ಗುಣಗಳೂ ಭ್ರಾಂತಿ ಕಲ್ಪಿತವಾದವುಗಳು ಅದರೂ ಸರಿಯಾದವುಗಳೆ ಸ್ಪಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಅಶುದ್ಧ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಡುವಂತೆ ಅಶುದ್ಧ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ದಾಟಿ ಮುಂದೆ ಹೆಜ್ಜೆಯಿಡುವುದೂ ಸಹ ನಮಗೆ ಕಂಡರೆ ಅದು ಕಲ್ಪಿತವಾದರೂ ನಮಗೆ ಪ್ರೀತಿಕರವಾಗಿರುವುದು. ಅದರಂತೆ ವಶಿತ್ವಾದಿಗಳು ಕಲ್ಪಿತವಾದರೂ ಪ್ರಿಯವಾಗುವವು. ಅದರಿಂದಲೇ ಜ್ಞಾನಸಾಧನವಾದ ಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ವಜಿಜ್ಞಾಸುವನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಲು ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಅಭಿರೂಪಿ ಹುಟ್ಟಿಸಲು ವಶಿತ್ವಾದಿಗುಣಗಳಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದುದುಂಟು, ಅಂದರೆ ‘ನೀನು ಸರ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸರ್ವಶಕ್ತ’ ನೀನು ಸತ್ಯಸಂಕಲ್ಪನು ನೀನು ಜ್ಞಾನಸಾಧನವಾದ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡು ಎಂದು ಅವನ ಗುಣಗಾನ ಮಾಡಿ ಜನರು ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವಂತೆ ಪ್ರೇರಿತವಾದುದುಂಟು ಎಂದರ್ಥ.

ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ

ವಶಿತ್ವಾದಿಧರ್ಮಗಳು ಕಲ್ಪಿತವಾದರೆ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಬಾಧ್ಯವಾಗುವವೋ! ಇಲ್ಲವೋ! ಬಾಧಿತವಾದರೆ ಜೀವಧರ್ಮಗಳಂತೆ ಈಶ್ವರಧರ್ಮಗಳೂ ನಾಶವಾಗುವವು, ಬಾಧಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ಜೀವಧರ್ಮಗಳೂ ಈಶ್ವರಧರ್ಮದಂತೆ ನಾಶವಾಗದೆ ಇರಲಿ, ಅದರಿಂದ ಜೀವನ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಸತ್ತೆಯೂ ಜನ್ಮವನ್ನು ಕೊಡುವ ಶತ್ಯತ್ವಭೋಕ್ತೃತ್ವ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ನಿಜವಾದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳು ಅವನಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬರಬೇಕು? ಜೀವನು ಪರತಂತ್ರನಾಗಿಯೇ ಇರುವನಷ್ಟೆ!

ಉತ್ತರ-- ನಾಶ, ಬಾಧ ಎಂಬುವ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಮಹತ್ತಾದ ಭೇದವಿದೆ. ರಜ್ಜು ಸರ್ಪವು ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಬಾಧ್ಯವಾದರೂ ಒಡೆದ ಮಡಕೆಯಂತೆ ನಾಶವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಬಾಧ ಎಂದರೆ ಕಾಲತ್ರಯದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಜ್ಞಾನವೇ ಬಾಧ, ‘ರಜ್ಜುಸರ್ಪವು’ ಭ್ರಾಂತಿಕಾಲದಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲ ಅದರ ಹಿಂದೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ ಮುಂದೆಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಜ್ಞಾನವೇ ಬಾಧ ಎಂಬುದು, “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂದು ಇದರ ನಿರ್ವಚನ, ಸ್ವತಃ ತಾನಾಗಿಯೇ ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅದರ ಅದು ನಾಶ. ಘಟಪಟಾದಿವಸ್ತುಗಳು ಈಗ ಇದ್ದು ನಾಳೆ ಒಡೆದು

ಹರಿದು ಇಲ್ಲವೆಂದೆ ಆಗುವವು ಅದು ಅವುಗಳ ನಾಶವೆಂದರ್ಥ, ಮತ್ತು ಜೀವಧರ್ಮಗಳೂ ಈಶ್ವರನ ಧರ್ಮಗಳೂ ಸದಾ ಇದ್ದು ಇರುತ್ತವೆ. ಅವು ಸತ್ಯವೆಂಬುದು ವೇದಾಂತ ಸಿದ್ಧಾಂತವೂ ಇಲ್ಲ ಇಲ್ಲದ ಧರ್ಮಗಳೆ ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಇರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಕಲ್ಪಿತಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ನಾಶ ಪದಾರ್ಥವಿಲ್ಲ. “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂಬುದು ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಕಾಲತ್ರಯದಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲದ್ದು ಅಸತ್ತು ಎಂದು ಜ್ಞಾನರೂಪವಾದ ಬಾಧವೇ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಸಂತವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಬಾಧಯೋಗ್ಯವಾದ ಅಸೌವಸ್ಥಗಳು ಸಾಮಾಗ್ರಿಯು ಇದ್ದಾಗ ತೋರುತ್ತವೆ. ಸಾಮಾಗ್ರಿಯು ಹೋದರೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ ಪ್ರಕೃತ ಮುಕ್ತಾತ್ಮನಿಗೆ ಸರ್ವವಶಿಷ್ಟ ಸರ್ವೇಶ್ವರತ್ವ ಸರ್ವಾಧಿಪತ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ ಈಶ್ವರಧರ್ಮಗಳು ತನ್ನಲ್ಲಿರುವಂತೆ ತೋರುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಬ್ಧ ಕರ್ಮ ಶೇಷವೇ ಕಾರಣ, ಅದು ಹೋದರೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಮುಕ್ತಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರ ಧರ್ಮಗಳು ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮ ಶೇಷದಿಂದ ತೋರುತ್ತವೆ. ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮವು ನಾಶವಾದರೆ ಇವೂ ನಾಶವಾಗುವವು. ಅನಂತರ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಜೀವಧರ್ಮಗಳು ಈಶ್ವರತ್ವ ಭೋಕ್ತೃತ್ವಾದಿಗಳು ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಬಾಧಿತವಾದರೂ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಶೇಷದಿಂದ ತಡೆಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ, ಕರ್ತೃತ್ವಾದಿಗಳು ತೋರದಿದ್ದರೆ ಜೀವನಿಗೆ ಭೋಗವು ಸಂಭವಿಸಲಾರದು, ಅದರಿಂದ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮವು ಇರುವವರೆಗೂ ತೋರುತ್ತವೆ, ಕರ್ಮಕ್ಷಯವಾದರೆ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮವು ಒದಗಿಸಿ ಕೊಟ್ಟು ಜೀವ ಧರ್ಮಗಳು ನಿವೃತ್ತಿ ಹೊಂದುವುದರಿಂದ ಯಾರಿಗೂ ಅವು ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈಶ್ವರನ ಸರ್ವವಶಿಷ್ಟಾಧಿಧರ್ಮಗಳು ಮಾತ್ರ ಕರ್ಮದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವುಗಳಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ನಿವೃತ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈಶ್ವರನಿಗೂ ತೋರುತ್ತವೆ. ಜ್ಞಾನಿಗಳೂ ತೋರುತ್ತವೆ. ಇವು ಸ್ವಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೇ ತೋರುವವು. ಅದರಿಂದ ಮುಕ್ತಾತ್ಮನೂ ಈಶ್ವರನೂ ಒಂದಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈಶ್ವರನ ಧರ್ಮಗಳು ಜ್ಞಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ಇರಲಿ ಇದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನಿದೆ? ಕರ್ಮಾಧೀನವಾದ ಜೀವ ಧರ್ಮಗಳು ಅನೇಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವವನ್ನು ಕಷ್ಟಪಡಿಸುವವು ಇದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವೆ ಈಶ್ವರ ಧರ್ಮಗಳು ಯಾವತ್ತೂ ಯಾರನ್ನೂ ಕ್ಲೇಶಪಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ನಿರ್ವಿಶೇಷ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವ ಶ್ರುತಿಗಳಿಗೆ ಗತಿಯೇನು! ಎಂದರೆ-- ಈಶ್ವರನ ಧರ್ಮಗಳು ಮುಕ್ತಾತ್ಮನಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಆಧರ್ಮಗಳು ಮಾಯಿಕವಾದ್ದರಿಂದ ತತ್ವತಃ ಈಶ್ವರನು ಧರ್ಮಶೂನ್ಯ ನಿರ್ವಿಶೇಷ, ನಿರ್ಗುಣ ಎಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ನಿರ್ವಿಶೇಷ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಜಿಜ್ಞಾಸು ಮುಮುಕ್ಷುಗಳು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದದ್ದು, ಅದರಿಂದ ಸರ್ವವಶಿಷ್ಟಾದಿಗುಣಗಳನ್ನು ತತ್ವತಃ ಪರಮಾರ್ಥನಿವೇಯೆಂದು ಶ್ರುತಿಯು ಬೋಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂಬಲ್ಲಿ ಶಾಖಾಗ್ರವು ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿಲ್ಲವಾದರೂ ಬಾಲಕನಿಗೆ ಚಂದ್ರನನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಒಂದು ಗುರುತ್ತಾಗಿರುವಂತೆ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ವಶಿಷ್ಟಾದಿಗುಣಗಳು ನಿಜವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಮುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿಲ್ಲವಾದರೂ ನಿರ್ವಿಶೇಷ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಬೋಧಿಸಬಲ್ಲವು. ಲಕ್ಷ್ಮಣಾವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಬೋಧಿಸುತ್ತವೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇದೂ ಸಹ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದ ಈಶ್ವರಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಹೇಳುವ ಪ್ರಯೋಜನ ಅಷ್ಟೆ ಇದರಿಂದ ಸವಿಕೇಷ ಸಗುಣ ಎಂದು ಅರಿಯಬಾರದು. ಉಪಾಸನಾ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅದೆ ಧರ್ಮಗಳಿದ್ದರೆ ಉಪಾಸನೆಗಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು

ಅರಿಯಬೇಕು. ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡುತ್ತೇವೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಅದರ ಫಲ “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂದಿದೆ ಹೇಗೆ ಹರವಿದ್ಯಾ, ಶಾಂಡಿಲ್ಯವಿದ್ಯಾದಿ ಸ್ಥಲಗಳಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಕಾಮ, ಸತ್ಯಸಂಕಲ್ಪಾದಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದು ಧ್ಯಾನಕ್ಕಾಗಿ ಗುಣಧ್ಯಾನವು ಉಪಾಸಕನಿಗೆ ಫಲಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಎಂದೆ ನಿರ್ಣಯವು.

ಸರ್ವಸ್ಯವಶೀ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥಭೇದ

ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಪಾರತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ ಇದನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಲೋಕದೃಷ್ಟಾಂತವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಅದು ಎರಡು ಬಗೆ ಕಂಡಿದೆ, ಎಲ್ಲಾ ಈ ಜಗತ್ತು ತನ್ನ ದಶದಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಇರುವುದೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಉದಾ:- ಮಂತ್ರವಾದಿಯ ದಶದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಇರುವಂತೆ ಸಕಲ ಭೂತ ಭೌತಿಕವಸ್ತುಗಳೂ ಈಶ್ವರನ ವಶದಲ್ಲಿರುವುದು ಇದರಿಂದ ಈಶ್ವರನು ಎಲ್ಲವನ್ನು ತನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರನಾದನು ಅಥವಾ ಸಕಲ ಜೀವದಿಂದಲೂ ಈ ಈಶ್ವರನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವಶವಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವನು ಉದಾ:- ಮಕ್ಕಳಿಂದ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಗಳಿಸಿದ್ದ ತಾಯಿಯು ತಮ್ಮ ವಶಕ್ಕೆ ಎಳೆಯಲ್ಪಡುವಳು ಅಂದರೆ ತಾನು ತೋರಿಸುವ ಪ್ರೀತಿ ವಿಶ್ವಾಸಗಳಿಂದಲೇ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ತಾಯಿಯು ಅಧೀನವಾಗುವಳು, ಅದರಂತೆ ಈಶ್ವರನು ತಾನು ಇಟ್ಟಿರುವ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸಕಲಜೀವರವಶವಾಗುವನು. ಆಗ ಈತನು ಪರತಂತ್ರ ಈಶ್ವರನು ಭಕ್ತಪರಾಧೀನನೆಂಬುದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವೇ ಆಗಿದೆ.

ಸರ್ವಸ್ಯ ಈಶಾನ: ಸರ್ವಸ್ಯ ಅಧಿಪತಿ

ಮನೆಯ ಯಜಮಾನನು ಮನೆಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವಂತೆ ಈಶ್ವರನಾದ ಮುಕ್ತಾತ್ಮನು ಎಲ್ಲ ಜಗತ್ತನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವನು ಸರ್ವನಿಯಾಮಕನು ಸೂರ್ಯನು ಜಗತ್ತನ್ನು ಕಾಪಾಡುವಂತೆ ಜಗತ್ತಿಗೆಲ್ಲಾ ತಾನೇ ಆಶ್ರಯನಾಗಿದ್ದು ಕಾಪಾಡುವನು ಅದರಿಂದ ‘ಸರ್ವಸ್ಯ ಅಧಿಪತಿ’ ಎಂದಾಗಿರುವನು, “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂದರೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯವಂತನು ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಕೀರ್ತಿ ಸಂಪತ್ತು, ವಿದ್ಯೆ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದುವಂತೆ ಈತನು ಸುಕೃತದಿಂದ ಯಾವ ಬಗೆಯಿಂದಲೂ ಹೆಚ್ಚುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಪಾಪ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದವನು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪಾಪದಿಂದಲೇ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನೋ ಅವನಂತೆಯೇ ಈತನು ಈಶ್ವರನಾದವನು ಪಾಪದಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾರಣವೆನೆಂದರೆ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನು ಕರ್ಮವಶನಲ್ಲ ತಾನು ಸಕಲ ಕರ್ಮಗಳಿಗೂ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರುವನು ಅದರಿಂದಮುಕ್ತಾತ್ಮನು ಸರ್ವೇಶ್ವರ ಸರ್ವಾಧಿಪತಿಯೆಂದು ಅರಿಯಬೇಕು ಸರ್ವಾಧಿಪತಿ: ಏಷಭೂತಪಾಲ: ಎಂದು ಒಂದೆ ಅರ್ಥವುಳ್ಳದ್ದಲ್ಲ. ಪಾಲನೆಯ ಎರಡು ಬಗೆ ಸರ್ವಜನಸಾಧಾರಣವಾಗಿದ್ದ ಪಾಲನೆ ಒಂದು ಸೂರ್ಯನು ಒಂದೆ ಸಮನಾಗಿ ಜಗತ್ತನ್ನು ಬೆಳಕಿನಿಂದ ಪಾಲಿಸುವಂತೆ ಈತನು ಪಾಲಿಸುವನು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವೈಯುಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬನೇ ಪಾಲಿಸುವುದು ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆ, ತಾಯಿಯು ವಿಶೇಷರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವಳು ಅಂದಂತೆ ಈಶ್ವರನು ಭೂತಪಾಲ ಎಂದರೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪಾಲಿಸುವನೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂದರೆ ಈತನು ಅಣಕಟ್ಟು

ನೀರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಈಶ್ವರನು ಭೂಲೋಕಾದಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಲೋಕಗಳೂ ಒಟ್ಟು ಸಂಕರವಾಗದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಎಲ್ಲವೂ ತನ್ನ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ಹೋಗುವದು. ಹಾಗೆ ಮೀರಿ ಹೋಗದಂತೆ ತಾನೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿರುವನು. ಇದೆ “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂಬುದರಿಂದ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ

ಲೋಕವನ್ನು ಧರಿಸುವುದೆಂದರೆ

ಪಂಚಮಹಾಭೂತಗಳನ್ನು ಹದ್ದು ಮೀರದಂತೆ ಒಂದೇ ರೀತಿ ಸ್ಥಿತಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ವಾಯು, ಜಲ, ಅಗ್ನಿ, ಪೃಥಿವಿ ಇವುಗಳು ತನ್ನ ಎಲ್ಲೆಯನ್ನು ಮೀರಿದರೆ ಇವುಗಳನ್ನು ತಡೆಯುವರು ಯಾರು? ಈಶ್ವರನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಾಣಿ ಹಿಂಸೆಯ ಆಗುತ್ತಲಿದ್ದರೆ ಹಿಂಸಿಸುವ ಸರ್ಪ, ಆನೆ, ಹುಲಿ, ಚಿರತೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ತಡೆಯುವರು ನಿವಾರಿಸುವರು ಯಾರು? ಒಂದೆರಡು ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ತಡೆಯಬಹುದು ಮನುಷ್ಯ, ಆದರೆ ಎಲ್ಲವೂ ಸರ್ವದಾ ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಲೆ ಇದ್ದರೆ ಇದನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವುದು ಯಾರಿಗೂ ಶಕ್ಯವಲ್ಲ, ಈಶ್ವರನೇ ನಿವಾರಿಸಿ ತಡೆಯಬಲ್ಲನು. ಚತು: ಸಮುದ್ರಗಳೂ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲೋಲ ಕಲ್ಲೋಲವಾಗಿ ಉಕ್ಕಿ ಹರಿದರೆ ಯಾರು ತಡೆಯಬಲ್ಲರು? ಯಾವ ದೇವ ಮಾನವ ಜಾತಿಯರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಇವುಗಳೂ ಎಲ್ಲೆ ಮೀರದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಧಾರಣಾಂಶ ಕ್ರಿಯೆಇರುವವನೇ ಈಶ್ವರನು. ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತ ಎಲ್ಲಾ ಲೋಕವನ್ನು ಧರಿಸುವುದೆಂಬ ಅಸಾಧಾರಣ ಕಾರ್ಯವುಳ್ಳವನೇ ಮಹೇಶ್ವರ ಅವನೇ ಸೇತು, ಆತ್ಮ.

ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಅಂತರಂಗ ಬಹಿರಂಗ ಸಾಧನಗಳು

“(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನ ಸಾಧನ ಅಂತರಂಗ ಸಾಧನವನ್ನು ಬಹಿರಂಗ ಸಾಧನವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ವೇದಾನುವಚನ ಅಂದರೆ ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ನಿತ್ಯವೂ ಆವೃತ್ತಿ ಮಾಡುವುದು. ಯಜ್ಞ ದರ್ಧ ಪೂರ್ಣಮಾ ಸೇಷ್ಟಿ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರೌತ-ಕರ್ಮಗಳು ದಾನ ಧನಧಾನ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದು. ಕೃತ್ಯಚಾಂದ್ರಾಯಣಾದಿ ತಪಸ್ಸು, ಅನಶನವ್ರತ ಉಪವಾಸ ಇವುಗಳು ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಬಹಿರಂಗ ಸಾಧನಗಳು, ನೇರಸಾಧನವಾಗದೆ ಚಿತ್ರಶುದ್ಧಿ ಮೂಲಕ ಜ್ಞಾನಸಾಧನವಾದ್ದರಿಂದ ಬಹಿರಂಗ ಸಾಧನಗಳೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೆ. ಸಂನ್ಯಾಸ, ಶಮ, ದಮ, ತಿತಿಕ್ಷಾ, ಉಪರತಿ ಶ್ರದ್ಧಾದಿಗಳು ಅಂತರಂಗ ಸಾಧನಗಳು ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವಾಗ ಜೊತೆಯಲ್ಲೆ ಇರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳೇ ನೇರಾ ಜ್ಞಾನಸಾಧಕವಾಗುತ್ತವೆ. ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಈ ಸಾಧನಗಳಿಂದ ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಇಚ್ಛಿಸುವರೆಂದು ‘ವಿವಿಧಿಷನ್ತಿ’ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ ವಿವಿಧಿಷ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದ ಇಚ್ಛೆ. ಅಂದರೆ ಅಭಿರುಚಿ, ಇದು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಮೊದಲು ಅದು ಇದ್ದರೂ ಪಾಪದಿಂದ ತಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ, ಪುಣ್ಯಗಳಿಂದ ಅಂತಹ ಅಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು, ಸಮಸ್ತ ದುಃಖನಾಶಕ್ಕೂ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪಾನಂದ ಲಾಭಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾದದ್ದು ಆತ್ಮಾನುಭವರೂಪವಾದ ಜ್ಞಾನವೆಂದು ತಾನು

ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ತನಗೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಭಿರುಚಿಯು ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ತನಗೆ ಅಭಿರುಚಿಯಿಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಏನೂ ಪಾಪವಿರಬೇಕೆಂದು ಮೊದಲೆ ಊಹಿಸಿ ಪುಣ್ಯಚರನೆಗಳಿಂದ ಪಾಪವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಅಭಿರುಚಿಯು ಹುಟ್ಟಿದ ಕೂಡಲೆ ಈ ಯಜ್ಞದಾನಾದಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು, ಸಂನ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಮೊದಲೆ ಏಕೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡಬಾರದೆಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರೆ, ಉತ್ತರ -- ಯಜ್ಞಾದಿಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕವಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಅದ್ವೈತಾತ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯು ಉದಯಿಸಲಿಲ್ಲ, ಜಗತ್ತು ಸತ್ಯವೆಂಬ ಭ್ರಮೆಯು ಇರುವುದರಿಂದಲೂ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಮಹಾಪಾಪವುಳ್ಳವರಿಗೆ ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞವು ರುಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಅದಕ್ಕೆ ಬದಲು ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞದ ಮೇಲೆ ಪ್ರದ್ವೇಷವೆ ಬರುವುದು. ಅದರಲ್ಲೂ ಭೋಗದಲ್ಲಿ ಸಾರ ಭ್ರಾಂತಿಯಿರುಚುದರಿಂದ ಪ್ರಪಂಚ ಸುಖೋಪಭೋಗವನ್ನೆ ನಾಶಗೊಳಿಸುವ ತತ್ವಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ದ್ವೇಷವು ಹುಟ್ಟುವುದು. ಮಹಾಪಾಪವುಳ್ಳ ಅಶುದ್ಧ ಚಿತ್ತನಿಗೆ ದ್ವೇಷವುಂಟಾಗುವುದರಿಂದ ಯಜ್ಞಾದಿಗಳನ್ನು ಗೃಹಸ್ಥನಾದವನು ಆಚರಿಸಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಪಾಪವು ಬಗೆಹರಿದು ಚಿತ್ತವು ಶುದ್ಧವಾಗುವುದು, ಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯ ವಿವೇಕವು ಹುಟ್ಟಿ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಾದಿ ಅತ್ಯುತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಭೋಗ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯವು ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವುದು. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಸ್ತಂಬಪರ್ಯಂತರವಿರುವ ಸಂಸಾರ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಅಸಾರವೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯು ಹುಟ್ಟಿ ಅದರಿಂದ ಭೋಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುವನು. ಅನಂತರ ಸಾರವಾದ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನ ಕಡೆ ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯು (ಸತತವಾಗಿ ಹರಿಯುವುದು) ತಿರುಗುವುದು. ಸಂಸಾರದ ಜನನ, ಮರಣ, ಜರಾ, ವ್ಯಾಧಿ, ದುಃಖವೆಂಬ ದೋಷಗಳನ್ನು ಪದೆ ಪದೆ ಕಾಣುತ್ತಾ ನಿರ್ದೋಷನಾದ ತನ್ನ ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಇಚ್ಛಿಸುವನು, ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಅನೇಕ ಬಾರಿ ಮಾಡಿ ಮಾಡಿ ಮಹಾಪಾಪಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿಕೊಂಡವನು ಜ್ಞಾನಿಯಾಗಿ ಪರಮಗತಿಯನ್ನು ಈಡುಗೊಂಡವನು, “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಭಗವಂತನೂ ಬೋಧಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಒಂದೇ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಸಾಧನೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯಕೋಟಿಯನ್ನು ಆಚರಿಸಿಯೆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಕರ್ಮಗಳು ಬುದ್ಧಿಗೆ ಶುದ್ಧತೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನ ಕಡೆ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹರಿಸಿ ಮಳೆಗಾಲ ಕಳೆದೊಡನೆ ಮೋಡಗಳು ಮಾಯವಾಗುವಂತೆ ಮಾಯವಾಗುತ್ತವೆ.

ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟೊಂದು ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದ್ದರೆ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಿಮಗೆ ಪ್ರಯೋಜನವೇನೆಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ

ಉತ್ತರ:-- “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಈ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿದೆ. ಮುನಿಯಾಗಲು ಈ ಆತ್ಮನನ್ನೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಎಲ್ಲಾ ಯಜ್ಞಾದಿಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಈ ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ ಅಷ್ಟೆ, ಈ ಆತ್ಮನನ್ನೆ ತಿಳಿದು ಮುನಿಯಾಗುವನು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಇಲ್ಲ, ಮುನಿಯೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಸದಾ ಮನನಶೀಲನಾದ ಜೀವನುಕ್ತನು, ಈತನನ್ನು ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞ, ಗುಣಾತೀತ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕರೆಯುವರು, ಬೇರೆ ಕರ್ಮಗಳು ಇದ್ದರೂ ತತ್ವಜ್ಞಾವಿಲ್ಲದೆ ಯಾರು ತಾನೆ ಮುನಿಯಾಗಬಲ್ಲ? ಗೃಹಸ್ಥನು ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲು ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠನೆ ಆಗಬೇಕು. ಅದಿಲ್ಲದೆ ಈತನಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ.

ನಾಯಾರ್ಜಿತಧನ ಸ್ವತ್ವಜ್ಞಾನ ನಿಷ್ಕೋತಿಥಿಪ್ರಿಯ:

“(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತೆ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಧನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಾ ಅತಿಥಿ ಸತ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಪಿತೃ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಸತ್ಯವಾದಿಯಾಗಿ ಬಾಳುವ ಗೃಹಸ್ಥನೂ ಕೂಡ ಜ್ಞಾನ ನಿಷ್ಠನಾಗಿದ್ದರೆ ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆಂದು ಇದರ ಅರ್ಥ. ಹಾಗಾದರೆ ಸಂನಾಸಾಶ್ರಮ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಎಂದರೆ ಇಲ್ಲ, ಸಂನ್ಯಾಸವು ಆತ್ಮದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಅಸಾಧಾರಣಕಾರಣ ಅದರಿಂದಲೇ ಆತ್ಮನೆಂಬ ಲೋಕವನ್ನು ಕಾಣಲು ಬಯಸುತ್ತಾ ಸ್ವತಃ ಸಂನ್ಯಾಸ ಮಾಡುವರೆಂದು “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂದು ಸಂನ್ಯಾಸ ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದೆ, ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದ ಅಭಿರುಚಿಗೆ ಪ್ರತಿಬಂಧಕವಾಗಿದ್ದ ಪಾಪವು ಸುಕೃತ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ನಶಿಸಲು ಗೃಹಸ್ಥನಾಗಲಿ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯಾಗಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರ ಅಚಾರ್ಯೋಪದೇಶದ ಮೂಲಕ ಆತ್ಮನನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸುತ್ತಾನೆ, ಹಾಗಿಲ್ಲವಾದರೆ ಜನಕ- ಉಷ್ಣ- ಗಾರ್ಗ್ಯ ಮುಂತಾದವರಿಗೆ ಜ್ಞಾನವು ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಗೃಹಸ್ಥನಿಗೂ ಜ್ಞಾನವಾಗುವುದು, ಸಂನ್ಯಾಸಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅನೇಕ ಚಿತ್ತವಿಕ್ಷೇಪಗಳಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಜ್ಞಾನವು ಸುಲಭವಾಗುವುದು, ಗೃಹಸ್ಥನು ಕರ್ಮವಿಕ್ಷೇಪವನ್ನೂ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡೂ ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠನೆ ಆಗುವುದಾದರೆ ಅವನೂ ಮುಕ್ತನಾಗುವನು, ವಿಕ್ಷೇಪವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾಗದೆ ಹೋದರೆ (ಸಹಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ) ಸಂನ್ಯಾಸ ಮಾಡುವನು. ಅದರಿಂದ “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂಬ ವಚನವು ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯವಾದದ್ದು, ‘ಪ್ರವ್ರಜನ್ತಿ’ ಎಂಬ ವಚನವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತು. ಆತ್ಮವೇದನ ವೆಂದರೆ ಒಂದು ಸಲ ಆಗುವ ಜ್ಞಾನ ಮುನಿತ್ವವೆಂದರೆ ಸತತ ಜ್ಞಾನಶೀಲನಾಗುವುದು ಅಂದರೆ ಜ್ಞಾನ ನಿಷ್ಠೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದು, ಜ್ಞಾನವು ಒಂದು ಸಲ ಬಂದರೇ ಅಜ್ಞಾನ ನಾಶವಾಗುವುದು ಮುನಿತ್ವದಿಂದ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಿಯಾಗುವುದು

ವಿದ್ವತ್ ಸಂನ್ಯಾಸ ವಿಚಾರ

ಸಾಲೋಕೈಷಣಾ:- ಎಂದು ಶ್ರುತಿಯು ವಿದ್ವತ್ ಸಂನ್ಯಾಸವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಿಯು ಇಷ್ಟವಾಗಿದ್ದರೆ ವಿದ್ವತ್ ಸಂನ್ಯಾಸವನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿಧಿಸಿದೆ. ಅದನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದು, ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಲಿದ್ದರು, ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳಿಂದ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ? ನಮಗೆ ಈ ಆತ್ಮನೆಂಬ ಲೋಕವೇ ಲೋಕ, ಬೇರೆ ಲೋಕವೆಂಬುದು ಇಲ್ಲ. ಬೇಡವೆಂದು ಅದರಿಂದ ಏಷಣಾತ್ರಯವನ್ನು ಸನ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ಭಿಕ್ಷಾಟನೆಯಿಂದ ದೇಹಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ನಡೆಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಅರ್ಥ. ಸರ್ವದಾ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾದ ಮಕ್ಕಳಿಂದ ಆಗುವ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು? ಪರಮಾನಂದ ರೂಪವಾದ ಆತ್ಮನನ್ನೇ ನಾವು ಸರ್ವದಾ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ದೇಹಧಾರಣೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಭಿಕ್ಷೆಯಿಂದಲೇ ಜೀವನಯಾತ್ರೆ ನಡೆಯಿಸುತ್ತಾ ಸುಖವಾಗಿರುತ್ತಲಿದೆ ಎಂದು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದು. ಇಂತಹ ವಿದ್ವತ್ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳು ಕಾಣುವ ಆತ್ಮನು ಹೇಗಿರುವನೆಂದರೆ, ‘ಸಏಷನೇತಿ ನೇತಿ’ ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಭಾಗದಿಂದ ಅದನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಯಾವುದೊಂದು ದೃಶ್ಯಭೇದವೂ ಇಲ್ಲದವನು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಅಗ್ರಾಹ್ಯನು ನಶಿಸದವನು. ಅಸಂಗನೂ ಯಾವಬಾಧೆಯಿಲ್ಲದವನು ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿರುವ ಪರಮಾನಂದಸ್ವರೂಪನಾದ ಆತ್ಮನು.

ಭಿಕ್ಷಾಟನೆಯಿಂದ ಜೀವಿಸುವ ಮೂಢರಿಗೂ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಿಗೂ ಇರುವ ಭೇದವೇನು?

ಇದನ್ನು ತಿಳಿಸಲು “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಬಂದಿದೆ. ಮೂಢಾತ್ಮರಿಗೆ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳ ನಿಮಿತ್ತ ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಚಿಂತೆಯಿರುವುದು, ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಚಿಂತೆಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಇದೆ ಅವರಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು. ಮೊದಲು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಧನವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿ ದುಷ್ಟಪ್ರತಿಗ್ರಹವನ್ನು ಮಾಡಿದನು, ಎಂತಹ ಪಾಪ ಮಾಡಿದೆ ನಾನು ಎಂದು ಪಾಪದ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತೆ ಒಂದು ನಾನು ಕಾಮದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ದಾನಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಮಾಡಿದನೆಂದು ಮತ್ತೊಂದು ಚಿಂತೆ ಪುಣ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮೂಡುವುದು. ಅಚಿಂತೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದ ಅಜ್ಞಾನಲ್ಲಿ ಪಾಪದ ಫಲವು ಉಂಟಾಗಿ ಅವನನ್ನು ದುಃಖಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸುವುದು, ಪುಣ್ಯದ ಫಲವು ಸ್ವರ್ಗ ಮೊದಲಾದವು ಉಂಟಾಗಿ ಸುಖಕೊಟ್ಟರೂ ಕ್ಷಯಿಸುವುದರಿಂದ ದುಃಖವನ್ನೇ ಕೊಡುವುದು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪಾಪ ಪುಣ್ಯಗಳು ಹೀಗೆ ಮೂಢರಿಗೆ ತಾಪವನ್ನಂಟು ಮಾಡುವವು. ಈ ಚಿಂತೆಗಳು ತತ್ವಜ್ಞಾನಿಗೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಈತನು ಪಾಪ ಪುಣ್ಯಗಳನ್ನು ಜ್ಞಾನದ ಬಲದಿಂದ ದಾಟಿರುವನು ಅದರಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದು ಮಾಡದೆ ಬಿಟ್ಟದ್ದೂ ಯಾವ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳೂ ಕಾಡಿಸುವುದಿಲ್ಲ. “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಈ ಚಿಂತೆಗಳು ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಏಕೆಲ್ಲ? ಎಂದರೆ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿದೆಯೋ ಪಾಪದಿಂದ ಇಳಿಯದೆಯೋ ಇರುವ ನಿಜವಾದ ಆತ್ಮನನ್ನೇ ‘ಸೋಽಹಂ’ ಎಂದು ತಿಳಿದಿರುವನು ಅದು ಅನುಭವವಾದ ಮೇಲೆ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವೆಲ್ಲಿ? “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂದು ಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಮೇಲೆ ತಾನು ಯಾವ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಅದರ ಫಲವೂ ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಅಂದ ಮೇಲೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಪಾಪಪುಣ್ಯಗಳು ಹೇಗೆ ತಾಪವನ್ನಂಟು ಮಾಡಬಲ್ಲವು? ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಮೂಢಾತ್ಮನಿಗೆ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಪಾಪಪುಣ್ಯಗಳು ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದು ದುಃಖಪಡಿಸುವವು. ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡದೆ ಬಿಟ್ಟಿದ ಪುಣ್ಯವೂ ಪಾಪವೂ ದುಃಖಪಡಿಸುವವು. ಹೇಗೆಂದರೆ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಮಾಡದಿರುವಾಗ ಅದರ ಫಲವಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಆಗಲೂ ನನಗಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಎಂದು ಚಿಂತೆಯಿಂದ ದುಃಖವುಂಟಾಗುವುದು, ಹಾಗೆಯೇ ಗರ್ವ ಅಹಂಕಾರಗಳಿಂದ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೇ ನಾಶ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಯೋಚಿಸುವವನಿಗೆ ನಾಶಮಾಡದೆ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಈ ಪ್ರಾಣಿ ಹಿಂಸಾತ್ಮಕವಾದ ಪಾಪವೂ ಕಾಡಿಸುವುದು. ದೇಹರಕ್ಷಣೆ ಮುಂತಾದ ಸಾಮ್ಯವು ಜ್ಞಾನಿಯಲ್ಲೂ ಮೂಢನಲ್ಲೂ ಸಮಾನವಾಗಿದ್ದರೂ ಕರ್ಮಗಳ ತಾಪವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಜ್ಞಾನಿಯು ಕೃತಕೃತ್ಯಧನ್ಯ, ಇದೆ ಮೂಢನಿಗಿರುವ ಜ್ಞಾನಿಯ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತಾರ್ಥವು “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಿಗೆ ಅದ್ವಿತೀಯ ಪರಮಾನಂದವೆಂಬ ಮಹಿಮೆಯು ಯಾವುದುಂಟೋ ಇದು ನಿತ್ಯ, ಕರ್ಮದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ಹಾನಿವೃದ್ಧಿಗಳು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ನಿತ್ಯ, ಆತ್ಮನ ಉನ್ನತ ಪದ ಸ್ಥಾನ ತತ್ವವೆಂಬುದೂ ಇದೆ, ಅದನ್ನು ತಿಳಿದವನಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ಆತ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿದರೆ ಪಾಪಕರ್ಮದಿಂದ ಲಿಪ್ತನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪಾಪದಫಲ ಈತನಿಗೆ ಅಂಟುವುದಿಲ್ಲ. “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂಬುದರ ತಾತ್ಪರ್ಯ

ಮೊದಲು ಬಹಿರಂಗ ಸಾಧನವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ವೇದಾಧ್ಯಯನಾದಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಿತು. ಸಂನ್ಯಾಸವು ಅಂತರಂಗ ಸಾಧನವೆಂದೂ ಅನಂತರ ಉಕ್ತವಾಗಿತ್ತು, ಅದರೊಡನೆ ಅತ್ಯಂತ ಅಂತರಂಗ ಸಾಧನವಾದ ಶಮದಮಾದಿಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲು ಶ್ರುತಿಯು ಯತ್ನಿಸಿದೆ. ಶಮ, ಶಾಂತಿ ಅಂದರೆ ಕ್ರೋಧವನ್ನು ಬಿಡುವುದು. ದಮ ಎಂದರೆ ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದು, “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಂಡಿದೆ. ಈ ಶಮದಮಾದಿಗುಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಮೋಕ್ಷಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಗೆ ವಿವೇಕ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದೆ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತಲಿರಬೇಕು. ಅಪಕಾರ ಮಾಡಿದವನ ಮೇಲೆ ಕೋಪ ಬರುವುದಷ್ಟೆ, ಹಾಗೆಯೇ ಅಂತರಂಗ ಶತ್ರುವಾಗಿರುವ ಈ ಕೋಪವೆಂಬುದರ ಮೇಲೆ ಕೋಪ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಶಾಂತಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಕೋಪವೆಂಬುದು ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಮೋಕ್ಷಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧಿ ಶತ್ರು, ಇದು ಇದ್ದರೆ ಯಾವ ಪುರುಷಾರ್ಥವೂ ಬಾರದು, ಅದರಿಂದ ಆ ಕೋಪದ ಮೇಲೆ ನಾವು ಕೋಪ ಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಅದು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟುವುದು. ಇದೊಂದು ಶಾಂತಿ ಸಾಧನೆಗೆ ಉಪಾಯ.

ಎಂದು ವಾರ್ತಿಕಸಾರದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ ಮುನಿಗಳು-- ಹಾಗೆಯೇ ದಮ ಸಾಧನೆಗೆ ಮತ್ತೊಂದು ಉಪಾಯವಿದೆ ಯತಿಯು ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಆಡಿಸಬಾರದು ಹಾಗೂ ನೇತ್ರಚಾಪಲ್ಯವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಹಾಗೂ ವಾಕ್ಚಾಪಲ್ಯವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯ ಚಾಪಲ್ಯ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯ ಚಾಪಲ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರಬೇಕೆಂದರ್ಥ.

ಉಪರತಿ

ಎಂದರೆ ಪರಪುರುಷಾರ್ಥವು ಕರ್ಮದಿಂದ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಬುದ್ಧಿ, “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂಬ ಶಾಸ್ತ್ರವೇ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ, ‘ತಿತಿಕ್ಷು’ ಸಮೂಹಿತ: ಇಲ್ಲಿ ತಿತಿಕ್ಷು ಎಂದರೆ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮವನ್ನು ಅವಶ್ಯ ಅನುಭವಿಸಲೇ ಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿದು ಸಕಲ ಧ್ವಂಸ ದುಃಖವನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಧ್ವಂಸವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಉಪಾಯವೇನೂ ಇಲ್ಲ, ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂದು ಗೀತೋಪದೇಶವಿದೆ. ಮನಸ್ಸಿನ ಏಕಾಗ್ರತೆಯ ಸಮಾಧಾನ ಇದು ಶ್ರವಣಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಅವಶ್ಯ ಇರಬೇಕಾದದ್ದು, “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂದು ಕಠದಲ್ಲಿ ಏಕಾಗ್ರತೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿದೆ. “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ದಿನಶಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಧಿಕಸಾಧನೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಗುರುವಾಕ್ಯದಲ್ಲೂ ಶಾಸ್ತ್ರ ವಚನಗಳಲ್ಲೂ ವಿಶ್ವಾಸವು ಅಧಿಕವಾಗಿರುವುದೇ ಶ್ರದ್ಧೆ, ಇದನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕು-- “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂದು ಅಥರ್ವವಚನವೂ “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂದು ಗೀತಾವಚನವೂ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಜ್ಞಾನಸಾಧನವೆಂತ ಹೇಳಿವೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದ ಅಭಿರುಚಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಕರ್ಮಸಂನ್ಯಾಸಮಾಡಿ ಶಮಾದಿ ಸಾಧನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿಯೂ ಇದ್ದವನು ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿ ಈತನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸುವನೆಂದರ್ಥವು.

ಆತ್ಮನೈವಾತ್ಮಾನಂಪಶ್ಯೇತ್

ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯ- ದೇಹ- ಇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳಿಗೂ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ವಾನುಭವನೆ ಪ್ರಮಾಣವಾದ್ದರಿಂದಲೂ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಿದ್ಧವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸುವನು. “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂಬುವಲ್ಲಿ ಆಧಾರ ಅರ್ಥೆಯ ಸಂಬಂಧವು ಔಪಚಾರಿಕ ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ. “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂದು ಶಿರಸ್ಸೆರಾಹುವಾಗಿದ್ದರೂ ರಾಹು ದಿನ ಶಿರಸ್ಸು ಎಂದು ಭೇದವನ್ನು ಗೌಣವಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಹೇಳುವಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನು ಒಬ್ಬನಾದರೂ ಭೇದವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಆತ್ಮನೈವ ಎಂಬ ಏಕಾಶವು ಜೀವಪರಮಾತ್ಮರ ಭೇದವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲು ಬಂದಿದೆ ಆತ್ಮನನ್ನೆ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂದು ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದು ಕಾಣುವನೆಂದರ್ಥ, ತನ್ನ ಆತ್ಮನನ್ನು ಕಂಡಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಂದು ನೋಡತಕ್ಕದ್ದು ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ ಆದರೂ ತನಗೆ ಬೇರೆಯಾಗಿಯೆ ಪರಮಾತ್ಮನಿದ್ದಾನೆಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶ್ರುತಿಯು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿರುವುದು. “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಈ ಶ್ರುತಿಯು “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂಬುದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಂತೆ ತನಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಜಗತ್ತಿಲ್ಲವೆಂಬಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ಜಡ, ಚೇತನರೂಪವಾದ ಎರಡು ಬಗೆಯಾದ ಜಗತ್ತು ತನ್ನ ನಿಜಸ್ವರೂಪನಾದ ಆತ್ಮನಿಂದ ಆತ್ಮವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ ಆತ್ಮನಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ಸ್ವರೂಪ ಸತ್ತೆಯಿಲ್ಲದಂತಾಗುವುದು ಅಸತ್ತಾದೀತು. ಅದರಿಂದ ಜೀವ, ಈಶ್ವರ, ಜಗತ್ತು ಈ ಮೂರಕ್ಕೂ ತತ್ವವೆಂದರೆ ಅಖಂಡ ಏಕರಸ ಏಕರೂಪವಾದ ಚೈತನ್ಯ ಅದರಿಂದ ಯಾರು ಎಲ್ಲಾ ಜಗತ್ತನ್ನು ಆತ್ಮವೆಂದು ನೋಡುತ್ತಾನೆಯೋ ಯಾವ ಪಾಪವೂ ಈತನನ್ನು ಮುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ ಪಾಪವೆಂದರೆ ಪುಣ್ಯವೂ ಪಾಪವಂತೆ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ್ದರಿಂದ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗಿದೆ. ಪಾಪಪುಣ್ಯಗಳೆರಡೂ ಈತನನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪಾಪಪುಣ್ಯಗಳನ್ನೆ ಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸುವನು ಅಂದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಹಾರಿಬಿಡುವನು.

ಇದರ ಅರ್ಥ:- ಪಾಪಪುಣ್ಯಗಳು ಈತನಿಗೆ ತಾಪವುಂಟು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಈ ಜ್ಞಾನಿಯೆ ಅವುಗಳನ್ನು ತಪಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವನು, ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದು: ಮೂಢನನ್ನು ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿರುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಆತನನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸುವವು ಜನ್ಮ ಮೃತ್ಯು ಜರಾವ್ಯಾಧಿಗಳ ಮೂಲಕ ದುಃಖವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಈ ಪಾಪಪುಣ್ಯಗಳು ಅತ್ಯಂತ ತಾಪಪಡಿಸುವವು. ಆದರೆ ಜ್ಞಾನಿಯು ಕರ್ಮಗಳಿಗೂ ಸಾಕ್ಷಿಯಾದ್ದರಿಂದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ನಿಲ್ಲುವನು. ಜ್ಞಾನದ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿ ಮಾಡುವನು. ಅದರಿಂದ ಪಾಪರಹಿತನು ರಜೋಗುಣರಹಿತನು, ಪಾಪವನ್ನು ಅವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ನಿರ್ಮಲನು.

ಈ ಶ್ರುತಿಯ ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಯಾವುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನಿಯು ಆತ್ಮನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂಶಯವೂ ಇಲ್ಲದೆ ನಿರ್ಣಯಜ್ಞಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವನೋ ಅದರಿಂದ ಈತನಿಗೆ ನಿಜವಾಗಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯವು ಉಳಿದಿತು. ಸಂಶಯಾತ್ಮನಿಗೆ ಇಹ ಲೋಕಪರಲೋಕಗಳು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಸುಖವೂ ಇಲ್ಲ “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ”

ಎಂದಂತೆ ಸಮಸ್ತ ಸಂಶಯಗಳೂ ಹೋದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿಯು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗುವನು. 'ಅಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ' ಎಂಬ ವಚನದಿಂದ ಜೀವನ್ಮುಕ್ತನನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನಿಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಎಂಬುದು ನಿರ್ಣಯ, ಈತನು ಜಾತಿಯಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿಲ್ಲ, ಜಾತಿಯನ್ನೇ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನದಿಂದ ತೊಡೆದು ಹಾಕಿರುವನು. ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವು ಲಭಿಸಿದರೆ ಅದೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವೇ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಇರುವುದೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಲು 'ಏಷ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಃ' ಎಂದು ಬಂದಿರುವುದು. ಯಾವನು ತತ್ವವನ್ನು ಅರಿತಿರುವನೋ ಅವನೇ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕವು ಕೇವಲ ಮನುಷ್ಯ ಶರೀರವುಳ್ಳವನೋ, ದೇವ ಶರೀರ ಹೊಂದಿದವನೋ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕವಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಲೋಕಃ ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ ಮಾಡಿ ತಾನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸುವ ಲೋಕವು ಬ್ರಹ್ಮವೆ ಎಂದು ಅರ್ಥವನ್ನು ಹಿಂದೆಯೇ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದೆ. 'ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಲೋಕಃ ಎಂಬ ತತ್ಪರಷದಿಂದ ಬರುವ ಬ್ರಹ್ಮನ ಲೋಕ ಸತ್ಯಲೋಕ ಎಂದು ಹೇಳುವ ಅರ್ಥವು ಲೋಕಾತೀತನಾದ ಮುಕ್ತನಿಗೆ ಅಸಂಭಾವಿತ ಆದರಿಂದ ಅದೇ ಅರ್ಥವು ಸಾಧನಸಹಿತವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಉಪದೇಶಿಸಿದ್ದಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದು ಜನಕನು ತನ್ನ ದೇಹವನ್ನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗುರುವಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿದನೆಂದು "(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) " ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿದು ಬಂದಿದೆ, ತನ್ನನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವುದು ಏತಕ್ಕಾಗಿ? ಎಂದರೆ ಗುರುವಿನ ದಾಸನಾಗಿ ಅವನ ಶುಶ್ರೂಷೆ ಮಾಡಲು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವು

ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಧ್ಯಮಾಧಿಕಾರಿಗಾಗಿ ಉಪಾಸನಾ ಭಾಗವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದು

ಸಾಂಸಾರಿಕ ಫಲವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಜನರಿಗಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಅನ್ನಾದ:- ಎಂದರೆ ಪೂಜೆಗಾಗಿ ಭಕ್ತರು ಕೊಟ್ಟ ಅನ್ನವನ್ನು ಭುಂಜಿಸುತ್ತಾನೆಂದರ್ಥ, ಭಕ್ತರಿಗೆ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಈಶ್ವರನು ಕೊಡುವುದರಿಂದ 'ವಸುದಾನ' ಎಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತರ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದೂ ಮತ್ತು ಭಕ್ತರ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವಾದ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವುದೂ ಎಂಬ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವಂತೆ ಸಗುಣ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಯಾರು ಉಪಾಸಿಸುವರೋ ಅವರು ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಿ ಈಶ್ವರನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಧನಸಂಪತ್ತುವನ್ನು ಹೊಂದುವರು.

ಈ ಶ್ರುತಿಯ ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಜ್ಞಾನಿಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಅದೇ ಆತ್ಮನು ಜನ್ಮ-ಜರಾಮರಣ ಶೂನ್ಯನು, ಆನಂದಸ್ವರೂಪನು ಭಯಹೀನನು, ಬ್ರಹ್ಮವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ತಾನು ಬೇರೆಯಾಗಿಲ್ಲ, ತನಗಿಂತ ಬೇರೆ ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ, "(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) " ದ್ವಿತೀಯಾದ್ವೈಭಯಂ ಭವತಿ' ಎಂದಂತೆ ಎರಡನೆಯ ವಸ್ತು ಅಥವಾ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಇದ್ದರೆ ಅದರಿಂದ ಭಯವು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಬ್ರಹ್ಮವು ಅದ್ವಿತೀಯ ದ್ವೈತವರ್ಜಿತ, ಅದರಿಂದ ಅದು ಅಭಯವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವೇ ಆಗಿದೆ. ಯಾರು ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಯುವರೋ ಅವರು ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಆಗಿ ಬಿಡುವರು. ಇದು ಸಕಲ ವೇದಾಂತಗಳಲ್ಲೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ವಿಷಯವು ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂಶಯಕ್ಕೂ ಎಡೆಯಿಲ್ಲ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಧಿಗಳು ಈ ಬ್ರಹ್ಮ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಕ್ತರಾಗಲಿ ||

ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಾಲ್ಕನೆ ಅಧ್ಯಾಯದ ನಾಲ್ಕನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವು (ವಾರ್ತಿಸಾರಾಂಶದಲ್ಲಿ) ಮಂಗಳವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

ಐದನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಮಧುಕಾಂಡದಲ್ಲೂ ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯ ಕಾಂಡಲ್ಲೂ ಆತ್ಮವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿದೆಯಷ್ಟೆ, ಅದನ್ನು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡಲು ಈ ಮೈತ್ರೇಯೀ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವು (ಚಿನೆಯದು) ಬಂದಿದೆ, ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ವಿಷಯಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಏನನ್ನೂ ನಿರೂಪಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಮಧುಕಾಂಡವು ಹೇತ್ವಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಲು ಬಂದಿದೆಯೆಂದರೆ ಇದು ಕಾಂಡಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ಉಪಸಂಹರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದಿದೆ. ಮಧುಕಾಂಡವು ನಿಗಮದ ಪರವಾದರೆ ಈ ಮೈತ್ರೇಯೀಬ್ರಾಹ್ಮಣವು ಮುನಿಕಾಂಡದ ಅರ್ಥ ಮಾತ್ರ ನಿಗಮನ ಮಾಡಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು

ಅನಂತರ^೧ ಆ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಉಪಸಂಹಾರಮಾಡಿ ಕಾಂಡವ ವಂಶವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದೆ, ವಂಶ ವರ್ಣನೆ ಮಾಡಿದ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನದ ಮೂಲಕ ಬ್ರಹ್ಮಭಾವರೂಪವಾದ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕಾಗಿ ಜಪಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ೬ನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ವಾರ್ತಿಕಸಾರಾಂಶವು ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿದೆ.

ಐದನೆ ಅಧ್ಯಾಯ ಖಿಲಕಾಂಡ

ಹಿಂದೆ ಬಂದಿರುವ ಕರ್ಮಕಾಂಡ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನಕಾಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳದೆ ಬಿಟ್ಟಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ವಿಷಯವನ್ನು ಈ ಖಿಲಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದು. ಸೋಪಾಧಿಕವಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳದೆ ಬಿಟ್ಟಿರುವುದನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದೆ; ಆ ಉಪಾಸನೆಗಳಿಗೆ ಅಭ್ಯುದಯ ಫಲವೂ ಹೆಚ್ಚಿನದಾಗಿರುವುದು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಉಪಾಸನೆಗಳಿಗೆ ಕ್ರಮಮುಕ್ತಿಯ ಫಲವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಲ್ಲದ ಉಪಾಸನೆಗಳನ್ನೂ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಫಲಭೇದವಿರುವ ಉಪಾಸನೆಗಳನ್ನು ಖಿಲಕಾಂಡದ ಶ್ರುತಿಗಳು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವವು. ಅಲ್ಲದೆ ಓಂಕಾರ, ದಮ, ದಯೆ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿರುವ ಸಮಸ್ತ ಉಪಾಸನೆಯ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಭೋಧಿಸುವುದು.

ಭಗವತ್ಪಾದರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಂತೆ ಮಂತ್ರಾರ್ಥವು

ಎಂಬ ಮಂತ್ರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಸಾರಾಂಶ-- ಮೊದಲು ಕಾರ್ಯಕಾರಣಗಳ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಅದನ್ನೇ ನಿಮಿತ್ತ ಮಾಡಿ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ತಿಳಿಪಡಿಸಲು ಅದರಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯವಿರುವಂತೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾ ಮಾಡಿದ್ದಾಯಿತು. ಈಗ ಅಕಾಯಕಾರಣಗಳ ಪ್ರಯೋಜನವು ಸಿದ್ಧಿ ಸಿದ್ಧರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನೂ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ನಿರಾಕರಿಸಲು ಈ ಮಂತ್ರವು ಆರಂಭವಾಗಿದೆ. ಪರೋಕ್ಷ ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಪೂರ್ಣವಾದ ಮತ್ತು ಭೇರೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಗೆ ಗೋಚರಿಸದ

^೧ಐದನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ೧ರಿಂದ ೧೫ನೆ ಕಂಡಿಕೆಗಳು ಪೂರ್ತಿ ಮೈತ್ರೇಯೀ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಅಥವಂಶ: ಪೌತಿಮಾಷ್ಯಾತ್-- ಇಲ್ಲಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ ೧, ೨-೩- ಕಂಡಿಕೆಗಳು 'ಪರಮೇಷ್ಟೀ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ, ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ವಯಂಭು, ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ನಮ: ಪರ್ಯಂತರ ವಂಶಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮವಿದ್ಯೆಯ ಗುರುತಿಷ್ಯಪರಂಪರೆಯ ವಂಶವೆಂಬುದರ ಅರ್ಥ

ಸ್ವಯಂಪ್ರಕಾಶವಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿಲ್ಲ. ಸ್ವತಃ ಸತ್, ಸ್ವಾರ್ಥಿಗಳಿಲ್ಲದ ಜಗತ್ತು ಭಿನ್ನವಾಗಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಅದು ಪೂರ್ಣವಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ವರೂಪವೇ ಅದೇ ಎಂದರೆ ಪರೋಕ್ಷವಾದ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯವಸ್ತುಗಳಿಗೂ ಕಾರಣವಾದದ್ದು, ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಉಹಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾಗದ್ದು ಯಾವುದಿದ್ದರೂ ಅದೂ ಪೂರ್ಣ ಪರಬ್ರಹ್ಮವೇ, ಕಾರಣದ ತತ್ವ ಪರಬ್ರಹ್ಮ, ಮತ್ತು ಇದಂ= ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವ ನಾಮ, ರೂಪ, ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾದ ಹುಟ್ಟಿದ ಜಗತ್ತು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದದ್ದೂ ಸಹ ಪೂರ್ಣವೇ, ತನ್ನ ತತ್ವವು ಪರಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಬೇರೆಯಾಗಿಲ್ಲ. ಪೂರ್ಣದಿಂದ ಪೂರ್ಣವಸ್ತುವು ಏಳುವುದು ಅಂದರೆ ಕಾರಣ ವ್ಯಾಪಾರವಾದ ಉತ್ಪಾದನೆಯಿಂದ ಕಾರ್ಯವು ಉತ್ಪತ್ತಿಯೆಂಬ ಕ್ರಿಯೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ ಹೊರವೆಟ್ಟಿದೆ ಎಂದರ್ಥ. ಪೂರ್ಣವಾದ ಸ್ವಭಾವವುಳ್ಳ ಕಾರಣವಸ್ತುವಿನಿಂದ ಸ್ವಭಾವತಃ ತತ್ವತಃ ಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವ ಕಾರ್ಯವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಕಾಣುವುದೆಂದರ್ಥ, ನಿಜವಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡಿದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವ ಕಾರ್ಯಕಾರಣಗಳ ಪೂರ್ಣವಾದ ಅಖಂಡ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮಾತ್ರ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಲ್ಲಿ ಗ್ರಹಿಸಿದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವೇ ಉಳಿಯುವುದೆಂದು ಮಂತ್ರದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದ ಅರ್ಥ, “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂದು ಮಧುಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದೆ.

ಮಧುಕಾಂಡಾರ್ಥಕ್ಕೂ ಇದಕ್ಕೂ ಏಕವಾಕ್ಯತೆಯ ಪ್ರದರ್ಶಕ

ಅದು ಹೇಗೆ? ಸಕಲಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ತನ್ನೊಳಗೆ ಲಯಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಮಸ್ಸು ಮಾತ್ರ (ಅಜ್ಞಾನಮಾತ್ರ) ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಸ್ವಪ್ರಕಾಶ ಸ್ವತಂತ್ರ ಚೈತನ್ಯ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಇರುವ (ತತ್ ಪದಾರ್ಥಕಾರಣವಸ್ತು) ಇಲ್ಲಿ ‘ಪೂರ್ಣಮದಃ’ ಎಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದೆ ಅದರಿಂದ “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂಬುದರ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥವು ಇಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿದೆ, ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವಸ್ತುವು ಇದ್ದರೂ ಅದೆಲ್ಲ ಸಾಕ್ಷಿ ಚೈತನ್ಯಕ್ಕೆ ಗೋಚರಿಸಿದೆ ಅದು ಉತ್ಪತ್ತಿ ವಿನಾಶವುಳ್ಳದ್ದು ಈ ಬಗೆಯ ಜಗತ್ತು ಪೂರ್ಣವೇ ಆಗಿದೆ. ತತ್ವತಃ ಅದರ ಸ್ವರೂಪವು ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಎಂದು ‘ಪೂರ್ಣಮಿದಂ’ ಎಂದಿದೆ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಈಶ್ವರ ಜೀವರುಗಳು ಕಾರಣಜ್ಞಾನ ಕಾರ್ಯವಾದ ಬುದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದ ಉಪಾಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಇದ್ದು ತೋರುವುದರಿಂದ ಅವೆರಡೂ ತತ್ವತಃ ಪೂರ್ಣವಾದ ಶುದ್ಧ ಬ್ರಹ್ಮವೇ ಆಗಿರುವುದೆಂದ ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೇ ಏಕಾತ್ಮರೂಪವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದೆ. ಅವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಕಲ್ಪಿತವಾದ ಜೀವೇಶ್ವರ ಭೇದಗಳು ಬೋಧದಿಂದ ಅವಿದ್ಯೆಯು ಹೋಗಲು ‘ನೇತಿನೇತಿ’ ಎಂದು ಭೇದವೇನೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಬೋಧಿಸಿದ ಆತ್ಮವಾಗಿಯೇ ನಿಲ್ಲುವುದು, ಅನಂತರ ಭೇದವೇ ಇರದು, ಯಾವ ಭೇದವೂ ಭೇದಸಂಸರ್ಗವು ನಿಲ್ಲದು, ಅಂದರೆ ಶೂನ್ಯವೆಂದೂ ತಿಳಿಯುವುದಲ್ಲ, ಆಗಮಜ್ಞಾದಿಂದ ಮೂಲಾಜ್ಞಾನವು ನಶಿಸಿದ ನಂತರ ಭೇದ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಆಧಾರವಾದ ವಸ್ತು ಸಾಕ್ಷಿ ಚೈತನ್ಯವೇ ಉಳಿಯುವುದು. ರಜ್ಜುವಿನ ಅಜ್ಞಾನವಿದ್ದಾಗ ತೋರಿದ ಸರ್ಪವು ರಜ್ಜು ತತ್ವವು ತಿಳಿದ ಮೇಲೆ ಅದು ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ, ಆಧಾರವಾದ ರಜ್ಜುವೊಂದೇ ಉಳಿಯುವುದು, ಅದರಂತೆ ಇದೊಂದೇ ಚೈತನ್ಯವು ಇರುವುದು ಇದೊಂದನ್ನು ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಕಂಡರೆ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಕಾರಣಗಳ ತತ್ವವೂ ತಿಳಿದಂತಾಯಿತು, ಇನ್ನೊಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದದ್ದೆ ಇಲ್ಲ.

‘ಪೂರ್ಣಮದ:- ಎಂಬ ಮಂತ್ರಕ್ಕೆ ಭರ್ತ್ಯಪ್ರಪಂಚದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ಮೈತ್ರೇಯಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮವು ದ್ವೈತ ಮತ್ತು ಅದ್ವೈತ ದೂಪವೆಂಬುದಾಗಿ ಹಿಂದೆ ಬೋಧಿಸಿದ್ದು “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ)” ಎಂಬ ಎರಡು ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡಿದೆ, ಅದರೊಡನೆ ಇಲ್ಲಿ ಏಕವಾಕ್ಯತೆಯನ್ನು ಈ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದೆ. ಒಂದು ವೇಳೆ ಪರಬ್ರಹ್ಮವೊಂದೆ ಪರಮಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದರೆ ದ್ವೈತವು ಮರಳು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಕಾಣಿಸುವ ಜಲದಂತೆ ಮಿಥ್ಯೆಯಾಗಿಬಿಡುವುದು, ದ್ವೈತವು ಕಲ್ಪಿತವೆಂದರೆ ಸೃಷ್ಟಿ ಸ್ಥಿತಿ ಲಯಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದ್ದು ಅಸತ್ಯವಾಗಿ ಬಿಡುವುದು, ಹಾಗೂ ಶ್ರವಣಮನನಾದಿಗಳನ್ನು ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿರುತ್ತಾ ವ್ಯರ್ಥವೆ ಆಗುವುವು. ಸತ್ಯವಾಗಿರುವುದನ್ನು ವೇದಗಳು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿ ಮೊದಲಾದವು ಸತ್ಯವೇ ಆಗುವುವು, ಆದರೂ ದ್ವೈತ ವಿರೋಧವಿರುವುದರಿಂದ ದ್ವೈತ, ಅದ್ವೈತ ಎರಡೂ ಕಲ್ಪಿತವೆಂದರೆ ದೋಷವು ಬರುವುದರಿಂದ ಎರಡೂ ಸಮಂಜಸವಾಗಿರುವಂತೆ ಭರ್ತ್ಯಪ್ರಪಂಚರು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡುವರು, ಸ್ವಾನುಭವದಂತೆ ಸರಿಹೋಗುವುದು ಹೇಗೆಂದರೆ--

ಪೂರ್ಣಮದ

ಅತ್ಯಂತ ಪರೋಕ್ಷವಾದ ಕಾರಣ ವಸ್ತು ಪೂರ್ಣವೇ, ಅದು ಆಕಾಶದಂತೆ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿದ್ದ ಸದ್ವಸ್ತು ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲೂ ಅಖಂಡವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ಅದ್ವೈತಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮ ಅದ್ವೈತವಾಗುವುದು ದ್ವೈತಾವಸ್ಥೆಯು ಈ ಮಾತಿನಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸದು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ‘ಪೂರ್ಣಮಿದಮ್’ ಎಂದರೆ ಕಾಣುವ ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ಜಗತ್ತು ದ್ವೈತವೂ ಪೂರ್ಣ ಎಂದರ್ಥ. ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಕಾರ್ಯಾಕಾರಣವಸ್ಥೆಗಳು ಎರಡೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಎಂದಿಗೂ ಅಸತ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪೂರ್ಣವಸ್ತುವಿನೊಡನೆ ಅಭೇದವಿರುವುದರಿಂದ ಕಾರ್ಯವೂ ಪೂರ್ಣವಾಗುವುದು ಅದರಿಂದ ಅಸತ್ಯವಾಗದು. ಯಾವುದು ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಬೇರೆಯಾಗಿರದೂ ಅದು ಅದೆ ಎಂಬುದೆ ನಿರ್ಣಯ ಮೃತ್ತಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಘಟವಿಲ್ಲ, ಅದರಿಂದ ಅವೆರಡೂ ಒಂದೇ. ಬ್ರಹ್ಮವು ಏಕರೂಪವಾಗಿದ್ದರೆ ಸೃಷ್ಟಿಯೆ ಮೊದಲಾದವು ಇಲ್ಲವೆಂದಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರೆ “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ)” ಪೂರ್ಣವಾದ ಕಾರಣದಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾದ ದ್ವೈತ ವೆಂಬುದು ಮೇಲಕ್ಕೇಳುವುದು (ಹುಟ್ಟುವುದು). ದ್ವೈತವು ಅಸತ್ಯವೆ ಎಂದರೆ ಶ್ರುತಿಗೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವೇ ಹೋಗುವುದು. ಶಾಸ್ತ್ರವು ಕೆಲವು ಕಡೆ ಪರಮಾರ್ಥವನ್ನು ಕೆಲವು ಕಡೆ ಅಸತ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಅದಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ? ಇದ್ದೀತು? ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವೆ ಹುಟ್ಟೀತು. ಆದ ಕಾರಣ ಸೃಷ್ಟಿ ಸ್ಥಿತಿಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ದ್ವೈತಾದ್ವೈತ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಅವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮವು ಬಿಡದೆಯಿರುವುದರಿಂದ ದ್ವೈತಅದ್ವೈತ ಎರಡು ಬಗೆಯಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು, ಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವಿಭಾಗವಿರುವುದಿಲ್ಲ, ಕಾರ್ಯಾಕಾರಣಗಳೆಂಬ ಎರಡು ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲೂ ಅವಿಭಾಗವು ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸಿತೆಂದು ಕೇಳಿದರೆ, “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ)” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಎಂದು ಉತ್ತರ, ಮಹಾಪ್ರಳಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಆತ್ಮನಲ್ಲ ಅವಿಭಿನ್ನವಾಗಿರುವುದು.

(ಪ್ರಳಯದಲ್ಲಿ) ಇದಂ = ಕಾರ್ಯರೂಪವಾದ ದ್ವೈತವೂ ಹಾಗೂ ಅದಃ = ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದ ಕಾರಣವೆಂಬ ಅದ್ವೈತವೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಬಿಡದಿರುವ ಪೂರ್ಣತಾವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಸಮುದ್ರದ ತೆರೆಗಳಂತಿರುವುದು, ತೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಾಂಚಲ್ಯ ಅಂದರೆ (ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹಾರುತ್ತಿರುವುದನ್ನೂ) ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಚಲಿಸುವ ರೂಪವನ್ನು ತಳದಲ್ಲಿ ಕಂಪನವಿಲ್ಲದ ರೂಪವನ್ನು ಸಹ ನಾವು ಕಾಣುವೆವು. ಆರೂಪವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಮುದ್ರವೆ ಹೊಂದಿರುವುದು, ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ತೆರೆಗಳಿಂದ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಅನೇಕಾವಸ್ಥೆಗಳ ಕಾಣುತ್ತದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ದೇವದತ್ತ ಮೊದಲಾದ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರೂಪವು ಕಾಣುವುದು (ಅಥವಾ ಒಬ್ಬ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಅನೇಕರೂಪಗಳು ಕಾಣುತ್ತದೆ) ದೇವದತ್ತನ ಅಚಲರೂಪವು ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಇರುವುದು, ಸ್ವಲ್ಪ ಚಲಿಸುವ ವರ್ತನೆಯು ಪ್ರಾಣಾವಾಯುವಿನ ರೂಪದಿಂದ ಇರುವುದು, ಪ್ರಚಂಡವಾಗಿ ಚಲಿಸುವ ವರ್ತನೆಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಚಲಿಸುವ ತೆರೆಗಳಂತೆ ಇರುವುದು ವಿರಾಟ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ, ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ತೆರೆಗಳಂತೆ ಸ್ಥೂಲರೂಪದಲ್ಲಿ ನಾಮ, ರೂಪ, ಕರ್ಮಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಅನೇಕತೆಯು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತಿ ಸಂಹಾರಗಳೆಂಬ ಮೂರುದಶೆಯಲ್ಲೂ ಕಾರ್ಯಕಾರಣವೆಂಬ ದ್ವೈತಾದ್ವೈತ ಸಭಾವಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣತೆಯು ಇರುವುದು ಆ ಪೂರ್ಣತೆಯೂ ಒಂದೇ. ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ಭೇದವೆಂಬುದರಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿ ವ್ಯಪದೇಶಿಸಲು ಅರ್ಹವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಎಲ್ಲವೂ ಸಮಂಜಸವಾಗುವುದು. ಹೀಗೆ ದ್ವೈತ ಸತ್ಯವಾದರೆ ಕರ್ಮಕಾಂಡಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವೂ ಅನೇಕ ಪುರುಷಾರ್ಥಲಾಭವೂ ಸಿದ್ಧಿಸುವುದು. ಅದ್ವೈತವೇ ಪರಮಾರ್ಥವಾದರೆ ವಿಷಯವೇ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಕರ್ಮಕಾಂಡದ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು ಹೋಗುವುದು. ವೇದದ ಏಕದೇಶ ಅಪ್ರಮಾಣವಾದರೆ ವೇದವೆಲ್ಲವೂ ಅಪ್ರಮಾಣವಾದೀತು. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಅಪ್ರಮಾಣವಾದರೆ ಸಕಲ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳಿಗೂ ಹಾನಿಯೇ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಕೇವಲಾದ್ವೈತವನ್ನು ವಾದಿಸುವವರಿಗೆ ಭೇದವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಪತತ್ಯಕ್ಷಾದಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅಪ್ರಮಾಣವೆ ಆಗಿಬಿಡುವವು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ವೇದವಿದರಾದ ಕೆಲವರು ಭರ್ತ್ಯಪ್ರಪಂಚರು ಭಿನ್ನಾಭಿನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೆ ಸತ್ಯವಾದುದೆಂದು ಹೇಳಲು ಇಚ್ಛಿಸುವರು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಭರ್ತ್ಯಪ್ರಪಂಚರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮುಗಿಯಿತು.

ಭರ್ತ್ಯಪ್ರಪಂಚರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ನಿರಾಕರಣೆ

ಇವರು ಹೇಳಿದ್ದು ಯುಕ್ತಿ ಯುಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲ, ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಅಪವಾದವಾಗಲಿ ಏಕಲ್ಪವಾಗಲಿ ನ್ಯಾಯವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಉತ್ಸರ್ಗ, ಅಪವಾದಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಏಕೆ? ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ? ಎಂದರೆ- “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂದು ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಬಾರದೆಂದು ಉತ್ಸರ್ಗ, ನ್ಯಾಯ, (ಸಾಮಾನ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ) ನ್ಯಾಯ, “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂಬುದು ಪವಿತ್ರವಾದ ಯಾಗಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿ ಹಿಂಸೆ ಮಾಡದೆ ಇರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ಅಪವಾದಶಾಸ್ತ್ರ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಯಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನಿರಾಕರಿಸಿ ಪ್ರಾಣಿವಧೆಗೆ ಅನುಜ್ಞೆ ಕೊಡುವುದು, ಹಾಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಅದ್ವೈತಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಉತ್ಸರ್ಗ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಹೇಳಿಲ್ಲ ಅದರ ಏಕದೇಶದಲ್ಲಿ ಬೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಇಲ್ಲ, ಬ್ರಹ್ಮ ನಿರಂತವಾದ್ದರಿಂದ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಒಪ್ಪಿ ಮತ್ತೊಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ

ದ್ವೈತವನ್ನು ಉಳಿಸಲು ನಿರಾಕರಿಸಲು ಶಕ್ಯವಲ್ಲ. ದ್ವೈತವೂ ಅದ್ವೈತವೂ ಒಂದೊಂದು ಸಲ ಇರಲಿ ಎಂದು ವಿಕಲ್ಪಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಬರದು. ಷೋಡಶಿಗ್ರಹಣವನ್ನು ಅತಿರಾತ್ರಯಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲೂಬಹುದು ಬಿಡಲು ಬಹುದು. ಎರಡು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಇರುವುದರಿಂದಲೂ ಕರ್ತೃವ್ಯಾಪಾರ ಅಧೀನವಾದ್ದರಿಂದ ಗ್ರಹಣವು ವಿಕಲ್ಪವೆನ್ನಬಹುದು. ಬ್ರಹ್ಮವಸ್ತುವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಪ್ರಮಾಣ ಅದರ ಜ್ಞಾನ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಅಧೀನ, ವಸ್ತು ಇದ್ದಂತೆ ತೋರುವುದು, ನಮ್ಮ ಖುಷಿಬಂದಂತೆ ಅದನ್ನು ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಯಾವುದನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಬಿಡುವುದಕ್ಕೂ ಬೇರೆ ವಿಧದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ, ಬರುವುದೂ, ಅಂತಹ ಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ವಿಕಲ್ಪವು ಸಂಗತ ಸಿದ್ಧವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಇದೆ ಹೀಗೂ ಇರಬಹುದೆಂತ ಹೇಳಲಾಗದು. ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ದ್ವೈತ ಅದ್ವೈತಗಳ ಸಮುಚ್ಚಯವೂ ಸಂಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಕಾಶ ಮತ್ತು ತಮಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧವಿರುವಂತೆ ದ್ವೈತಾವಸ್ಥೆ ಅದ್ವೈತಾವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿರೋಧವಿರುವುದರಿಂದ ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮವೊಂದರಲ್ಲಿ ಸೇರಲಾರವು. ಶ್ರುತಿ ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯ ವಿರುದ್ಧವಾದ್ದರಿಂದ ಹಾಗೆ ಕಲ್ಪನೆ ಮಾಡುವುದೂ ಅಸಂಗತವೇ.

“(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ)” ಇತ್ಯಾದಿ ವಚನಗಳು ಅದ್ವೈತ ಪರಮಾರ್ಥವೆಂಬುದನ್ನು ಕಾರ್ಯಕಾರಣಗಳಿಲ್ಲದೆ ಸತ್ಯಜ್ಞಾನಾನಂದ ಸ್ವರೂಪವೆ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಇವುಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲ, ಬೇರೆ ಅರ್ಥವುಳ್ಳದ್ದಾದರೆ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಎಸೆಯಲ್ಪಟ್ಟಂತೆ ನಿರರ್ಥಕವೇ ಆಗುವವು. ದ್ವೈತಾದ್ವೈತ ಕಲ್ಪನೆಯೆಲ್ಲವೂ ಜಡಅಶಾಶ್ವತ ಅನಾತ್ಮವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಇಪ್ಪಾಗಬಹುದಷ್ಟೆ, ಚಿದ್ರೂಪನೂ, ಶಾಶ್ವತನೂ, ನಿತ್ಯಲನೂ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಈ ಕಲ್ಪನೆಯೂ ಎಂದಿಗೂ ಸಲ್ಲದು. ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞೆಯಿಂದ ಆತ್ಮನು ನಿತ್ಯನೆಂದು ಸಿದ್ಧಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಆತ್ಮನು ಭಿನ್ನಾಭಿನ್ನನೆಂದು ವಾದಿಸುವವರಿಗೆ ಅದರ ವಿರೋಧವು ಬರುವುದು. ಪರಮಾತ್ಮನು ಅನಿತ್ಯನಾದಲ್ಲಿ ಈ ದ್ವೈತಾದ್ವೈತ ಕಲ್ಪನೆಯ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಮಾಡದಿರುವ ಪುಣ್ಯಫಲವೂ ಪಾಪಫಲವೂ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆಯೆಂದೂ, ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳು ಫಲವಿಲ್ಲದೆ ನಶಿಸುವವೆಂದೂ ಹೇಳಬೇಕಾಗುವುದು, ಅವಾಗಕರ್ಮಕಾಂಡವೆ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುದು. ಸಮುದ್ರದೃಷ್ಟಾಂತದಿಂದ ಭೇದಾಭೇದ ಕಲ್ಪನೆಯು ಅ ಸಾಧುವಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರೆ:- ಉತ್ತರವಿದು ನಿರುಪಾಧಿಕ ನಿರವಯವ ಚೈತನ್ಯ ಮಾತ್ರ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಬೇರ್ಪಟ್ಟ ವಿಷಯಗಳು ಸೂತ್ರಾತ್ಮ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಇರುವುದರಿಂದ ಸಮುದ್ರದೃಷ್ಟಾಂತವು ಆ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಬಂದಿದೆ ಅದರಿಂದ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ಚಿನ್ನಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಇದು ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗದು, ಭೇದಾ ಭೇದಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧವಿದೆಯೆಂದೆ ಇಲ್ಲಿ ನಾವು ಹೇಳಿರುವೆವು. ಅಲ್ಲದೆ ದ್ವೈತಾದ್ವೈತವು ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದಲೂ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ನೀವು ಮಾಡಿದ್ದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ, ಏಕೆಂದರೆ? ಷಡ್ ಭಾವವಿಕಾರವುಳ್ಳವಸ್ತು ಧ್ಯೇಯವೆಂದು ಶ್ರುತಿಯೂ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ ವೇದದ ಶಾಸನವಿಲ್ಲದೆಯೂ ಧ್ಯೇಯವಾದ ದ್ವೈತವು ಸ್ವತಃ ತಿಳಿದಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

“(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ)” ಎಂದು (ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು) ಶ್ರುತಿಯು

ಬೋಧನೆಯಿದೆ, “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂದು ಭೇದ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಭೇದದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಶ್ರುತಿಗಳಿಗೆ ಜಾತಿ ಮುಂತಾದ ಭೇದ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಿಲ್ಲ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವು, ಭೇದವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ತಾರ್ಕಿಕ ವೈದಿಕ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಭೇದವೆಲ್ಲವೂ ತತ್ವವನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡದಿರುವುದರಿಂದ (ಅಜ್ಞಾನವು ಇರುವುದರಿಂದ) ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು, ಅಷ್ಟೆ ನಿಜವಾಗಿಲ್ಲ, ಇತರೆ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಭೇದದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಕಾಣುವುದು, ಪಶುಗಳಿಗೂ ಸಹ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯುವ ಲೋಕಸಿದ್ಧವಾದ ಭೇದವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ‘ಇದು ಕರ್ತವ್ಯ’ ಇದನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂದು ವೇದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಪ್ರವರ್ತಿಸಿವೆ, ಭೇದ ಸತ್ಯಂಶಕ್ಕೆ ಅವುಗಳು ಪ್ರಮಾಣವಲ್ಲವೆಂದು ಅರಿಯಬೇಕು. ಅದುದರಿಂದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಚಿತ್ತ ಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತಿ ಹೊಂದಿ, ಪೂರ್ಣಫಲವೆಂಬುವ ಪರಮ ಪುರುಷಾರ್ಥವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಾ ಇರುವನೇ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗುವನು. ಸ್ವತಃ ಸಿದ್ಧವಾದ ಪ್ರತ್ಯಗಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವೇ ಪೂರ್ಣಬ್ರಹ್ಮರೂಪವಾದ್ದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಅಜ್ಞಾನವೊಂದೆ ತಡೆ, ಅದನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವ ವ್ಯಂಜಕವೊಂದೆ ನಮಗೆ ಬೇಕು. ಮತ್ತೊಂದು ಬೇಕಿಲ್ಲ.

ದ್ವೈತಾದ್ವೈತಗಳೆರಡನ್ನು ಅಣುವಷ್ಟು ಒಪ್ಪಿದರೂ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿಯು ತೊಡಗುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನೂ ಇಲ್ಲ ಸರ್ವವೂ ಅನನ್ಯ ಒಂದೇ ಎಂದು ತಿಳಿದ ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೂ ನಿಷಿದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿವೃತ್ತಿಯೂ ಉಂಟಾಗಲಾರದು, ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಅಜ್ಞಾನಿಗೆ ಇರುವಂತೆ ಜಾತ್ಯಾದಿ ಭೇದಗಳಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದ್ದರೆ ಅಸುರಸ್ವಭಾವವೇ ಬಂದಿತು ಆಗ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನವೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಭೇದಭೇದಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಮಂತ್ರಾರ್ಥವನ್ನು ಅನ್ಯಥಾ ಹೇಳಿರುವುದು ಶ್ರುತಿಗೂ ನ್ಯಾಯಕ್ಕೂ ವಿರುದ್ಧವಾದ್ದರಿಂದ ಗ್ರಾಹ್ಯವಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಭರ್ತ್ಯಪ್ರಪಂಚರ ಮಂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ನಿರಾಕರಣೆ ಮುಗಿದಿದೆ

|| ಬೃ. ಅಧ್ಯಾಯ ೫, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ೧ ||

“(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂಬ ಈ ಮೇಲಿನ ಮಂತ್ರವು ಬೇರೆ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ವಿನಿಯುಕ್ತವಾಗದೆ ಇಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ವಿನಿಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ ಯೆಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಿಂದ ತಿಳಿಯುವುದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಯಾವುದೆಂದರೆ ಖಂ ಪುರಾಣಮ್ ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯವೇ. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ನಾಲ್ಕು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮತತ್ವವು ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ನೇರಾಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಅದನ್ನೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದೆ, ಬ್ರಹ್ಮವೆಂಬುದು ವಿಶೇಷ್ಯ. ‘ಖಂ’ ಎಂಬುದು ವಿಶೇಷಣ ಈ ಎರಡನ್ನೂ “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂಬಂತೆ ಸಾಮಾನ್ಯಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ (ಏಕಾರ್ಥದಲ್ಲಿ) ಸೇರಿಸಿಹೇಳಿದೆ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂದರೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ವಸ್ತುವೆಂದರ್ಥ, ಅದರ ವಿಶೇಷ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ‘ಖಂ’ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ, ‘ಖಂ’ ಅಂದರೆ ಆಕಾಶ, ಅದು ಭೂತಾಕಾಶವಲ್ಲ. ಅದು ಪುರಾಣಮ್ ಅನಾದಿಯಾದ

ಕಾರಣವಸ್ತುವೆಂದು ಅರಿಯಬೇಕು ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ವಜಗತ್ತಿಗೂ ಕಾರಣವಾದ ಅನಾದಿಯಾದ ನಿರತಿಶಯ ಮಹತ್ವವುಳ್ಳವಸ್ತು ಪರಮಾತ್ಮ ಪರಬ್ರಹ್ಮವೆಂದು ಅರ್ಥ. ಈ ರೀತಿಯಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮವು ಒಂ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥ ಅಥವಾ ಓಂಕಾರಸ್ವರೂಪವೆ ಎಂದು ಎರಡು ಬಗೆಯಾಗಿಯೂ 'ಓಂ' ಎಂಬುದರೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿ 'ಖಂ ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂದದ್ದರಿಂದ ದಿಳಿಯುವುದು, ಇದರಿಂದ ವಾಚಕವಾದ ಓಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಇಡಬೇಕು. ಅಥವಾ ಓಂ ಎಂಬ ಪ್ರತೀಕವಾದ ಅಲಂಬನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಒಂದಾಗಿ ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮೋಪಾಸನೆಗೆ ಸಾಧನ ಓಂಕಾರವೆಂದೂ **“(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ)”** ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವೆ ಆಗಿದೆ. ಓಂಕಾರವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದು ಅದೆ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಬೇರೇ ಅರ್ಥ, ಉದ್ದೇಶ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.

‘ವಾಯುರಮ್’ ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯದ ತಾತ್ಪರ್ಯ, ಅದೂ ಸಹ ಅತೀಂದ್ರಿಯವಾದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಎಂದು ಕೇಳಿದರೆ ಶ್ರುತಿಯು ವಾಯುರಂಖಂ ಎಂದು ಅಲಂಬನವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆ. ವಾಯುರ ಎಂದರೆ ವಾಯುವು ಇರುವ ಖಂ ಎಂಡರೆ ಭಾಳಾತಾಕಾಶವೆಂದರ್ಥ, ಇದು ಅನಾದಿಕಾರಣಪರಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೌರವ್ಯಾಯಣಿಯ ಪುತ್ರನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಬಲದಿಂದ ಹೇಳಿರುವನು. ಹಾಗಾದರೆ ಕಾರಣಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕೋ? ಭೂತಾಕಾಶವೆಂದು ಚಿಂತಿಸಬೇಕೋ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರೆ ಎರಡು ಪಕ್ಷಗಳಲ್ಲೂ ಓಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಮಾಡಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ, ಹೇಗೆ? ಪುರಾಣಂಖಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದು ನಿರುಪಾಧಿಕವಾದ ಕಾರಣ ಅನಾದಿಯಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮವೆಂದು ಅರ್ಥವಿಟ್ಟರೆ ಅದನ್ನೂ ಓಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಿಸಬಹುದು. ಭೂತಾಕಾಶವೆಂಬ ಉಪಾಧಿಯಿಂದ ಕೂಡದ ಸೋಪಾಧಿಕ ಪರಬ್ರಹ್ಮವೆಂದಲ್ಲಿ ಆಗಲೂ ಅದನ್ನು ಓಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಿಸಬಹುದು. **“(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ)”** ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಅದರ ಪ್ರತಿಮೆಯಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವಂತೆ, ಓಂ ಎಂಬುದೆ ಪರಬ್ರಹ್ಮ, ಅಥವಾ ಅಪರ ಬ್ರಹ್ಮ (ಸೋಪಾಧಿಕ ಬ್ರಹ್ಮ) ವೆಂದು ಧ್ಯಾನಿಸಲು ಓಕಾರ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿದೆ. ವಾಚಕ ರೂಪದಲ್ಲೂ ಓಂಕಾರವೆ ಪರಮಸಾಧನ, ಬ್ರಹ್ಮ ಆತ್ಮ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳಿದ್ದರೂ ನೇರಾ ಹತ್ತಿರ ಪರಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಭೋಧಿಸುವುದು ಓಂಕಾರವೆಂದೆ ಶ್ರುತಿ ಸಂಮತವಾಗಿದೆ. ಅದರ ಅವಲಂಬನೆಯಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಿಸುವವನಿಗೆ ಪರಬ್ರಹ್ಮವು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗುವುದು, ಅನಾದಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೆಂಬ ಆಕಾಶವು ಬಾಹ್ಯೆಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಅಗೋಚರ, ಅಲಂಬನವಿಲ್ಲದೆ ಧ್ಯಾನಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದು, ಶ್ರದ್ಧಾಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಭಾವಾವಶೇಷದಿಂದ ಓಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಸಾಧಕನು ತಾದಾತ್ಮ್ಯದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಆದೇಶಗೊಳಿಸಿ ಚಿಂತಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಧ್ಯಾನಿಸುವುದೇ ಪ್ರತಿರೋಪಾಸನೆಯಾಗುವುದು.

ಓಂಕಾರವು ಪರಬ್ರಹ್ಮವಾಚಕವೆಂದು ಗ್ರಹಿಸುವುದು ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆ ಅದನ್ನು **“(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ)”** ಎಂಬಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದೆ ಓಂಕಾರವೆಂಬುದು ವೇದವೆ ಇದು, ಅಂದರೆ ‘ವೇದ= ವಿಜಾನಾತಿ ಅನೇವ ವೇದಿತ ವ್ಯಂಬ್ರಹೇತಿ’ ಎಂಬ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಭೋಧಿಸುವ ಶಬ್ದವೆಂದರ್ಥ, ಓಂಕಾರವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿದೊಡನೆ ಅದರ ಅರ್ಥವಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಸಾಧಕನು ನೇರಾ ಗ್ರಹಿಸುವನು, ಹೀಗೆಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ತಿಳಿದಿರುವರು ಅವರ

ಅಭಿಷ್ಠಾಯದಂತೆ ಓಂಕಾರವು ಬ್ರಹ್ಮವಾಚಕ ಶಬ್ದವಾಗಿದೆ, ಅಥವಾ 'ವೇದೋಽಯಮ್' ಎಂಬುದು ಕೇವಲ ಅರ್ಥವಾದ, ಹಿಂದೆ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಓಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಒಂದಾಗಿಧ್ಯಾನಿಸ ಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ ವಿಧಿಗೆ ಇದೊಂದು ಸ್ತುತಿರೂಪವಾದ ಅರ್ಥವಾದ ಓಂಕಾರವು ಸಕಲವೇದ ಸ್ವರೂಪವೇ ಎಂದು ಹೊಗಳಿದೆ; ಓಂಕಾರದ ಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳದ್ದೂ ಓಂಕಾರಾತ್ಮಕವಾದದ್ದೂ ಸಹ ಸಕಲ ಋಗ್ ಯಜುಃ ಸಾಮಾದಿ ರೂಪವಾದ ವೇದಗಳು, ಅದರಿಂದ ಓಂಕಾರನೆಂಬುದು ಸಮಸ್ತವೇದವೆಂದು ಹೊಗಳಿದೆ. ಓಂಕಾರವೇ ವೇದ, ತಿಳಿಯಬೇಕಾದದ್ದೆಲ್ಲವನ್ನು ಓಂಕಾರವೆಂಬ ವೇದದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು ಋಗ್ವೇದಾದಿಗಳೂ ಇದರಿಂದಲೇ ವೇದವೆಂದು ಹೆಸರುಪಡೆದಿದೆ.

ಮತ್ತೊಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ-- ಉದ್ದೀಪ ಮೊದಲಾದ ಸಾಮ ವೇದದ ವಿಭಾಗ (ಭಕ್ತಿ) ಗಳಿಂದ ಯಾವುದನ್ನು ದ್ವಿಜರು ತಿಳಿದಿರುವರೋ, ಅದರಿಂದಲೂ ಓಂಕಾರವನ್ನು ವೇದವೆಂದು ಏಕೆಂದರೆ, ಮೂರು ವೇದಗಳೂ ಓಂಕಾರದಲ್ಲಿ ಸಮಾಪ್ತಿಗೊಳ್ಳುವವು ಅದರಿಂದ ಓಂಕಾರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ವೇದಗಳನ್ನೂ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದಂತೆ ಆಗುವುದರಿಂದ ಓಂಕಾರವೇ ಸಮಸ್ತ ವೇದವೆಂತ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಬೃ. ಅಧ್ಯಾಯ ೫, ಎರಡನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಹಿಂದೆ ಓಂಕಾರವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮೋಪಾಸನೆಗೆ ಸಾಧನವೆಂತ ಹೇಳಿದ್ದಾಯಿತು ಈಗ ದಮಾದಿ ಸಾಧನಗಳು ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವಿರಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ದಾಂತನೂ, ದಾನಿಯೂ, ದಯಾಳೂ ಸಹ ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಶುಚಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿರುವವನೇ ಸಮಸ್ತ ಉಪಾಸನೆಗಳಲ್ಲೂ ಇರಲು ಅರ್ಹನಾಗಿ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗುವನು. ದಮ = (ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹ), ದಾನ, ದಯೆ, ಈ ಮೂರು ಸಾಧನಗಳು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಸಲು ಇಲ್ಲಿ 'ತ್ರಯಾಃ ಪ್ರಾಜಾಪತ್ಯಾಃ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಆರಂಭವಾದ ಶ್ರುತಿಯು ಅರ್ಥವಾದ; ದಮಾದಿಗುಣಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸಲು ಇದು ಹೊಗಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಇದರ ಕಥಾ ವಿವರವು ಮೂಲದ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ ಇದೆ.

ಬೃ. ಅ. ೫-೩ನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಮೊದಲು 'ಪ್ರಜಾಪತಿ ದೇವಾನಾ ಮನುಶಾಸ್ತಾ' ಎಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಈತನು ಯಾರೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಅವನ ವಿಶೇಷ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸಲು "(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) " ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದು. ಇದರ ಅರ್ಥ. ಹಿಂದೆ ಶಾಕಲ್ಯನು ಹೃದಯಕೋಶದೊಳಗೆ ಇರುವ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೃದಯವೆಂದು ಕರೆದು ಆ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಾಮಾದಿ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡುವುದೆಂದು ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕ್ಯರ ಮುಂದೆ

ಒಪ್ಪಿಸಿದ್ದನು. ಆ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಜಾಪತಿಯ ರೂಪವು ಹೇಗೆ ಇರುವುದು? ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. 'ಏಷ ಪ್ರಜಾಪತಿ' ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಸಾರಾಂಶವಿದು ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸರ್ವಭೂತಗಳು ಅದರಿಂದ ಹುಟ್ಟುವುದರಿಂದಲೂ ಸರ್ವಕ್ಕೂ ನಿಯಾಮಕರವಾದ್ದರಿಂದಲೂ ಹೃದಯವನ್ನು ಪ್ರಜಾಪತಿಯೆಂದು ಹೇಳಿರುವುದು. ಸಮಸ್ತವಿಷಯಗಳಲ್ಲೂ ಹೃದಯವು ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಬ್ರಹ್ಮವೆಂದು ಆಗಬಹುದು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಹೃದಯವನ್ನು ಸರ್ವದಾ ಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕ ಹೀಗೆ ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು. ಹೃದಯವೆಂಬ ಪದದ ಮೂರು ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಲು ಶ್ರುತಿಯು ಬೋಧಿಸಿದೆ.

ಬೃ- ೫-೪ನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಹೃದಯವೆಂದು ಹೇಳುವ ಬ್ರಹ್ಮನ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಸತ್ಕೋಪಾಧಿಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವಂತೆ ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಉಪದೇಶಿಸಿದೆ ಯಾವ ಬ್ರಹ್ಮವು ಹೃದಯವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟದೆಯೋ, ಅದು ಸತ್ಯವೆ ಆಗಿದೆ. ಸತ್ಯಮ್= ಸತ್ ಎಂದರೆ ಮೂರ್ತವಸ್ತು (ಪೃಥಿವಿ, ಅಪ್ಪು, ತೇಜಸ್ಸುಗಳು) ತ್ಯಮ್ ಎಂದರೆ ಅಮೂರ್ತವಸ್ತು (ಆಕಾಶ, ವಾಯು) ಇವುಗಳು, ಒಟ್ಟು ಕೂಡಿಸಿ ಹೇಳಿದರೆ ಸತ್ಯಂ ಎಂದಾಗುವುದು. ಇದು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತರದೂ ಅತ್ಯಂತ ಪೂಜ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ 'ಯಕ್ಷ' ಎಂದೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನೂ ಅವನಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ವಸ್ತುಗಳ ಹುಟ್ಟಿಗೂ ಮೊದಲೇ ಹುಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಅಗ್ರಜ (ಪ್ರಥಮ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು) ಎಂದಿದೆ, ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವವನು ಎಲ್ಲಾ ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಜಯಿಸುವವನು. ಇವನ ಶತ್ರುವೂ ಸಹ ತನಗೆ ಅಧೀನನಾಗುವನು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದ ಸಾರಾರ್ಥವು.

ಬೃ. ೫-೫ನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಇದರ ಸಾರಾಂಶ-- ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಸತ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮವು ಮೊದಲು ಹುಟ್ಟಿತೆಂದು ಹೇಳಿದೆಯಷ್ಟೆ, ಅದು ಹೇಗೆ ಹುಟ್ಟಿತೆಂಬುದನ್ನು ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಈ ಸತ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮವೆಂಬುವ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭವು ಮೊದಲು ಹುಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಜಲವೆ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಇದು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಭೂತವಾದ ಜಲ, ಇದರಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಅಗ್ನಿ ಹೋತ್ರ ಮುಂತಾದ ಹೋಮಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಮ ಮಾಡಲ್ಪಡುವ ಹಾಲು, ಸೋಮರಸ, ಇತ್ಯಾದಿ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮಾಂಶಗಳಾಗಿರುವವು. ಬೇರೆ ಪೃಥಿವಿ ಮುಂತಾದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಭೂತಗಳು ಇದ್ದರೂ ಇದೆ ಬಹಳವಾಗಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿವೆಯೆಂದು ಜಲರೂಪವಾದ ಭೂತಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳನ್ನೇ ಮೂಲವಾಗಿಟ್ಟು ಹೇಳಿದೆ, ಅದರೊಂದಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಪಂಚಭೂತಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಈ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಭೂತಗಳಿದ್ದು ಅದರಿಂದ ಈ ಸತ್ಯಬ್ರಹ್ಮವು ಮೊದಲು ಹುಟ್ಟಿದೆ. ಇದು ಮಹೇಶ್ವರನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. ಇದೇ ಆದಿತ್ಯನೆಂದೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. "(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) " ಎಂದು ಈಶ್ವರನ ಮೂಲಕ ಈ ಜಲವೆಂಬ ಭೂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳು ಇತರ ಭೂತ ಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳಿಂದ ಒಡಗೂಡಿ ಈ ಸತ್ಯಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿದವೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಈ ಪಂಚಭೂತಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲೂ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನು ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ, ಸತ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿದ ಈ

ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನು ಬಹಳ ವ್ಯಾಪಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಕರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವನು. ಈ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನೂ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರ ಮೊದಲಾದವುಗಳೇ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಾಗಿರುವ ಜಗದ್ಗುರುವಾದ ಈ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. (ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನೇ ಬ್ರಹ್ಮಂಡ ರೂಪವಾದ ಈ ಸ್ಥೂಲ ಪ್ರಪಂಚದ ಅಭಿಮಾನಿಯಾಗಿದ್ದು ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನಾಗಿ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಹೊಂದಿದನೆಂದರ್ಥ) ಈ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನೆಂಬ ಬ್ರಹ್ಮನೂ ಇತರೆ ಅಗ್ನಿಸೂರ್ಯ ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು. ಸತ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮದಿಂದ ಈ ಜಗತ್ತು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಸತ್ಯವೆಂದೂ ಮಹತ್ತೆಂದೂ ಆಗಿರುವುದು. ಅಲ್ಲದೆ ದೇವತೆಗಳು ಪಿತೃವಾದ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪಿತಾಮಹನಾದ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಯಕ್ಷ (ಪೂಜ್ಯನೆಂದು) ಅಗ್ರಜನಾದ ಸತ್ಯಬ್ರಹ್ಮವನ್ನೇ ತಿಳಿದಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಬ್ರಹ್ಮದ ಹೆಸರು ಸತ್ಯ ಎಂದು ಮೂರು ಅಕ್ಷರವುಳ್ಳದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನ ಸಕಾರವೂ ಕೊನೆಯ ಯಕಾರವೂ ಸ್ವರ ಸಹಿತವಾದ್ದರಿಂದ ಅಮೃತವೆನಿಸಿವೆ, ಸ+ತ್+ಯಾಮ್ ಎಂಬುವಾಗ ಮಧ್ಯದ ಅಕ್ಷರ ತ್ ಎಂಬುದು ಸ್ವರವಿಲ್ಲದ್ದು, ಅದರಿಂದ ಮೃತ್ಯು, ನಿರ್ಜೀವವಾದ ದೇಹದಂತಿರುವುದು, ಮೃತಪಟ್ಟಂತಿರುವುದು ಆದರೂ ಅಮೃತವಾದ ಆದಿ, ಅಂತ್ಯ ಅಕ್ಷಗಳಿಂದ ಸಂಪುಟಿತವಾಗಿದ್ದು ಅಮೃತವೆನಿಸಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವೆಂಬುದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಸತ್ಯನಾಮದಿಂದ ಈ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭವೇಂಬ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಸರ್ವದಾ ಬಿಡದೆ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡುವ ಸಾಧಕನು, ಸತ್ಯ ಹಿರಣ್ಯ ಗರ್ಭನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಾಳುವನು, ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸತ್ಯಬ್ರಹ್ಮಸಾಯುಜ್ಯವು ಬರುವುದರಿಂದ ಉಪಾಸಕನು ಸತ್ಯನೇ ಆಗುವನು. ಅವನನ್ನು ಅನೃತವು ಅಸತ್ಯವು ಎಂದಿಗೂ ಮುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಹಿಂಸಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯೂ ಬೋಧಿಸಿದೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬೃ-ಶಿನೆ ಅಧ್ಯಾಯದ ೧ನೆ ಕಂಡಿಕೆ.

ಬೃ-ಅ, ೫-ಬ್ರಾ-೫- ಕಂಡಿಕೆ ೧-೨

ಸತ್ಯೋಪಾಸನೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾಯಿತು. ಈಗ ಆಕಾರ ವಿಶೇಷದಂತೆಯೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದಲ್ಲೂ ಅಧಿದೈವದಲ್ಲೂ ರೂಪವನ್ನು ಸತ್ಯವಸ್ತುವಿಗೆ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಅದರ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಹೇಳುವುದು. ಕಣ್ಣು ಮತ್ತು ಆದಿತ್ಯಮಂಡಲವೆಂಬುವ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿರುವ ಈ ಸತ್ಯದೇವತೆಯು ಒಂದೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಸ್ಥಾನಭೇದದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುವುದಷ್ಟೆ. ಅಧ್ಯಾತ್ಮ (ಶರೀರದೊಳಗೆ) ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿಯೂ ಅಧಿದೈವವಾದ ಆದಿತ್ಯಮಂಡಲದಲ್ಲೂ ಆದೇವತೆಗಳಿದ್ದು ಪರಸ್ಪರ ಉಪಕಾರಮಾಡುವುದೂ ಉಪಕಾರಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೆಂಬ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಎರಡರಲ್ಲೂ ನೆಲೆಸಿವೆಯೆಂದು ಅರಿಯಬೇಕು. ಅದು ಹೆಗೆಂದರೆ: ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಆದಿತ್ಯನು ಕಿರಣಗಳ ಮೂಲಕ ಉಪಕರಿಸುತ್ತಾ ಇರುವನು. ಆದಿತ್ಯನಲ್ಲಿ ಚಾಕ್ಷುಷ ಪುರುಷನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೂಲಕ ಉಪಕರಿಸುತ್ತಾ ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವನು ಹೀಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಎರಡೂ ದೇವತೆಗಳು ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡಿವೆ. ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು-- ಅರಿಷ್ಟ ಸೂಚನೆಯಾದಲ್ಲಿ ಸಾಧಕನು ತನಗೆ ಹಿತವಾದುದನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಲು ಅರಿಷ್ಟ ದರ್ಶನವನ್ನು ಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳಿದೆ ಯಾವಾಗ ಜೀವನು ಉತ್ಕಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವನೋ, ಆವಾಗ ತನ್ನ ಆಯಸ್ಸು ಕ್ಷಯಿಸಿದ ಕಾರಣ

ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವನ್ನು ಚಂದ್ರಮಂಡಲದಂತೆ ಕಿರಣಗಳಿಲ್ಲದಂತೆ ನೋಡುವನು. ಹೇಗೆ? ಏಕೆ? ಎಂದರೆ ಜೀವನ ಹತ್ತಿರ ಸೂರ್ಯನ ರಶ್ಮಿಗಳು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಭೋಕ್ತೃವಾದ ಜೀವನಿಗೆ ಸೂರ್ಯರಶ್ಮಿಗಳನ್ನು ತನ್ನ ವಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವುಳ್ಳ ಕರ್ಮವು ಭೋಗದಿಂದ ಕ್ಷಯಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಿಂದ ರಶ್ಮಿಗಳು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆವಾಗ ಮುಮೂರ್ಷವಿಗೆ ಚಾಕ್ಷುಷ ಪುರುಷನಾದ ಆದಿತ್ಯನು ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಉಪಕಾರಮಾಡದೆ ಉದಸೀನನಾಗುವನು. ಜೀವನ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕಾಗಿ ಚಾಕ್ಷುಷಪುರುಷನನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಈ ಕಿರಣಗಳು ಸ್ವಾಮಿ ಕಾರ್ಯಾನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಹಿಂದೆ ಬರುತ್ತಲಿದ್ದರೂ ಅವನ ಕರ್ಮಾವಶ್ಯಕ್ಷಯಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಇವನ ಹತ್ತಿರ ಅವು ಸುಳಿಯುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಇದರಿಂದಲೂ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿರುವ ಚಾಕ್ಷುಷಪುರುಷನೂ, ಆದಿತ್ಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿರುವ ಆದಿತ್ಯಪುರುಷನೂ ಪರಸ್ಪರ ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದವೆಂದು ನಿರ್ಣಯವಾಗುವುದು.

ಬೃ. ೫-೫-ಕಂಡಿಕೆ ೩-೪

ಅದೇ ಸತ್ಯಬ್ರಹ್ಮನು ಕಣ್ಣು ಮತ್ತು ಆದಿತ್ಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿರುವನೆಂದು ಹೇಳಿದಂತೆ ಎರಡು ಕಡೆಯಲ್ಲೂ ನಾವು ಭೇದವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಉಪಾಸನೆಯ ರೀತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಆ ಬ್ರಹ್ಮವು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗುವುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಶರೀರವು ವ್ಯಾಹೃತಿರೂಪದಲ್ಲಿರುವುದೆಂದೂ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ವ್ಯಾಹೃತಿಕ್ಲಪ್ತನೆಯನ್ನು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅಹಮ್ ಎಂದು ನಾಮದಿಂದ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಹನ್‌ಧಾತುವಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಅಹಂ ಶಬ್ದವು ಉಪಾಸಕನ ಪಾಪವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವುದೆಂದರ್ಥದಲ್ಲಿದೆ ಮತ್ತು 'ಓ ಹಾಕೃತ್ಯಾಗೆ' ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದಲೂ ಅಹಂ ಶಬ್ದವು ಸಿದ್ಧವಾಗಬಹುದು, ಆವಾಗ ಪಾಪವನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಾನೆಂದರ್ಥವಾಗುವುದು, ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥವತ್ತಾದ ಅಹಂ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಸತ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಎರಡು ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲೂ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಪಾಪವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿ ಪಾಪದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುವುದೆಂದು ಫಲಿತಾಂಶವು, ಇಲ್ಲಿಗೆ ಐದನೆ ಅಧ್ಯಾಯದ ಐದನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವು ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿದೆ.

ಬೃ.. ೫ಮೆ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ೬ನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕಂಡಿಕೆ ೧.

೫-೬-೧ ಇತ್ಯಾದಿ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯ ಸಗುಣೋಪಾಸನೆಯನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದೆ. ಮನೋಮಯ ಪ್ರಕಾಶರೂಪ, ಸತ್ಯ, ಬುದ್ಧಿ ಉಪಾಧಿಯ ಅಲ್ಪತೆಯಿಂದ ಬತ್ತ ಗೋಧಿ ಮುಂತಾದ ಧಾನ್ಯಗಳಷ್ಟು ಚಿಕ್ಕದಾಗಿದೆಯೆಂದೂ, ಸ್ವತಃ ಅಪರಿಚ್ಛಿನ್ನ ವ್ಯಾಪಕನೆಂದೂ ಸರ್ವೇಶ್ವರ, ಸರ್ವಾಧಿಪತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ರೂಪವುಳ್ಳ ಪರಮೇಶ್ವರನನ್ನು (ಸಗುಣ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು) ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದೆ

೫-೬-೧

ಮಿಂಚಿನ ಶರೀರವುಳ್ಳದ್ದೆಂದು ಪರಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಉಪಾಸನೆಮಾಡಬೇಕೆಂದು, ಅದರ ಫಲ ಸಮಸ್ತ ಪಾಪ ನಿವೃತ್ತಿಯೆಂದು ೭ನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ವಿಧಿಸಿದೆ, ವಿದ್ಯುತ್ತು (ಮಿಂಚು)

ಎಂಬುದಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸಿದೆ, ವಿದ್ಯುತ್ ಹೊಳೆದು ಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವುದು, ಅದರಂತೆ ವಿದ್ಯುತ್ ಸ್ವರೂಪವಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವವನ ಅಹಂಕಾರದಿಂದ ಮಾಡಿ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಚದುರಿಸುವುದು, (ವಿ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ದ್ಯುತ್ ಎಂದರೆ ಖಂಡಿಸುವುದೆಂದು ಅವಯವಾರ್ಥವಿದೆ ವಿ ಉಪಸರ್ಗ, ದೋಅವಖಂಡನೆಯೆಂಬ ಧಾತುವಿನ ರೂಪವೆ ವಿದ್ಯುತ್ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರಿಯಬೇಕು.)

೫-೮-

ಅದೇ ಬ್ರಹ್ಮನ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದೆ. ವಾಗ್ಧೇನೂಪಾಸನೆ ಇದು, ಅದೇ ಬ್ರಹ್ಮದ ಉಪಾಸನೆ, ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ವಾಗ್ಧೇನು ಎಂಬ ಉಪಾಧಿಯಿಂದ ಕೂಡಿ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಿದರೆ ಮಹತ್ತಾದ ಫಲವು ಲಭಿಸುವುದು. 'ವಾಚಂಧೇನು ಮುಪಾಸೀತ' ಎಂದು ವಿಧಿಸಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ವಾಕ್ ಎಂದರೆ ವಾಕ್ ಸ್ಥಾನವಾಗಲಿ ಇಂದ್ರಿಯವೆಂದಾಗಲಿ ಅರ್ಥವಲ್ಲ, ಮೂರುವೇದಗಳೇ ವಾಕ್ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗಿದೆ. ಸ್ವಾಹಾಕಾರವಷ ಏಕಾರಾದಿಗಳು ವೇದಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಬಂಧಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ವಾಕ್ ಎಂಬ ಧೇನು, (ಹಸು) ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಹಾಕಾರ, ವಷ ಏಕಾರ, ಹರಿತಕಾರ, ಸ್ವಧಾಕಾರ ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ಮೊಲೆಗಳು, ಮೊದಲಿನ ಎರಡನ್ನು ದೇವತೆಗಳೂ, ಮಧ್ಯದ್ದನ್ನು ಮನುಷ್ಯರೂ, ಕೊನೆಯದನ್ನು ಪಿತೃಗಳೂ ಉಪಜೀವಿಸಿಕೊಂಡಿರುವರು ಈ ಧೇನುವಿಗೆ ಪ್ರಾಣವೇ ಋಷಭ (ವೃಷಭದಂತೆ). ಮನಸ್ಸೆ ವತ್ಸ(ಕರು) ಹಿಗ್ಗಂದು ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಯಾವಾಗಲೂ ವಾಗ್ಧೇನೂಪಾಸನೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳೂ ದೊರೆಯುವುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಉಪಾಸಕನು ವೇದ ತ್ರಯಾರೂಪವಾದ ವಾಕ್ಯೋಬ ಉಪಾಧಿಯುಕ್ತವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದುವನು.

೫-೯

ಜಾಠರಾಗ್ನಿ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಉಪಾಸನೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ. "ಅಯಮನ್ನಿವೈಶ್ವಾನರ" ಇತ್ಯಾದಿ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಅಗ್ನಿಯು ಸಾಧಾರಣವಾದುದಲ್ಲ ಮತ್ತೆನೆಂದರೆ ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗಿರುವ ಜಾಠರಾಗ್ನಿ, ಒಳಗೆ ಇದು ತಿಂದ ಆಹಾರವನ್ನು ಪಚನಮಾಡುವುದು, ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಎರಡನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಒಳಗೆ ಅಲೈಸಿಕೇಳುವಾಗ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಬೋರ್ಗುಡಿಯುವ ಶಬ್ದವು ಕೇಳಿಸುವುದು, ಅದು ಈ ಅಗ್ನಿಯದು, ಉಪಾಸನೆ ಯೋಗ್ಯವಾದುದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಶಬ್ದರೂಪದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದೆ, ಈ ಶಬ್ದವಿರುವ ಜಾಠರಾಗ್ನಿಯೊಂದಿಗೆ ಪರಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುವುದು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬೃ. ೫. ಒಂಭತ್ತನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದ ವಾರ್ತಿಕ ಸಾರಾಂಶವು ಮುಗಿದಿದೆ.

ಬೃ- ೫-೧೦ನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಉಪಾಸನೆಗಳ ಗತಿಯನ್ನು ಫಲವನ್ನು ಹೇಳಲು ಹತ್ತನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವು ಬಂದಿದೆ. ಉಪಾಸಕನು ಆಯುಸ್ಸು ಕ್ಷಯಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಎದ್ದವನು ಅತಿಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಅಭೇದ್ಯವಾದ

ವಾಯುಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಏರಿಬರುವನು ಉತ್ತಮ ಲೋಕದ ಭೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದ ಈತನಿಗೆ ವಾಯುವು ಗಾಡಿಯ ಚಕ್ರದ ರಂಧ್ರದಷ್ಟು ದಾರಿಯನ್ನು ಕೊಡುವನು ಅದರ ಮೂಲಕ ಆದಿತ್ಯಮಂಡಲದ ಹತ್ತಿರ ಬರುವನು, ಆದಿತ್ಯನೂ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಈತನಿಗೆ ದ್ವಾರವನ್ನು ಕೊಡುವನು. ಆ ದ್ವಾರವು ಭೇರಿಯ ಭಿದ್ರವಿರುವಷ್ಟು ಪರಿಮಾಣವುಳ್ಳದ್ದು ಆದ್ದಾರದಿಂದ ಸತ್ಯ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನು. ಅಲ್ಲಿ ಉಪಾಸನೆಯ ಬಲದಿಂದಲೇ ಪ್ರಜಾಪತಿ ಬ್ರಹ್ಮನ ಹತ್ತಿರ ಸೇರುವನು. ಶೋಕವೂ ಅದರ ಕಾರಣವಾದ ಪಾಪವೂ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿ ಅನೇಕ ಅವಾಂತರಕಲ್ಪಗಳ ಕಾಲವಾಸಿಸುವನು-- ಇದೆ ಸಾರಾಂಶವು.

ಬೃ-೫-೧೧ನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ.

ಬ್ರಹ್ಮೋಪಾಸನೆ ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಅದರ ಫಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಜ್ವರ ಮುಂತಾದ ವ್ಯಾಧಿಯಿಂದ ಸಂತಪಿಸಿದೆಂಬುದೂ ಬಂದ ಬಗೆಯ ತಪಸ್ಸು ಉತ್ತಮ ತಪಸ್ಸು, ವ್ಯಾಧಿಗ್ರಸ್ತನು ಸಹಿಸಲಾರದ ದುಃಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವನಷ್ಟೆ, ಅವನು ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಅನುಭವಿಸುವ ದುಃಖವೂ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ತಪಸ್ಸೆ ಆಗುವುದು. ಅನಂತರ ಮೃತಪಟ್ಟವ ತನ್ನನ್ನು ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವರೆಂದೂ ಅವಂತರ ಜ್ಞಾತಿಗಳು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕುವರೆಂದೂ ತಿಳಿದವನು ತಪಸ್ಸು ವಾನಪ್ರಸ್ಥಾಶ್ರಮದ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ಸಮಾನವೆಂದೂ, ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸುವುದು ಅಗ್ನಿ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಸಮಾನವೆಂದೂ ಚಿಂತಿಸಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಚಿಂತಿಸುವವನಿಗೆ ಲೋಕವನ್ನು ಜಯಿಸಿದ ಫಲವು ಆಗುವುದು, ತಪಸ್ಸಿಗೂ, ತಾಪಸನಿಗೂ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶಕ್ಕೂ ಯಾವ ಫಲವೂ ಅದೇ ಫಲವು ಈ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಚಿಂತಿಸದವನಿಗೆ ಬರುವುದು.

ಬೃ. ೫, ೧೨ನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಾರಾಂಶ

ಅನ್ನವನ್ನೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂದು ಮತ್ತೊಂದು ಬಗೆಯ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಅದರ ಫಲವನ್ನೂ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ನಿರ್ಣಯಮಾಡಿ ಹೇಳಿರುವುದು-- ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಕಂಡಿದೆ. ಅನ್ನ, ಬ್ರಹ್ಮನೆ, ಪ್ರಾಣ ಬ್ರಹ್ಮನೆ ಎಂದು ಪ್ರಾತ್ಯದ ಎಂಬುವನು ತನ್ನ ತಂದೆಯಲ್ಲಿ ವಾದ ವಿವಾದಗಳಿಂದ ಚರ್ಚಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ಅನ್ನ, ಪ್ರಾಣ, ಈ ಎರಡೂ ವಸ್ತುಗಳು ಸ್ವತಃ ಶಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ್ದರಿಂದಲೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ ಭಾವನೆಯಿಟ್ಟು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಿದೆ. ಈ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವವನಿಗೆ ಅನ್ನ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣ ರೂಪನಾದ ಪ್ವಜಾಪತಿ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಸೇರ್ಪಡೆಯೂ ಕ್ರೀಡೆಯೂ ಫಲಿಸುವುದು

ಬೃ. ೫- ೧೩ನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಾರಾಂಶ

ಉಕ್ತ ಮೊದಲಾದ ಗುಣ ಸಮುದಾಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪ್ರಾಣ ಸ್ವರೂಪವುಳ್ಳ ಬ್ರಹ್ಮನ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ-- ಉಕ್ತವೆಂಬುದು ಶಸ್ತ್ರ, ಶಸ್ತ್ರವೆಂದರೆ ಆಯುಧವಲ್ಲ, ದೇವತೆಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಗಾನ ಮಾಡುವ ಋಗ್ವೇದ ಮಂತ್ರ, ಸಾಮಗಾನ ಮಾಡದೆ ದೇವತಾ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹಾಡುವುದು ಇದೊಂದು ಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರದ

ಪಾರಿಭಾಷಿಕಪದ. ಈ ಬಗೆಯ ಉಕ್ತಿ ಎಂಬ ಶಸ್ತ್ರವು ಪ್ರಾಣವಾಯು, ಇದು ಇದ್ದರೆ ಪುಣ್ಯ, ಪಾಪಗಳೆಂಬ ಕರ್ಮಗಳು ಅಥವಾ ಜೀವರು ಕರ್ತೃವಾಗಿದ್ದು ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುವು. ಅದರಿಂದ ಉಕ್ತಿ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಾಣವೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಉಪಾಸಕನಿಗೆ ಈ ಶಸ್ತ್ರವನ್ನು ತಿಳಿದ ಪುತ್ರನು ಜನಿಸುವನು. ಇದೊಂದು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಫಲ ಅದರ ಏಕಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪ ಸಾಯುಜ್ಯವೂ (ಅದೃಷ್ಟ ಫಲವು) ಬರುವುದು. ಅಲ್ಲದೆ ಯಜುರ್ವೇದವನ್ನು ಪ್ರಾಣವೆಂದೇ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಹಾಗೂ ಸಾಮವೇದವನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆಯೇ ಕ್ಷತ್ರ (ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಜಾತಿ)ಯನ್ನೂ ಪ್ರಾಣವೆಂದೆ ಚಿಂತಿಸಬೇಕು. ಪ್ರಾಣವು ಶಸ್ತ್ರದ ಆಘಾತದಿಂದ ಹಿಂಸಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಶರೀರವನ್ನು ಪುನಃ (ಮಾಂಸಾದಿಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ) ಸಹಾಯಕವಾಗಿದ್ದು ರಕ್ಷಿಸುವುದು. ಪ್ರಾಣವಿಲ್ಲದೆ ರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬಾರದು ಅದರಿಂದ ಪ್ರಾಣವ್ಯಕ್ತ ಅತ್ರ ವಂದಾಯಿತು ಈ ಉಪಾಸನೆಯಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರ ರಕ್ಷಕನಾದ ಪ್ರಾಣವಾಯುವಿನ ಸಾಯುಜ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ಇದೊಂದು ಫಲ.

ಬೃ-ಶಿನೆ ಅಧ್ಯಾಯ, ೧೪ನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಗಾಯತ್ರೀ ಮಂತ್ರದೊಂದಿಗೆ ಸೇವಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮೋಪಾಸನೆ ಮಾಡುವ ವಿಧಾನ

ಗಾಯತ್ರೀಮಂತ್ರವೆಂಬ ಉಪಾಧಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪರಬ್ರಹ್ಮೋಪಾಸನೆಯನ್ನು ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ; ಇತರೆ ಛಂದಸ್ಸುಗಳಿದ್ದರೂ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಈ ಗಾಯತ್ರೀ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಗಾಯತ್ರೀ ಮಂತ್ರವನ್ನೇ ಮಹತ್ವದ ಫಲವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಆರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ, ಗಾಯತ್ರೀಗೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿರುವುದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವೇ ಆಗಿದೆ, ಅದರಿಂದ ಗಾಯತ್ರೀ ಉಪಾಸನೆಯ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದೂ ಅರಿಯಬೇಕು. ಗಾಯತ್ರೀ ಉಪಾಸನೆಯಿಂದ ಆಗುವ ಮಹತ್ವದ ಫಲವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಮಾತ್ರ. ಇತರರಿಗೆ ಅಲ್ಲ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಗಾಯತ್ರಿಯ ಮುಖ್ಯಸಾಧನ, ಅದರಿಂದ ಗಾಯತ್ರಿಯ ಎಲ್ಲದಕ್ಕೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ. ಗಾಯತ್ರಿಯ ಮೊದಲನೆ ಪಾದವು ಎಂಟು ಅಕ್ಷರವುಳ್ಳದ್ದು, ತ್ರೈಲೋಕ್ಯವೆಂಬುದು ಎಂಟಕ್ಷರವುಳ್ಳದ್ದು, ಈ ಸಾದೃಶ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಗಾಯತ್ರಿಯ ಪ್ರಥಮ ಪಾದವನ್ನು ತ್ರೈಲೋಕ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ತ್ರೈಲೋಕಸ್ವರೂಪನಾದ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನೂ ಈ ಪಾದವು ಒಂದಾಗಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಶಬ್ದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಬಂಧವು ಅತ್ಯಂತ ಅಭೇದವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಉಪಾಸಕನಿಗೆ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನ ಐಕ್ಯವು ಮುಂದೆ ಬರುವುದು. ಅದರಿಂದ ಗಾಯತ್ರಿಯ ಮೊದಲನೆ ಪಾದವನ್ನು ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನೆಂದು ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು. ಗಾಯತ್ರಿಯ ಮೊದಲನೆ ಪಾದವೆಂಬ ಶಬ್ದದ ಮೂಲಕ ವಿರಾಟ್ ಎಂಬುವ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಒಂದಾಗಿ ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಉಪಾಸಕನು ತ್ರಿಲೋಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದು ಅದರ ಮೂಲಕ ವಿರಾಟ್ ಪುರುಷನೆ ಆಗುವನೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ, ಮೂರು ಲೋಕಗಳ ಭೋಕಕ್ಕಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಸಾಧನೆಗಳು ಇವೆಯೋ, ಅವೆಲ್ಲವನ್ನು ಈ ಮೊದಲನೆಯ ಉಪಾಸನೆಯಿಂದಲೆ ಸಾಧಿಸಬಹುದು.

ಗಾಯತ್ರಿಯ ಎರಡನೆ ಪಾದದ ಉಪಾಸನೆ

ಹಿಂದೆ ಗಾಯತ್ರಿಯ ಒಂದನೆ ಪಾದದಿಂದ ರೂಪರಾಶಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಭೂಲೋಕಾದಿಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಚಿಂತಿಸಬೇಕೆಂದಲ್ಲದೆ ಹೇಳಿದ್ದು, ಹಾಗೆಯೇ 'ಋಚಿಃ ಯಜುಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ವಚನದಿಂದ ನಾಮರಾಶಿಯನ್ನು ಎರಡನೆಪಾದದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸದಂತೆ ಆಗುವುದು. ಅರ್ಥ, ಶಬ್ದ ಎಂಬ ಎರಡು ರಾಶಿಗಳೂ ನಿತ್ಯವೆಂದೂ ಅವು ಪರಸ್ಪರ ಒಂದಾಗಿ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಗೊಂಡಿವೆಯೆಂಬುದು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿದೆ. ದ್ವಿತೀಯ ಪಾದವನ್ನು ಮೂರುವೇದಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಿಸುವಲ್ಲಿ ಅವುಗಳಿಂದ ಪಶುಪುತ್ರಾದಿ ಸಕಲ ಫಲಗಳೂ ಲಭಿಸುವವು ಗಾಯತ್ರಿಯ ಮೂರನೆ ಪಾದವನ್ನು ಪ್ರಾಣರೂಪವೆಂದು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕು ಕ್ರಿಯಾರಾಶಿಯು ಇದರಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಪ್ರಾಣಾಪಾನಾದಿ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರಾಣರೂಪವೆಂದು ಧ್ಯಾನಿಸಿದರೆ ಪ್ರಾಣದೇವತಾರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಗಾಯತ್ರಿಯ ಮೂರು ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ನಾಮ, ರೂಪ, ಕರ್ಮವೆಂಬ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲ ಅಡಗಿಸಿದಂತೆ ಆಗುವುದು.

ಗಾಯತ್ರಿಯ ಚತುರ್ಥಪದದ ಉಪಾಸನಾಕ್ರಮ

ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಗಾಯತ್ರಿಯ ತುರೀಯ ಪಾದವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದು. ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವ ಶಬ್ದರೂಪವಾದ ಗಾಯತ್ರಿಯು ತ್ರಿಪದಂತ್ಯಕವಾಗಿದೆ ಎಂದಂತೆ. ನಾಲ್ಕನೆ ಪಾದವು ಅರ್ಥದಲ್ಲಿದೆ "(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) " ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ತುರೀಯವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವುದು. ಮೂರ್ತಾಮೂರ್ತವಸ್ತುಗಳ ಸಾರವಾದದ್ದು ಆದಿತ್ಯ. ಆದಿತ್ಯನಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಾಮೂರ್ತಾತ್ಮಕವಾದ ಗಾಯತ್ರಿಯು ನೆಲೆಸಿದೆ, ಹೇಗೆಂದರೆ ರಸವಿಲ್ಲದೆ ಹೋದರೆ ವಸ್ತು ನೀರಸವಾಗುವುದು. ಅದು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ. ಉದಾ:- ಸಾರಾಂಶವು ಸುಟ್ಟುಹೋದ ಕಾಷ್ಠದಂತೆ ಆಗುವುದು, ಮೂರ್ತಾಮೂರ್ತಾತ್ಮಕವಾದ ಜಗತ್ತು ತ್ರಿಪದಾತ್ಮಕವಾದ ಗಾಯತ್ರಿ, ಇದು ಅದರ ಸಾರದಿಂದ ಆದಿತ್ಯನಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪಾದಗೊಳಡೊನೆ ಇರುವುದು, ನಾಲ್ಕನೆ ಪಾದವು ಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದೆ, ಸತ್ಯ ಎಂದರೆ, ಕಣ್ಣು (ಚಿಕ್ಷುಂದ್ರಿಯ) ಅದು ಹೇಗೆ ಸತ್ಯವೆಂದರೆ, ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ವಸ್ತುವನ್ನು ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೋಡಿದ್ದೇನೆಂದರೆ ಸತ್ಯವೆಂದು ನಂಬಬಹುದು, ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದೆ ಎಂದರೆ ಅಷ್ಟು ನಂಬುವುದಿಲ್ಲ, ಈ ಅನುಭವದಂತೆ ವಸ್ತು ಸತ್ಯ ಎಂಬುದನ್ನು ನಿರ್ಧಾರಮಾಡುವುದು ಚಿಕ್ಷುಂದ್ರಿಯ, ಅದರಿಂದ ಸತ್ಯ. ಅದರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪಾದಗಳೊಡನೆ ನಾಲ್ಕನೆ ಪಾದವು ನಿಂತಿರುವುದು, "(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) " ಎಂದು ಪಂಚಮಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಆದಿತ್ಯನು ಚಿಕ್ಷುಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವನೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಾಣ, ಈ ತುರೀಯ ಪಾದಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯವಾದ ಸತ್ಯ (ಕಣ್ಣು) ಎಂಬುದು ಪ್ರಾಣವೆಂಬ ಬಲದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದೆ "(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) " ಎಂದು ಶ್ರುತಿ, "(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) " ಎಂದು ಐದನೆ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರವೆಂದು ಹೇಳಿದ ಪ್ರಾಣವಾಯುವಿನಲ್ಲಿ ನಮಸತ ಭೂತಗಳೂ ಓತಪ್ರೋತವಾಗಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಗಾಯತ್ರಿಯು ಶರೀರದೊಳಗೆ ಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದೆ, ಅದರಿಂದ ಗಾಯತ್ರಿಯೇ ಪ್ರಾಣ, ಇದರಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ನೆಲೆಸಿದೆ ಯಾವ ಪ್ರಾತತ್ವದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳೂ ಒಂದಾಗುವವೋ ಹಾಗೂ ವೇದಗಳೂ ಕರ್ಮಗಳೂ ಅದರ ಫಲ ಈ ಎಲ್ಲವೂ ಗಾಯತ್ರಿಯ ಆಗಿವೆಯೋ ಇದು ಪ್ರಾಣರೂಪವಾಗಿದ್ದು, ಜಗತ್ತಿಗೆ ಆತ್ಮವಾಗಿರುವುದು,

ಗಯವೆಂಬುವವಾಗಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದರಿಂದ ಗಾಯತ್ರಿ (ಗಯಾತ್ರಾಣಾಡ್ ಗಾಯತ್ರೀ) “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂಬ ಶ್ರುತಿ ವಚನವೇ ಪ್ರಮಾಣ, ಆಚಾರ್ಯನು ಎಂಟುವರ್ಷದ ಮಾಣಾವಕನಿಗೆ ಉಪನಯನ ಮಾಡಿ ಸವಿತೃದೇವತೆಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಈ ಗಾಯತ್ರಿಯನ್ನು ಪಾದ ಪಾದವಾಗಿ, ಅರ್ಧ ಋಕ್ಕು ಮತ್ತು ಸಮಸ್ತವಾಗಿ ಉಪದೇಶಿಸುವನು. ಈ ಗಾಯತ್ರಿಯ ಪ್ರಾಣ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಆತ್ಮ ವಟುವಿಗೆ ಈ ಗಾಯತ್ರಿಯನ್ನೇ ಅರ್ಪಿಸುವ ರೂಢಿಯಿದೆ, ಯಾವ ವಟುವಿಗೆ ಆಚಾರ್ಯನು ಉಪದೇಶಿಸುವನೋ ಆ ವಟುವಿನ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಅಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ನರಕಪಾತದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುವುದು. ಕೆಲವರು ಬೇರೆ ಶಾಖೆಯವರು ಸಾವಿತ್ರೀಮಂತ್ರವನ್ನು ಅನುಷ್ಠುತ್ ಭಂದಿಸುತ್ತಿದ್ದೆಂದು ಹೇಳುವರು.

ಸಾವಿತ್ರೀ ಮಂತ್ರವೆಂದರೆ ಯಾವುದು?

“(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂಬುದೆ ಅದು ಕಾರಣವೇನೆಂದರೆ ವಾಕ್ಯ ಅನುಷ್ಠಪ್, ವಾಕ್ಯ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಸರಸ್ವತಿ, ಆ ಸರಸ್ವತೀ ರೂಪವಾದ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ವಟುವಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಆ ಮತವು ಸರಿಯಲ್ಲ, ಗಾಯತ್ರಿಯನ್ನೇ ಸಾವಿತ್ರೀ ಮಂತ್ರವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಹಿಂದೆ ಪ್ರಾಣವೆ ಗಾಯತ್ರಿಯೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಗಾಯತ್ರಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸುವ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಯೆಂಬ ಸರಸ್ವತಿ ಇತರೆ ಪ್ರಾಣಗಳೂ (ಇಂದ್ರಿಯಗಳು) ಈ ಎಲ್ಲವನ್ನು ವಟುವಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದಂತೆ ಆಗುವುದು. ಅದರಿಂದ ಗಾಯತ್ರೀ ಭಂದಿಸಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಗಾಯತ್ರೀಮಂತ್ರವನ್ನೇ ಸಾವಿತ್ರಿಯೆಂದು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. ಉಪಾಸಕನು ಅನೇಕ ಪ್ರತಿಗ್ರಹ ಮಾಡಬಹುದು. ಆದರೂ ಗಾಯತ್ರೀ ಮಂತ್ರದ ಒಂದು ಪಾದದ ಉಪಾಸನೆಯ ಫಲವನ್ನೂ ಅನೇಕ ಪ್ರತಿಗ್ರಹಗಳಿಂದ ಪಡೆಯಲಾರನು, ಇನ್ನು ಪ್ರತಿಗ್ರಹದೋಷವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದೆಂಬುದು ಬಹು ದೂರದ ಮಾತು, ಎಂದಿಗೂ ಗಾಯತ್ರೀ ಉಪಾಸಕನಿಗೆ ಪ್ರತಿಗ್ರಹ ದೋಷವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ, ಮೂರು ಪಾದಗಳಿಗೂ ಸಮವಾಗಿರುವಂತೆ ಒಬ್ಬ ಉಪಾಸಕನು ಪ್ರತಿಗ್ರಹ ಮಾಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಬೇರೆ ದೋಷವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಲಾರದು. ಆದರೆ ಪಾದತ್ರಯದ ಉಪಾಸನಾಫಲವನ್ನು ಭೋಗಿಸಿ ಕ್ಷಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದು, ಅಲ್ಲದೆ ಭೂರಾದಿ ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಗೋವು ಅಶ್ವಮೊದಲಾದ ಧನಗಳೊಂದಿಗೆ ಪ್ರತಿಗ್ರಹಮಾಡಿದರೂ ಪ್ರಥಮಪಾದೋಪಾಸನೆಯ ಫಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅನುಭವಿಸಿದಂತೆ ಹಾಗೆಯೇ ಮೂರು ವೇದಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಗ್ರಹ ಮಾಡಿದರೂ ದ್ವಿತೀಯ ಪಾದೋಪಾಸನೆಯ ಫಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅನುಭವಿಸಿದಂತಾಗುವುದು, ಅದರಂತೆ ಸಕಲಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಗ್ರಹ ಮಾಡಿದ್ದರೂ ತೃತೀಯ ಪಾದೋಪಾಸನೆಯ ಫಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅನುಭವಿಸಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ, ಆದರೆ ಪ್ರತಿಗ್ರಹಗಳು ಯಾವ ದೋಷವನ್ನೂ ಉಂಟು ಮಾಡಲಾರವು, ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ತ್ರಿಪದಾ ಗಾಯತ್ರೀ ಉಪಾಸನೆಯ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಶ್ರುತಿಯು ಕೊಂಡಾಡಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಫಲಗಳಿಗೂ ಹೆಚ್ಚಿನದೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥವು ಗಾಯತ್ರಿಯ ನಾಲ್ಕನೆಪಾದದ ಉಪಾಸನೆಯ ಫಲ, ನಾಲ್ಕನೆಪಾದ “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ತುರೀಯಾ ಎಂದರೆ ನಾಲ್ಕನೆಯದು ಪದಮ್ = ಪಾದವು ದರ್ಶತಂ = ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವಂತೆ ಸೂರ್ಯ ಮಂಡಲದೊಳಗಿರುವ ಪುರುಷನು ತೋರುವನು, ನಿಜವಾಗಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ, ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದಂತೆ ಇರುವುದು, ಪರೋರಜಾ:- ಎಂದರೆ ಸಮಸ್ತ ಲೋಕಗಳಿಗೂ

ಮೇಲೆಲೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದವನೆಂದರ್ಥ, ಕಾಮಾದೋಷ ರಹಿತ ನೆಂದೂ ಅರ್ಥ ಈ ಆದಿತ್ಯ ಮಂಡಲದಲ್ಲಿರುವ ಯ ಏಷಃ= ಯಾವ ಈ ಪುರುಷಃ= ಪುರುಷನು ತಪತಿ= ತಪಿಸುತ್ತಾನೆಂದು ಅರ್ಥ, ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮೇಲೆಲೆ ಇರುವ ಎಲ್ಲಾ ಲೋಕಗಳಲ್ಲೂ ಸರ್ವಾಧಿಪತ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಿರಿಯಿಂದಲೂ ಕೀರ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಈ ಪುರುಷತನ ತಪಿಸುವನೆಂದರ್ಥ, ಈ ನಾಲ್ಕನೆ ಪಾದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿದು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವವನು ಸಿರಿಯಿಂದಲೂ ಕೀರ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗುವನೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ, ಮೇಲಿನ ಗಾಯತ್ರೀ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವವನು ಉಪಸ್ಥಾನ ಮಾಡಬೇಕು, ಅದಕ್ಕೆ “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ)” ಎಂಬ ಮಂತ್ರವೇ ಉಪಸ್ಥಾನದ ಮಂತ್ರ. ಈ ಉಪಸ್ಥಾನವು ಎರಡೂ ಬಗೆ ಇದೆ ತನ್ನ ಶತ್ರುವಿಗೆ ಅಹಿತವನ್ನು ಕೋರುವುದು ಅಥವಾ ಶತ್ರುವಿನ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವು ಯಾವುದೂ ಪೂರ್ಣವಾಗದಿರಲಿ ಎಂದು ಕೋರುವುದು ಇತ್ಯಾದಿ ರೂಪ ಉಪಸ್ಥಾನವು ಅಭಿಚಾರಿಕವಾಗುವುದು, ತನಗೆ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಬಯಸಿ ಉಪಸ್ಥಾನ ಮಾಡಿದರೆ ಅದು ಅಭ್ಯುದಯಿಕವೆನಿಸುವುದು, ಶತ್ರುವಿಗೋಸ್ಕರ ಉಪಸ್ಥಾನ ಮಾಡುವಾಗ ಅವನ ಹೆಸರನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಮಾಡಬೇಕು, ತನಗೆ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವು ಲಭಿಸಬೇಕಾದರೆ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೧) “ಅಸೌಶತ್ಯಃ ಯಜ್ಞದತ್ತನಾಮಾ” ಎಂದೂ ‘ಅಸ್ಮೈಯಜ್ಞದತ್ತಾಯ (ಅಭಿಪ್ರೇತಃ) ಕಾಮಃ ಮಾಸಮೃದ್ಧಿ” ಎಂದು ಉಪಸ್ಥಾನ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕು.

೨) ತನಗೆ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕಾಗಿ ಅಭ್ಯುದಯಕ್ಕಾಗಿ “ಅಹಂದೇವದತ್ತಃ ಅದಃ ಅಭಿಪ್ರೇತಂ ಪಾಪಮ್” ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಲೈ ದೇವಿಯೇ ಈ ಶತ್ರುವಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದದ್ದನ್ನು ನಾನು ಪಡೆಯುವೆನೆಂದರ್ಥ.

ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಈ ಗಾಯತ್ರೀ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಉಪಾಸಕನಿಗೆ ಅದೇ ಇಷ್ಟಾರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡಲು ಶಕ್ತವಾಗುವುದು. ಹಾಗಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಅದು ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿಸುವುದು. ಗಾಯತ್ರಿಯು ಸರ್ವಾತ್ಮಕವಾದ್ದರಿಂದ ಗಾಯತ್ರಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಹಾಗೆ ಆಯಿತು. ಆದರೂ ಅಗ್ನಿಯು ಗಾಯತ್ರಿಯ ಮುಖವೆಂದು ತಿಳಿದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ವಿಧಿಸಿ ಬೋಧಿಸಲು ಬಂದಿದೆ.

“(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ)” ಎಂಬುದೇ ಶ್ರುತಿ. ಇದರಲ್ಲಿ ಗಾಯತ್ರಿಯ ಮುಖರಘ್ನಾನವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಅನರ್ಥವೇ ಉಂಟಾಗುವುದೆಂದು ಹೇಳಿದೆ, ಗಾಯತ್ರಿಗೆ ಅಗ್ನಿಯ ಮುಖವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಗಾಯತ್ರೀ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದ ಹಾಗಾಯಿತು. ಗಾಯತ್ರೀದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದ ಪೂರ್ಣಫಲವು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಅಗ್ನಿ ಮುಖಜ್ಞಾನದಿಂದ ಆಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಯಾರು ಅಗ್ನಿಯ ಮುಖವಾಗಿರುವ ಗಾಯತ್ರಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯುವನೋ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವನೋ, ಅವನು ಅಗ್ನಿಯೇ ಆಗುವನು. ಅದರಿಂದ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರತಿಗ್ರಹದೋಷವನ್ನು ಬೆಂಕಿಯ ಕಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಮಾಡುವಂತೆ ಸುಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಯದೃಪಿ ಸುಡುವ ಬೆಂಕಿಗೆ ಇಂಧನವು ಬಹಳವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ ಆದರೆ ಇಂಧನದಿಂದ ಬೆಂಕಿಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉರಿಯುತ್ತಾ ಇದ್ದರೆ ಅದರಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ದಾಹ್ಯ ವಸ್ತುಗಳಿಗೂ ವಂಶವಾಗುವುದು ನಿಶ್ಚಿತ ಆದಕಾರಣ ಅನ್ನಿರೂಪನಾದ ಉಪಾಸಕನಿಗೆ ದಾಹ್ಯವಾಗಿರುವ ಪಾಪವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಇದ

ಶಬ್ದಸೂಚಿಸುವುದು. ಗಾಯತ್ರೀ ಉಪಾಸಕನು ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ಸಮಸ್ತಪಾಪವನ್ನು ತಿಂದು ಹಾಕಿ (ನಾಶಗೊಳಿಸಿ) ಪಾಪವಿಲ್ಲದೆ ಶುದ್ಧನಾಗುವನು ಅಲ್ಲದೆ ಆತ್ಮನು ಸ್ವಭಾವವಾಗಿಯೇ ಅಸಂಗನಾದ್ದರಿಂದ ಪವಿತ್ರವಾಗಿರುವನು. ಪರಿಣಾಮ ವಿಕಾರವೆಂಬುದೇ ಇಲ್ಲದವನು ಅದರಿಂದ ಮುಖ್ಯವಿಲ್ಲದವನು, ಸ್ಥೂಲಶರೀರ ಸಂಬಂಧವೂ ನಿಜವಾಗಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅಮೃತನು, ಪ್ರಾಣಮಾತ್ರನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸ್ಥೂಲಶರೀರವಿಲ್ಲದವನೆಂದು “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಇತ್ಯಾದಿ ಮಂತ್ರ ಕೊನೆ ಭಾಗದ ಅರ್ಥವು. ಇಲ್ಲಿ ಐದನೆ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕನೆ ಭ್ರಾಹ್ಮಣ (ವಾರ್ತಿಕದಂತೆ ಹದಿನಾರನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ) ದ ಸಾರಾಂಶವು ಮುಗಿದಿದೆ.

ಈ ಹದಿನೈದನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಕರ್ಮ ಸಮುಚ್ಚಯವನ್ನು ಆಚರಿಸುವವನಿಗೆ ಸವಿತರೇವತೆ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿದೇವತೆ ಇವುಗಳ ಉಪಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಸಮುಚ್ಚಯವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುವಾತನು ಅಂತ್ಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆದಿತ್ಯನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬೇಕು. “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂಬುವವರೆಗೆ ಇರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವು ಉಪಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಅಗ್ನಿಯ ಉಪಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಇತ್ಯಾದಿ ಮಂತ್ರವು ಅಗ್ನಿಯ ಉಪಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದೆ, ಹಾಗೂ “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂಬುದೂ ಸಹ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಾಗಿಯೇ ಬಂದಿದೆ. ಮಂತ್ರಾರ್ಥವನ್ನು ಅನುವಾದ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆ, ನೋಡಬಹುದು-- ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರ್ಮಕಾಂಡದೊಂದಿಗೆ ೭ನೆ ಅಧ್ಯಾಯವು (ಗಿ) ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿದೆ

ಆರನೆ ಅಧ್ಯಾಯ (ಎಂಟನೆ ಅಧ್ಯಾಯ)

ಹಿಂದೆ ಗಾಯತ್ರಿಯನ್ನು ಪ್ರಾಣವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತೆ ವಾಗಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯ ರೂಪವೆಂದು ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೇನು ಕಾರಣ? ವೆಂಬುದನ್ನು ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಪ್ರಾಣವೆ ಸರ್ವಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೂ ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಮತ್ತು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಅದರಿಂದ ಇತರವಾಗಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಹಾಗೆಂದು ಹೇಳಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಗಾಯತ್ರಿಯು ಪ್ರಾಣವೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಗಾಯತ್ರಿಯು ಪ್ರಾಣವೆಂದು ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಫಲವೆ ಬೇರೆ ಅದರಿಂದ ಈ ಉಪಾಸನೆಯು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಗಾಯತ್ರೀ ಉಪಾಸನೆಗೆ ಅಂಗವಾಗಿಲ್ಲ. ಇದೊಂದು ಬೇರೆ ಉಪಾಸನೆ, ಆದರೆ ಮಂಥನಕರ್ಮಕ್ಕಿಂತ ಈ ಪ್ರಾಣವಿದ್ಯೆಯು ಬೇರೆ, ಆಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಐದು ಬಗೆಯ ಫಲಗಳನ್ನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಿದೆ||

ಸಮಸ್ತ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೂ ಪ್ರಾಣವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠ, ಪ್ರಾಣ ವ್ಯಾಪಾರವು ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಜೀವನು ಈ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಬದುಕುವುದು, ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದು ತಿಳಿದಿರುವುದರಿಂದ ಅದೇ ಸರ್ವಜ್ಯೇಷ್ಠ ಮತ್ತು ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಈ ಗುಣಗಳೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಾಣ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು (ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು) ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಉಪಾಸನೆಯಿಂದ ಉಪಾಸಕನು ತನ್ನವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಜ್ಯೇಷ್ಠನಾಗಿಯೂ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿಯೂ ಬಾಳುವನು. ಪ್ರಾಣದ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಮುಂದಿನ ಕಥೆಯು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಪ್ರಾಣವಿದ್ದರೆ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಇತರ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಚಟುವಟಿಕೆ, ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಇಲ್ಲ, ಶರೀರವು ಬಿದ್ದು ಹೋಗುವುದು, ಅದರಿಂದ ಪ್ರಾಣವಿದ್ದರೆ

ಜೀವವೂ ಇದ್ದು ಶರೀರವು ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವುದು, ಅದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮತ್ತು ಜ್ಯೇಷ್ಠ. ಬೇರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಲುಪ್ತವಾದರೂ ಪ್ರಾಣವಿರುವುದರಿಂದ ಸಾಯುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಇತರ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಶರೀರ ನಿಲ್ಲುವುದಲ್ಲ, ಅದರಿಂದ ಪ್ರಾಣವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದು ಪ್ರಾಣದೇವತೆಯ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ, ಇದರ ವಿಸ್ತೃತ ವಿಚಾರವು ಮೂಲದಲ್ಲೆ ಇದೆ.

ಬೃ. ೬-೨-೧

ಹಿಂದೆ ಏಳನೆ ಅಧ್ಯಾಯದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಮಂತ್ರವು ಬಂದಿದೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರಥಾ ಎಂದರೆ ಒಳ್ಳೆಯಮಾರ್ಗವೆಂದು ಅರ್ಥವಿದೆ. ಈ ವಿಶೇಷಣವು ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲದ ಇತರ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ತಳ್ಳಿಹಾಕಲು ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಆ ಮಾರ್ಗಗಳು ಯಾವುದೆಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಂದಾಗ ಆ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಈ ೨ ನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದೆ, ಏತಕ್ಕಾಗಿ? ವೈರಾಗ್ಯವು ಬರಲೆಂದು. ದಕ್ಷಿಣಮಾರ್ಗವು ವಿಹಿತಕರ್ಮದ ಪರಿಪಾತವು, ಉಪಾಸನಾ ಪರಿಪಾಕವು ಉತ್ತರಮಾರ್ಗವು, ನಿಷಿದ್ಧಕರ್ಮದ ಪರಿಪಾಕವೆ ಅಧೋಗತಿ ಎಂದು ತಿಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯವು ಮೂಡುವುದು. ವೈರಾಗ್ಯವಿಲ್ಲದವನಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರುತಿಯು ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವುದು||

ಕರ್ಮದಿಂದಲೆ ಸಕಲ ಪುರುಷಾರ್ಥವು ಲಭಿಸುವುದಿಲ್ಲ

ನಮ್ಮ ಸಮಸ್ತ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲು ಕರ್ಮಗಳು ಸಮರ್ಥವಾಗಿಲ್ಲ, ಅಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲಾ ಅನರ್ಥಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ಸಮರ್ಥವಾಗಿಲ್ಲ, ಕರ್ಮದ ಫಲವು ಅತಿಕ್ಷುದ್ರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪೂರ್ಣಪುರುಷಾರ್ಥವು ಕರ್ಮದಿಂದ ಆಗದು, ಕರ್ಮವು ಮುಕ್ತಿಗೆ ನೇರಾ ಕಾರಣವಲ್ಲ ಬೆಂಕಿಯು, ನಮ್ಮ ಒಳಗಿನದಾಹ, ಜ್ವರ ಇವುಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಅಸಮರ್ಥ, ಎಂದಂತೆ, ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಜನ್ಮವು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಬರುವುದು. ಹಾಗಾದರೆ ಅದರಿಂದ ಮುಕ್ತಿ ಎಲ್ಲಿಂದ ಆದೀತು? ಮೋಕ್ಷವೆಂದರೆ ಅವಿದ್ಯೆಯು ನಿವೃತ್ತಿಯಾಗಿ ಸ್ವತಃ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ನಿತ್ಯ ಚೈತನ್ಯರೂಪವಾದ ಅಖಂಡಾನಂದದ ಆವಿರ್ಭಾವ, ಅದು ಅಂತರಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪವೆ, ಅದು ಬೇರೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಬಗೆಯ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕರ್ಮದಿಂದ ಹ್ಯಾಸ ವೃದ್ಧಿಗಳು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆಂದು ವೇದಾಂತಗಳು ಕೈಎತ್ತಿ “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂದು ಘೋಷಿಸುವುದು|| ಯಾಜ್ಞವಲ್ಕರೂ ಸಹ ಮುಕ್ತ ಕಂಠದಿಂದ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. “(ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕ/ಮಂತ್ರ) ” ಎಂದು ಅದರಿಂದ ಮುಕ್ತಿಕಾಮಿಗಳು ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಏಕಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಅಜ್ಞಾನವೆ ತಡೆ, ಬೇರೆ ಏನೂ ಅಲ್ಲ, ಅದರ ನಿವೃತ್ತಿಯು ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೆ ಎಂದೂ ಕರ್ಮದಿಂದ ಆಗಲಾರದೆಂದೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು, ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಕಾಶ ರೂಪವಾದ್ದರಿಂದ ಅದರಿಂದಲೆ ಅಜ್ಞಾನ ನಿವೃತ್ತಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ||

ಪ್ರಕೃತ ವಿದ್ಯಾಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಕರ್ತೃವಿಗೆ ಬರುವ ಫಲವೇನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಲು ಶ್ರುತಿಯು ಮುಂದೆ ಬಂದಿರುವುದು, ಕರ್ಮಫಲವಿಜ್ಞಾನವು ಅಪೇಕ್ಷಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆರು ಬಗೆಯಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದೆ, ಆ ಮೂಲಕ ಪಂಚಾಗ್ನಿವಿದ್ಯೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಮಾರ್ಗದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಸಾಧನವೆಂದು ತಿಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಸಂಸಾರಗತಿಯನ್ನು ಉಪಸಂಹರಿಸಿದಂತೆ ಆಗುವುದು. ಈ ಮುಂದಿನ ಬಲ ಕಾಂಡದ ೨ನೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವು ಬಂದಿದೆ.

ಅರುಣಿಯ ಮಗನಾದ ಶ್ವೇತಕೇತು ಎಂಬುವನು ಗುರುಕುಲದಲ್ಲಿ ಸಕಲ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕಲಿತು ತನ್ನ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸಿ ಅದರಿಂದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಗಳಿಸಲು ತಂದೆಯ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಪಾಂಚಾಲದೇಶದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಬಂದನು. ಆವಾಗ ಜೀವಲನ ಪುತ್ರ ಪ್ರವಾಹಣ ಎಂಬುವನು ಪಾಂಚಾಲದೇಶದ ರಾಜನಾಗಿದ್ದನು. ರಾಜನು ಸೇವಕರಿಂದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಾಗ ಇವನ ಹತ್ತಿರ ಶ್ವೇತಕೇತುವು ಬರುವಾಗಲೇ ಈತನ ವಿದ್ಯಾಭಿಮಾನ ಗರ್ವವಿರುವುದನ್ನು ಮೊದಲೆ ತಿಳಿದಿದ್ದು ಇವನನ್ನು ವಿನೀತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬಯಸಿ ಈತನು ಬಂದಕೂಡಲೆ ಅವನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಊಹಿಸಿ ರಾಜನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಕುಮಾರ ಎಂದು ಕರೆದು ಬೆದರಿಸಿದನು. ಶ್ವೇತ ಕೇತುವೂ ಸಹ ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡು ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗೆ ಅನುಚಿತವಾಗಿದ್ದರೂ 'ಭೋ' ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ರಾಜನು-- ನೀನು ತಂದೆಯಿಂದ ಅಜ್ಞಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ ಬಂದಿರುವೆಯೇನು? ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಹೌದು ಎಂದು ಶ್ವೇತಕೇತುವು ಹೇಳಿ ನಿನಗೆ ಸಂಶಯವಿದ್ದರೆ ಕೇಳು ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ರಾಜನು ಶ್ವೇತಕೇತುವಿಗೆ ಆರು (ಐದು) ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿದನು. ಯಾವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೂ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡಲಾಗದೆ ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದೆ ಶ್ವೇತಕೇತುವು ಹೇಳಿದನು-- ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಇವು
೧. ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಮರಣವು ಸಮಾನವಾಗಿದ್ದರೂ ಮಾನವರು ಸತ್ತವರು ಭಿನ್ನಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ಹೇಗೆ ಹೋಗುವರೆಂಬುದನ್ನು ನೀನು ತಿಳಿದಿದ್ದೀಯಾ?
೨. ಸತ್ತು ಹೋದ ಜನರು ಲೋಕಾಂತರಕ್ಕೆ ಹೋದವರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಪುನಃ ಹೇಗೆ ಬರುವರು?
೩. ಅನೇಕ ಸಲ ಜನರು ಹುಟ್ಟಿಬಹುದು ದೊಡ್ಡವರಾಗಿದ್ದರೂ ಇವರಿಂದ ಈ ಪರಲೋಕವು ಯಾವಾಗಲೂ ಭರ್ತಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ, ಇದು ಏಕೆ? ಮತ್ತು ಹೇಗೆ?
೪. ಹೋಮಮಾಡಿದ್ದ ಆಹುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟನೆ ಆಹುತಿಯಲ್ಲಿ ಜಲವು (ದ್ರವಾಂಶವು) ಪುರುಷ ಶಬ್ದದಿಂದ ಕರೆಯುವಂತಾಗುವುದು?
೫. ನೀನು ದೇವಯಾನ ಮಾರ್ಗ ಅಥವಾ ಪಿತೃಯಾಣ ಮಾರ್ಗದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಬೇಕಾದ ಪ್ರತಿಪತ್ತನ್ನು (ಅಂದರೆ ಕರ್ಮವನ್ನು) ತಿಳಿದಿದ್ದೀಯಾ?
ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಮಾರ್ಗಗಳು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿರುವವು, ಕೇವಲ ಊಹೆಯಿಂದ ಕಲ್ಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿಲ್ಲ-- ಹೀಗೆಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿದನು.

ಆದರೆ ಶ್ವೇತಕೇತುವು ಯಾವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೂ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡಲು ತಿಳಿಯದೆ ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿ ಇದಕ್ಕೂ ಮೇಲೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಬೇಡವೆಂದು ಹೇಳಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತನು. ಅನಂತರ ರಾಜನು

ದರ್ಪವು ದುರುಭಿಮಾನವೂ ಇಳಿದು ಶಾಂತಚಿತ್ತನಾದ ಶ್ವೇತಕೇತುವನ್ನು ಕಂಡು ನೀನು ನನ್ನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡು ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆದರೆ ಈ ಕುಮಾರನು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದಲೂ ಕೋಪದಿಂದಲೂ ರಾಜನ ವಸತಿಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ತಂದೆಯಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಓಡಿಹೋದನು. ತಂದೆಯ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕೋಪದಿಂದ ಕೆಲವು ಬೈಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವಂತೆ ಹೇಳಿದನು. ನಾನು ಗುರುಕುಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ 'ನೀನು ಎಲ್ಲಾ ವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲೂ ಸುಶಿಕ್ಷಿತನಾಗಿರುವೆ' ಯೆಂದು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ್ದೀರಲ್ಲವೆ? ನಿಜವಾಗಿ ಸುಶಿಕ್ಷಿತನಾಗಿದ್ದರೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಂದ ತಿರಸ್ಕಾರವು ಆಗಲಾರದಷ್ಟೆ. ಪ್ರಕೃತ ರಾಜನು ಕೇಳಿದ ಐದು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೂ ಉತ್ತರಕೊಡಲು ತಿಳಿಯದೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನವಿದ್ದಿತಾದ್ದರಿಂದ ತಂದೆಯು ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಸುಳ್ಳಾಯಿತೆಂದೂ ತಂದೆಯಿಂದ ವಂಚಿತನಾದೆನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡನು. ತಂದೆಯು ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಪುತ್ರನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. 'ನೀನು ಹೇಗೆ ಸುಶಿಕ್ಷಿತನಾಗಿಲ್ಲ. ರಾಜನು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಐದು ಯಾವುದು? ಎಂದು ಕೇಳಲು ಪುತ್ರನು ತಿಳಿಸಿದನು. ಅಪ್ಪಾ, ನಾನು ಪುತ್ರವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟಿರುವೆನು. ಆದರೆ ಬೇರೆ ವಿದ್ಯೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರಾಜನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿರುವನು, ನಾನು ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ ನಿನಗೆ ವಂಚನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ನನಗೂ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಹೋಗೋಣ ಬಾ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ರಾಜನಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿ ತಿಳಿಯೋಣ ಎಂದನು, ಅದಕ್ಕೆ ಪುತ್ರನು ಬರಲು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ ನೀನೆ ಹೋಗೆಂದು ಹೇಳಲು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ತಂದೆಯ ರಾಜನಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದನು, ರಾಜನೂ ಕೂಡ ಅರುಣಿಗೆ ಅತಿಥಿ ಸತ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿ ತಾವು ಯಾವ ವರವನ್ನು ಕೇಳುವಿರೋ ನಾನು ಅದನ್ನು ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಿ ಕೊಡುವೆನೆಂದು ರಾಜನು ವಿನಯದಿಂದ ಬೇಡಿಕೊಂಡನು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿದನು :-- ನಾನು ಬೇಡದಿದ್ದರೂ ನೀನು ಬೇಡಿದ್ದನ್ನು ಕೊಡುವೆನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿರುವೆಯಷ್ಟೆ, ನೀನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಸತ್ಯವಾಗಲಿ, ನೀನು ಯಾವುದನ್ನು ಮೊದಲೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದ್ದೀಯೋ ಅದನ್ನೇ ಕೊಡು, ನನ್ನ ಮಗನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಉತ್ತರವು ನನಗೆ ಬೇಕಾಗಿದೆ, ಅದೇ ನನ್ನ ಬೇಡಿಕೆ, ನನಗೆ ಬೇರೆ ಇನ್ನಾವುದೂ ಇಷ್ಟವಾಗಿಲ್ಲ.